

จิตรกรรมฝาผนัง

นิทานชาดก

(พระเจ้า ๕๐๐ ชาดก)

จิตรกรรมฝาผนัง

นิทานชาดก

(พระเจ้า ๕๐๐ ชาดก)

ตั้งพิมพ์รัฐบาล

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมสังคมศึกษา
ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

จิตรกรรมฝาผนัง
นิทานชาดก
(พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ)

พิลาสพินิจจิตรบรรจง
เหมือนดั่งองค์เทวามาเสกสูตร
จิตรกรรมฝาผนังอสังการ
สรรค์นิทานชาดกไทยให้คงงาม
ห้าร้อยภาพนบพิสุทธิ์พระพุทธรูป
เป็นธรรมะปรมัตถ์สมบัติสยาม
พระบารมีปรกเกศทั่วเขตคาม
ขอติดตามรอยพระบาททุกชาติไป

ท้าวพร ท่องคำใบ้

จิตรกรรมฝาผนัง

นิทานชาดก (พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ)

พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๔๐

จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

สงวนลิขสิทธิ์

ISBN 974 - 268 - 5282

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ

กทม. ๑๐๓๐๐

คำนำ

หนังสือเรื่อง จิตรกรรมฝาผนัง : นิทานชาดก (พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ) เล่มนี้ กรมวิชาการจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญสองประการ ประการแรก เพื่อเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ระดับประถมศึกษา และกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนัง และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งนอกจากจะเป็นศิลปกรรมที่เกิดจากอัจฉริยภาพและความศรัทธาของจิตรกรไทยในสมัยโบราณแล้ว ยังเป็นหลักฐานสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมที่สะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ของไทย วัตถุประสงค์ประการที่สอง เพื่อเป็นหนังสือที่ระลึกสำหรับผู้ไปร่วมพิธีในงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทานของกรมวิชาการ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ณ วัดศรีอรัญวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ในวันเสาร์ที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๐

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ กรมวิชาการได้มอบให้นักวิชาการศึกษาของศูนย์พัฒนาหนังสือเป็นผู้เรียบเรียงผู้ช่วยศาสตราจารย์สน สีมาตรัง เป็นผู้ตรวจ เนื้อหาสาระจะประกอบด้วย ความเป็นมาและคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย เรื่องย่อของนิทานชาดก (พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ) และประวัติวัดศรีอรัญวรวิหาร และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ความงดงามของจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาให้คงอยู่ จึงได้นำเสนอภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดศรีอรัญวรวิหาร ซึ่งเป็นเรื่องนิทานชาดกจากพระไตรปิฎกประมาณ ๕๐๐ กว่าเรื่อง ที่หลงเหลืออยู่แห่งเดียวในประเทศไทย

กรมวิชาการขอขอบคุณกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากรที่ร่วมในการถ่ายภาพประกอบหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์แก่นักเรียนและผู้อ่านตามสมควร

(นายพยุศักดิ์ จันทรสุนทร)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๐

จากปก
กุณฑลชาดก พญานกคู้เหว่าแสดงธรรม

ปกหน้าด่านใน
อัญชฎชาดก พระเจ้าพาราณสี
ทรงสกาชนะปุโรหิต

ปกใน
ทสรถชาดก พระรามบัณฑิตราชกุมาร
ทรงบำเพ็ญพรตอยู่ในป่า

จิตรกรรมฝาผนัง นิทานชาดก (พระเจ้า ๕๐๐ ชาดก)

สารบัญ

จิตรกรรมฝาผนัง จินตนาการอันวิจิตร	๙
นิทานชาดก วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา	๓๑
วัดศรีอัมรินทร์วิหาร	๑๗๗
ภาคผนวก	๑๙๒
บรรณานุกรม	๑๙๘

๙

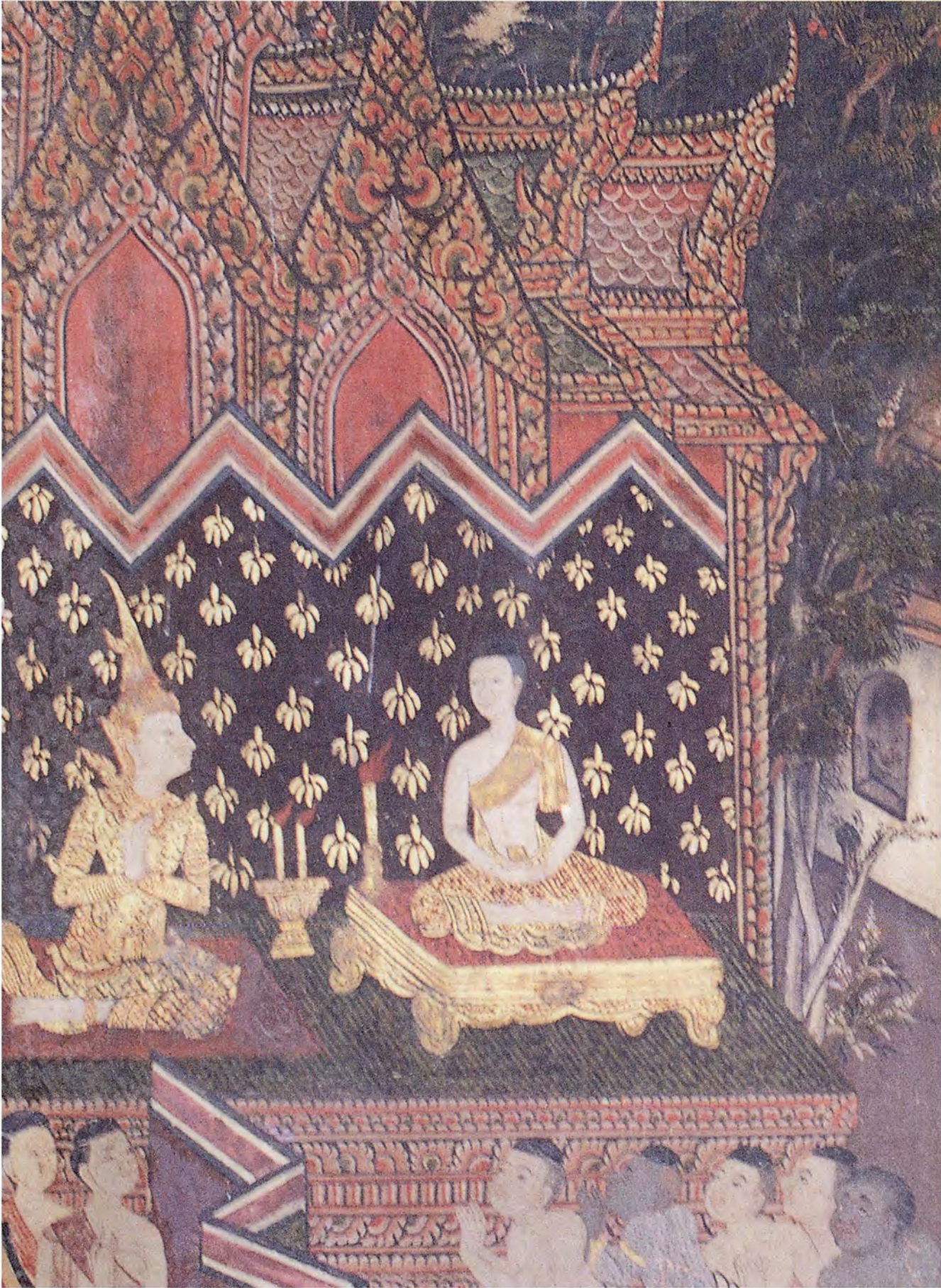
๓๑

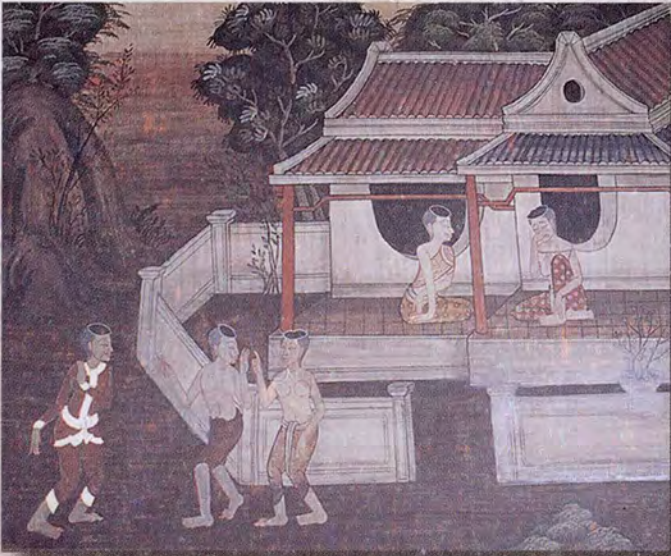

๑๗๗

๑๙๒

กัลยาณธรรมชาดก

อรกชาดก

กพายมฤติชาดก

จิตรกรรมฝาผนัง จินตนาการอันวิจิตร

หากเราได้ก้าวเข้าไปในพระอาราม ณ แห่งใดแห่งหนึ่งนอกจากบรรยากาศอันสงบร่มเย็นที่ทำให้เรารู้สึกเสมือนว่าได้หลุดพ้นจากความวุ่นวาย ความสับสนจากสังคมโลกอันยุ่งเหยิงซับซ้อนแล้ว ความงดงามทางศิลปกรรมตั้งแต่อุโบสถ วิหาร ศาลา การเปรียญ อันล้วนแสดงถึงฝีมืออันประณีตวิจิตรบรรจงของผู้สร้าง ด้วยแรงศรัทธาและความเชื่อมั่นในอานิสงส์ผลบุญที่จะได้รับ ทำให้เราตระหนักถึงข้อความที่กล่าวอยู่เสมอว่าวัดเป็นศูนย์รวมศิลปะวัฒนธรรมไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ

หากเราได้เข้าไปนั่งสำรวมสมาธิอยู่ในพระอุโบสถอันเป็นสถานที่ที่เหล่าพระภิกษุสงฆ์ประชุมทำสังฆกรรม และเมื่อได้หันไปมองให้ทั่วรอบพระอุโบสถ นอกจากพระพุทธรูปปฏิมากรซึ่งทรงประทับเด่นเป็นสง่าอยู่บนฐานชุกชี แวดล้อมด้วยพระอัครสาวกซึ่งต่างพนมมือผินพระพักตร์มาทางองค์พระพุทธรูปประหนึ่งกำลังตั้งใจฟังธรรมจากพระพุทธรองค์แล้ว รอบพระอุโบสถตั้งแต่เสาประตู หน้าต่าง ฝาผนัง ตั้งแต่พื้นจนจรดเพดานต่างประดิษฐ์ตกแต่งเป็นภาพวาดและลวดลายอันวิจิตรงดงามตระการตา ซึ่งนอกจากจะทรงคุณค่าและความงดงามทางศิลปกรรมไทยแล้วยังสะท้อนถึงความพากเพียรพยายามทางปัญญาและความศรัทธาของบรรพบุรุษที่จะสร้างสรรค์หาสิ่งที่ดีงาม ทั้งยังรวบรวมความรู้ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรม วัฒนธรรม จารีตประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม ลักษณะบ้านเมือง สภาพแวดล้อม และความเชื่อในลัทธิศาสนาอันมีมาแต่โบราณถ่ายทอดจินตนาการอันวิจิตรมาเป็นจิตรกรรมฝาผนังให้พวกเราได้ดู ได้ชมกัน

มักกภูชาดก

ทัตทรชาดก

ภักคชาดก

ปรีชาดก

ภาพจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้ จิตรกรไทย ตั้งแต่สมัยโบราณนิยมเขียนไว้เป็นพุทธบูชาตาม ฝาผนังภายในพระอุโบสถ พระวิหาร ศาลา- การเปรียญ พระปราสาท หรือพระสถูปเจดีย์ และมักจะ เขียนเป็นเรื่องราวในพุทธประวัติ นิทานชาดก ไตรภูมิ และปริศนาธรรม เพื่อน้อมนำชกจงให้ผู้ชม ภาพเหล่านั้นเกิดความเลื่อมใสศรัทธาซาบซึ้งในรส พระธรรมคำสั่งสอนยิ่งขึ้น แต่ละภาพเสมือนแทน

คชกุมภชาดก

วิสัยชาดก

ภิงสกชาดก

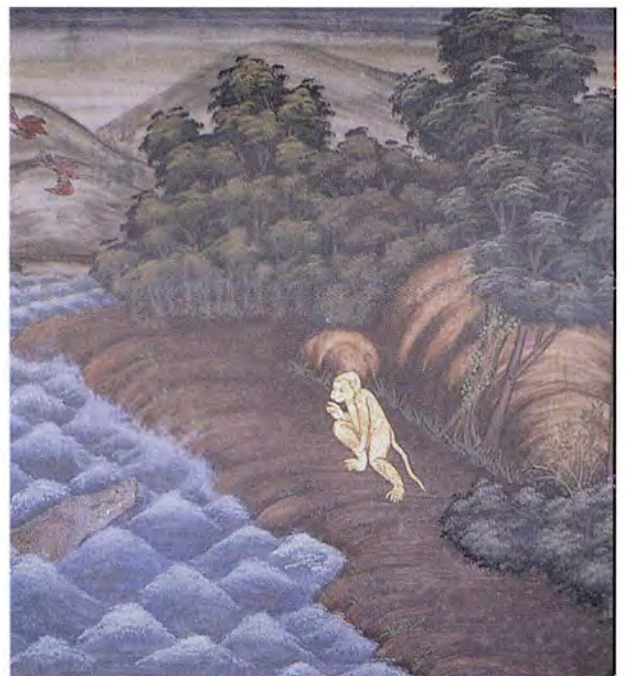
พรหมทัตตชาดก

พัพพชาดก

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในแต่ละเรื่อง บางภาพ เราจะรู้สึกหวาดกลัวต่ออนรกภูมิที่ปรากฏ บางภาพ เป็นเทพเทวดา ทรวดทรงอ่อนช้อยงดงามบน สวรรค์ชั้นนิมานอันวิจิตรพิสดารน่าอยู่ ทำให้เรา ตระหนักและรู้ซึ่งถึงแก่นธรรม *ปฏิบัติกรรมดี ละเว้น กรรมชั่ว* ภาพเหล่านี้คงทำหน้าที่เป็นสื่อธรรมแทน หนังสือที่หาได้ยากในสมัยก่อน

วานรชาดก

อโยธยารชาดก

พุทธชาดก

หากเราได้หลับตาลงแล้วย้อนหลังไปสู่อดีตในสมัยสุโขทัย เราจะพบเห็นภาพลายเส้นเป็นเรื่องนิทานชาดกบนแผ่นหินที่ประดับตามเพดานในอุโมงค์มณฑปวัดศรีชุม เมืองสุโขทัย และภาพพระพุทธรูปเจ้าและเทพเทวดาต่างๆ ในฝาผนังคูหาพระเจดีย์วัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย ภาพที่ปรากฏเหล่านี้สะท้อนให้เห็นคตินิยมในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังซึ่งแต่เดิมาคงจะมีวัตถุประสงค์

ตุณเทิลชาดก

อริญญชาตก

เพื่อตกแต่งอาคารให้งดงาม ประกอบด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนา ภาพจิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นเรื่องราวตามความเชื่อในลัทธิศาสนา ล่วงมาถึงสมัยอยุธยา จิตรกรรมฝาผนังในระยะแรกยังมีเนื้อหา รูปแบบ และเอกลักษณ์เหมือนดังเช่นในสมัยสุโขทัย คือเป็นภาพที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนา ใช้เส้นที่อ่อนช้อยงดงาม และใช้สีที่เรียกว่าเอกรงค์ มีทั้งสีแดง เหลือง และดำ

สิริกาลกัณณีชาตก

กุกกุชาตก

ในกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ จังหวัดราชบุรี เราพบภาพพระอดีตพุทธ และพระอัครสาวกประทับนั่งเรียงเป็นแถวและซ้อนกันเป็นชั้น หลังภาพพระอดีตพุทธเขียนเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา ใช้เส้นที่อ่อนไหวงดงาม ชุ่มต้นไม่มีรายละเอียดแตกต่างกัน จิตรกรในสมัยนั้นอาจมีจินตนาการถึงต้นไม้ชนิดต่างๆ ที่พระอดีตพุทธประทับในขณะที่ตรัสรู้ก็เป็นได้ นอกจากนี้ ยังมีภาพพุทธประวัติตอนโปรดชฎิลดาบส ๓ พี่น้อง ภาพตอนเสด็จโปรดพระพุทธมารดา และภาพตอนเสด็จจากดาวดึงส์ (ปัจจุบัน

มโนชชาดก

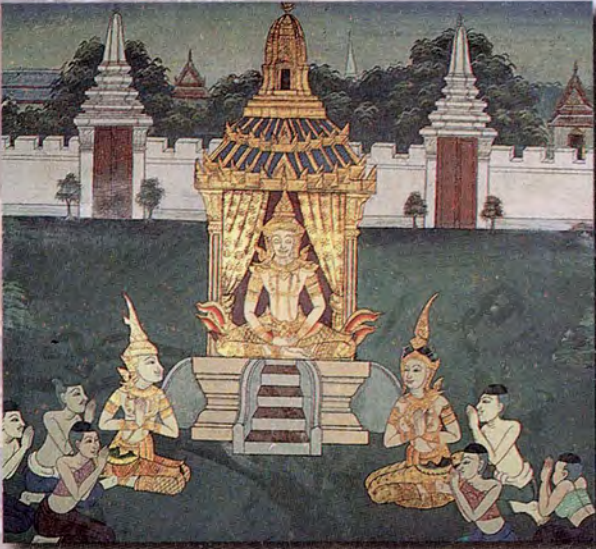
ธังกาชาดก

ทรีมุชชาดก

หัตถิपालชาดก

ชนชั้นชาดก

สมุททาวณิชาดก

วินิลกชาดก

ลบเลือนหมดแล้ว)

ในพระอารามหลวงวัดราชบุรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สร้างขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) เมื่อ พ.ศ. ๑๙๖๗ นั้น เราได้พบจิตรกรรมฝาผนังในร่องค้ำพระปรางค์เป็นภาพพระอดีตพุทธ จำนวน ๒๗ พระองค์ ประทับนั่งเรียงเป็นแถว ๒ แถวอยู่ตอนบนของผนัง กรุและมีชื่อของพระอดีตพุทธกำกับอยู่ใต้ฐานบัวทุกองค์ ถัดจากพระอดีตพุทธลงมาเป็นภาพพระพุทธรูปประวัติตอนเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา ต่ำ

อัศสกาชาดก

กูรุฉิมมชาดก

โกสัมพียชาดก

สังกัปชาดก

ลงมาเป็นภาพพระสาวกในสมัยพุทธกาลจำนวน ๔๐ รูป ยืนเรียงเป็นแถวในท่าพนมมือ พื้นที่เหลือทั้งหมดเป็นภาพจากนิทานชาดกต่างๆ นับได้ถึง ๖๐ ชาดก

จิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาที่เหลือเป็นหลักฐานให้ศึกษาและชื่นชมที่น่าสนใจได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังพระวิหารวัดใหม่ชุมพล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นภาพพุทธประวัติ เทพชุมนุม กระถางไม้ตัดประกอบภาพสัตว์ และลวดลายพันธุ์พฤกษา เป็นจิตรกรรมฝาผนังที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นงานชิ้น

สีวราชชาดก

เยี่ยมชั้นหนึ่ง

จิตรกรรมฝาผนังในพระตำหนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดพุทธโสธรวรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นภาพไตรภูมิ พระพุทธประวัติ ทศชาติชาดก และประวัติของพระพุทธโฆษาจารย์ พระเถระผู้ใหญ่ในสมัยสมเด็จพระเพทราชา (ครองราชย์ พ.ศ. ๒๒๓๑-๒๒๔๖) จิตรกรรมฝาผนังที่พระตำหนักนี้จัดเป็นภาพจิตรกรรมสมัยอยุธยาที่งดงามทุกภาพทุกตอนให้ความรู้หลายด้าน ทั้งเทคนิคการเขียนภาพและโดยเฉพาะลักษณะการใช้สีหลากหลาย

เนรุชาดก

ปลาสชาดก

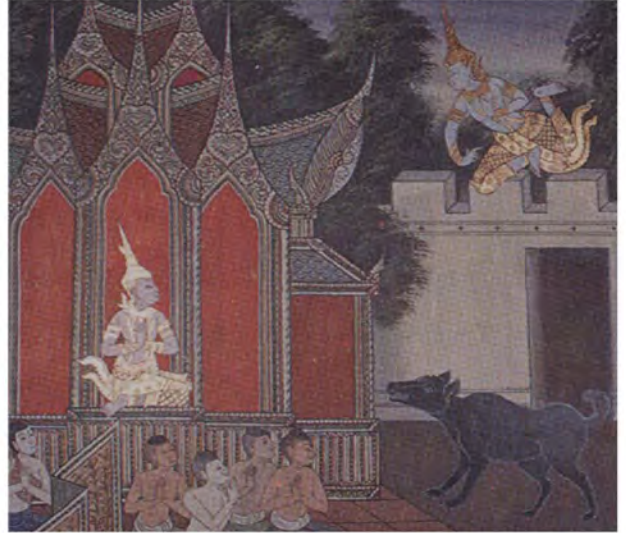

บัณฑิตกชาดก

ที่เรียกว่าพหุรงค์ ทั้งนี้สืบเนื่องจากการติดต่อด้านขายกับพ่อค้าชาวต่างประเทศทำให้มีการนำสินค้าสมัยใหม่เข้ามาแพร่หลาย จิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาตอนปลายจึงมีโครงสีแบบพหุรงค์ และนิยมใช้สีสืบท่อมานจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๔ มีภาพจิตรกรรมที่งดงามให้เราได้ชื่นชมอยู่หลายแห่งด้วยกัน เช่น พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วัดสุทัศนเทพวราราม วัดสุวรรณาราม (คลองบางกอกน้อย ธนบุรี) วัดคูสิดาราม วัดเครือวัลย์วรวิหาร เป็นต้น

จิตรกรรมฝาผนังภายในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ถือว่าเก่าแก่ และมีคุณค่าทางด้านศิลปะอย่างสูงยิ่ง สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทโปรดให้เขียน

มหากัณษาดก

สุปรารกชาดก

สิริกาลกัณณิชาดก

นิโครธชาดก

ปานียชาดก

โกสิยชาดก

กุรุธัมมชาดก

กัณฑ์ปายนชาดก

ขึ้นราว พ.ศ. ๒๓๓๘-๒๓๔๐ เป็นภาพพุทธประวัติ และเทพชุมนุม ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่พระที่นั่งพุทธโธสวรรยนี้ จัดเป็นผลงานช่างหลวงสมัยรัชกาลที่ ๑ ที่มีฝีมือที่ดีที่สุดและมีสภาพสมบูรณ์ที่สุดที่เหลือมาถึงปัจจุบันนี้ นอกจากนี้ยังเป็นหลักฐานด้านประวัติศาสตร์สังคม สะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมการแต่งกายของคนไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

ที่วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร มีภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ มีภาพเป็นเรื่องราวต่างๆ อยู่หลายเรื่อง ฝาผนังด้านหน้าพระประธานเป็นภาพพระพุทธรูปประวัติตอนมารผจญ ด้านหลังพระประธานเป็นภาพไตรภูมิ ผนังด้านข้างทั้งสองด้าน เขียนภาพเรื่องทศชาติชาดก หลังบานประตูและหน้าต่างเป็นภาพทวารบาลซึ่งรูปแบบเป็นแบบจีนแต่รายละเอียดต่างๆ เป็นแบบไทย ส่วนจิตรกรรมฝาผนังที่หอไตรเป็นภาพเรื่องรามเกียรติ์

จิตรกรรมฝาผนังในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

มหาบโกลนชาดก

ลักษณะภาพทั่วไปจัดเป็นแบบประเพณีสืบต่อจากจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้งนี้เพราะช่างเขียนสมัยอยุธยาตอนปลายยังมีชีวิตอยู่มาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ช่างเขียนเหล่านี้ได้ฝากฝีมือไว้บนงานจิตรกรรมฝาผนังหลายแห่ง เช่น พระอาจารย์นาค ผู้ซึ่งเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) และภาพจิตรกรรมฝาผนังในหอไตรปฏิมาวัดระฆังโฆสิตาราม (ธนบุรี) เป็นต้น ช่างเขียนเหล่านี้ยังเป็นครูช่างสำคัญ ทำให้เกิดกลุ่มช่างเขียนรุ่นใหม่สืบทอดแบบศิลปะต่อมา

ลักษณะแบบศิลปะจิตรกรรมฝาผนังในช่วงเวลานี้ ลักษณะเด่นคือเขียนเป็นภาพสองมิติ ไม่มีแสงและเงา ไม่มีมิติเวลากลางวันและกลางคืน กล่าวคือเป็นภาพแบน ไม่มีการแรเงาให้เห็นเป็นรูปทรงสามมิติ การใช้สีเป็นแบบพหุรงค์คือมีการใช้สีหลายสี

กิงฉันทชาดก

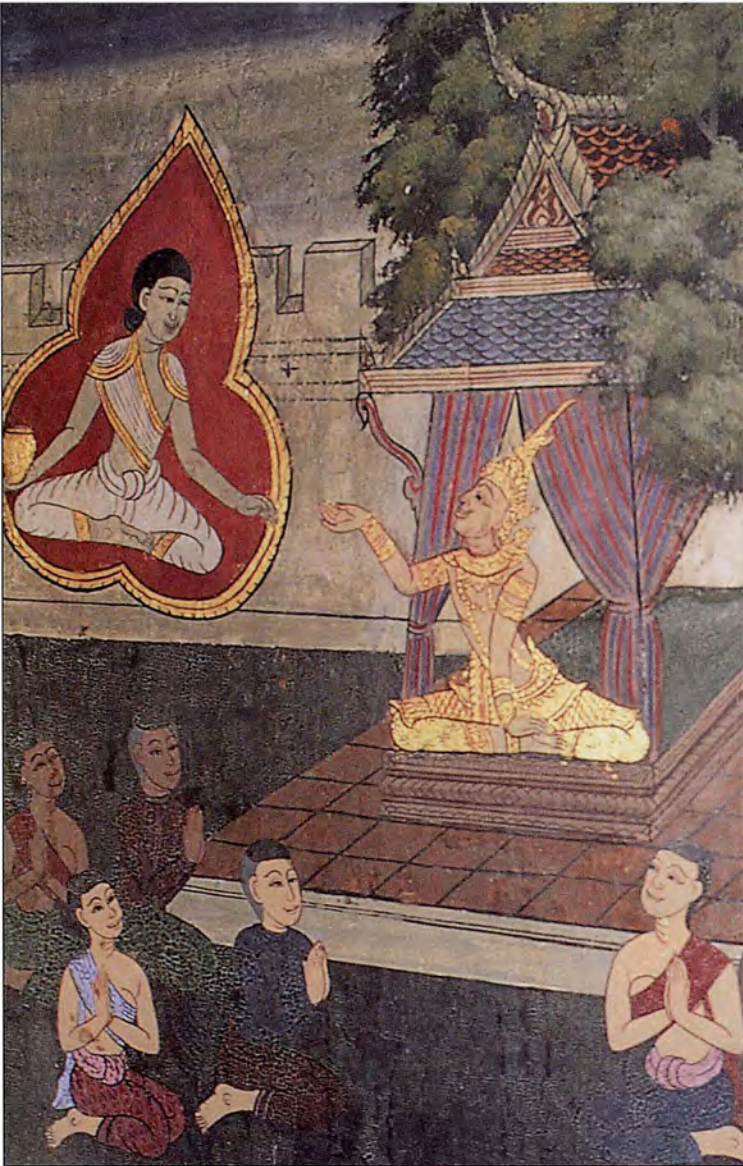
กุนตินี่ชาติก

เนื้อหาของภาพไม่จำกัดอยู่เฉพาะแต่เรื่องพุทธประวัติ ทศชาติชาติกเท่านั้น ในช่วงเวลานี้เริ่มมีความนิยมนำวรรณกรรมพุทธศาสนาอื่นๆ มาใช้เขียนเป็นภาพเล่าเรื่อง เช่น จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) เขียนเป็นเรื่องประวัติพระอนูปุทธจำนวน ๔๐ รูป (พระสาวกในสมัยพุทธกาลที่ทรงคุณวิเศษด้านต่างๆ เช่น พระมหากัสสปะมหาเถระ คุณวิเศษด้านธุดงค์วัตร และเป็นประธานสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๑ เป็นต้น) หรือจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ (พระนอน) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขียนเป็นภาพเล่าเรื่องประวัติภิกษุณีสมัยพุทธกาล ๑๐ รูป และประวัติฆราวาสที่นับถือพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล ๒๐ คน เป็นต้น

นอกจากนี้จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดสุทัศนเทพวราราม เขียนเป็นภาพเล่าเรื่อง

ทัพพบุปผชาติก

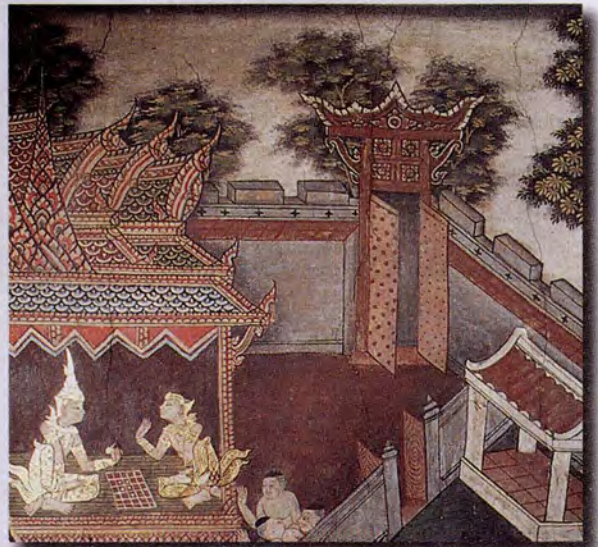
กุมภชาดก

ประวัติพระปัจเจกพุทธเจ้า ๓๒ พระองค์ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งมีปรากฏในจิตรกรรมฝาผนัง

จิตรกรรมฝาผนังในวัดศรีอรัญญ์วิหาร เขียนโดยช่างเขียนหลายคนเป็นภาพนิทานชาดก จำนวน ๕๐๐ กว่าเรื่อง เป็นนิทานธรรม เล่าเรื่องการบำเพ็ญความดี ๑๐ ประการ อันได้แก่ ทาน ศีล วิริยะ ปัญญา เนกขัมมะ สัจจะ อธิษฐาน ขันติ อุเบกขา และเมตตา ความดีทั้ง ๑๐ ประการนี้เป็นคุณสมบัติของผู้ปรารถนาจะเป็นอนาคตพุทธเจ้า ต้องสั่งสมให้ครบบริบูรณ์

อัมพชาดก

กาคาติชาดก

กักการชาดก

โกกาลิกชาดก

สีลวิมังสาชาดก

อุสชาดก

สมุคชาดก

จิตรกรรมฝาผนังในช่วงพ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๕๒ (รัชกาลที่ ๔-๕) เป็นช่วงที่ช่างเขียนรับอิทธิพลศิลปะตะวันตกซึ่งแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยโดยพ่อค้าชาวตะวันตก และการส่งพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการไปศึกษาดูงานและเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศตะวันตก ความนิยมในการเขียนจิตรกรรมฝาผนังได้แปรเปลี่ยนไปทั้งเทคนิคการเขียนภาพและเนื้อหาของภาพ

จิตรกรรมฝาผนังที่วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นจิตรกรรมในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๓ ถึงรัชกาลที่ ๔ อันเป็นช่วงที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของ

ภคินทุติณทุกชาดก

จิตรกรรมจากจิตรกรรมไทยประเพณีมาเป็นแบบจิตรกรรมอิทธิพลตะวันตก เรื่องราวของภาพจิตรกรรมจะเป็นเรื่องปริศนาธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ และประเพณีในวันสำคัญทางศาสนา เทคนิคในการสร้างภาพก็ได้แตกต่างไปจากเดิม สีที่ใช้ในการเขียนภาพมีเพิ่มมากขึ้น มีสีสดใสขึ้น มีลักษณะศิลปกรรมแบบยุโรปผสมผสานกับศิลปกรรมไทย ภาพจิตรกรรมแห่งนี้เขียนโดยชรัอินโขง ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามีฝีมือเป็นเยี่ยม และมีชื่อเสียงมากในสมัยนั้น ภาพจิตรกรรมจึงมีความงดงามและมีคุณค่าทางศิลปะอย่างสูง

จิตรกรรมฝาผนังที่พระอุโบสถวัดราชประดิษฐ์ เป็นผลงานร่วมสมัยกับชรัอินโขง เป็นเรื่องพระราชพิธีสิบสองเดือน และการเกิดสุริยุปราคาในสมัยรัชกาลที่ ๔ ลักษณะของจิตรกรรมเป็นการเขียนภาพที่พยายามให้เป็นธรรมชาติ มีการใช้ทัศนียวิสัย

สุตุนชาดก

ตุณฑิลชาดก

เสนกชาดก

ตามแบบตะวันตก สถานที่ในภาพจิตรกรรมเป็นสถานที่ที่เป็นจริง จึงเป็นหลักฐานแสดงลักษณะและสภาพแวดล้อมทางสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ และสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ ลักษณะอาคารบ้านเรือน พระบรมมหาราชวัง และวัฒนธรรมประเพณีในสมัยนั้น

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีเนื้อหาเป็นวรรณกรรมก็เป็นผลงานอันเกิดจากสุนทรียะทางอารมณ์ของจิตรกรไทยเช่นเดียวกัน เราจะได้พบเรื่องศรีธัญชัยที่วัดพุทธรามาราม เรื่องอิเหนาที่วัดโสมนัสวรวิหาร

ส่วนที่จังหวัดอื่นๆ เราจะได้พบเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดราชบูรณะ จังหวัดพิษณุโลก เรื่องสังข์ทองที่วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ เรื่องควาที่วัดสมุหประดิษฐ์ จังหวัดสระบุรี และเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นในวัดทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

เราคงจะเห็นได้แล้วว่า คนในสมัยก่อนมีความลึกซึ้งทางด้านความคิด ความเชื่อ และสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาออกมาเป็นรูปธรรมได้อย่างแยบยล จิตรกรรมฝาผนังนอกจากจะมีคุณค่าอันสูงยิ่งทางด้านสุนทรียภาพทางด้านจินตนาการและทาง

สาละตตกชาดก

สมุคคชาดก

กามวิลปชาดก

ศิขมชาดก

กุกกษาดก

ศาสนาเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจให้อ่อนโยนแล้ว จิตรกรรมฝาผนังยังเป็นหลักฐานสำคัญของชาติ ที่ได้บันทึกเหตุการณ์ในอดีตไว้ในรูปภาพเขียน จึงเป็น แหล่งข้อมูลความรู้และหลักฐานสำคัญประเภทหนึ่ง

การสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนัง เป็นผลงาน ทางวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากอัจฉริยภาพและความ ศรัทธาของจิตรกรในสมัยโบราณ ซึ่งแม้ในปัจจุบัน ความรู้ทางเทคโนโลยีจะพัฒนาเจริญขึ้นมาก แต่ เพราะวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมได้แปรเปลี่ยนไป ทำให้การสร้างสรรค์ศิลปกรรมไม่สามารถทำได้ดังเช่น สมัยโบราณอีก

จิตรกรรมฝาผนังเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า อย่างสูง เป็นขุมทรัพย์ทางปัญญา บางแห่งอาจยังคงอยู่ บางแห่งอาจชำรุดทรุดโทรม หรือบางแห่ง อาจถูกทำลายจนสูญสิ้นไปแล้ว บางแห่งอาจนำไป ใช้ประโยชน์ได้มาก หรือบางแห่งอาจมิได้ถูกนำไป ใช้ให้ได้ประโยชน์ใดเลยก็ตาม เราควรตระหนักดีว่า

ออยกุกษาดก

นันทยมิคราชชาดก

คิชมชาดก

ภัททสาลชาดก

ทรัพย์สินใดหากนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า
ทรัพย์สินนั้นก็คงคุณค่ามหาศาล ประโยชน์จะทวีคูณ
สูงขึ้นโดยประมาณค่ามิได้ หากมิได้นำมาใช้ประโยชน์
เลย คุณค่านั้นอาจกลับกลายเป็นไร้ค่า กลายเป็น
ของเก่าแก่ ทరుตโถม รกรุงรัง ไม่ได้ประโยชน์อันใด

ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องนิทานชาดกที่
เรียกว่าพระเจ้า ๕๐๐ ชาดกที่เหลือนมาถึงปัจจุบันให้
เราได้ศึกษาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาคงมี
ปรากฏอยู่ที่พระอุโบสถวัดศรีวิชัยวรวิหาร เป็น
ภาพจิตรกรรมที่วิจิตรงดงาม ควรค่าที่พวกเราทุก
คนควรภูมิใจในสมบัติอันล้ำค่าของชาติ และเพื่อ
เป็นการสร้างสรรคคุณค่าแห่งความงดงามนี้ เรา
ทุกคนควรได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์และเผยแพร่สมบัติ
ทางวัฒนธรรมของชาตินี้ให้คงอยู่สืบต่อไป

สีกาลชาตก

นิทานชาดก วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

พหุศาสตร์แผ่ไกลกว้างไพศาล
แต่บุราณนานมาได้ลาสัย
ชำระล้างทางผิดให้จิตใจ
ก็เล็ดไกลในทางพหุองค์

นิทานชาดกไทยสอนให้รู้
สอนให้ผู้ใฝ่ธรรมไม่ลืมหลง
เพ็ดเพลินในเนื้อความงามบรรจง
ประวัติองค์พระสัมมาสัมโพธิญาณ

เป็นสมุทรรพยทางปัญญาปรัชญาเลิศ
ก่อบังเกิดคติธรรมลุ่มสุหนาน
เจริญรสธรรมมาพหุธาราย
แก่ผู้ใฝ่ในการประพฤติธรรม

บันทึกไว้ให้ศึกษาหาร้อยชาติ
อย่าให้พลาดพลั้งก้าวเท้าถล่ำ
เป็นแบบอย่างกำหนดของจดจำ
ทุกถ้อยคำปรากฏบทกานท์

ครุฑกึ่งไทยบรรจงวาดแนวถนัด
ผนังวัดเครือวัลย์วรวิหาร
สมประโยชน์สมหวังอสังการ
ตราบนิทพานภายหน้าสถาพร

ทศพร ท่องคำใบ

พระบรมราชาธิบาย เรื่อง นิบาตชาดก

พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

หนังสือชาดกปกรณ์นี้ เป็นคัมภีร์ชนิดหนึ่ง ซึ่งได้ร้อยกรองขึ้นไว้เพื่อประโยชน์บางประการ แต่ไม่มีใครจะได้รับความวิจารณ์ของเราทั้งหลายโดยถ้วนถี่ ว่าโดยท่านผู้ที่ศึกษาในพระคัมภีร์พุทธศาสนา หรือผู้ที่ฝึกฝนในศาสนาพอใจฟังเทศน์เป็นต้น มักจะมีเป็นสามจำพวก พวกหนึ่งที่ชอบฟังนิทาน ก็ใส่ใจแต่เรื่องนิทานนั้น ฟังเพลินเพลินไปไม่มีใครใส่ใจในธรรมหรือสุภาษิตซึ่งมีอยู่ในนิทานชาดกนั้น อีกพวกหนึ่งซึ่งเป็นผู้แสวงหาแต่ธรรม เมื่ออ่านแล้วก็เห็นว่าเป็นแต่เรื่องเล่านิยาย การที่จะแสวงหาธรรมในชาดกเหมือนร่อนทรายหาทองซึ่งมีอยู่แต่เล็กน้อย ไม่คุ้มความลำบาก สู้หนังสือฉบับอื่นซึ่งอาจจะพบธรรมได้ง่ายไม่ได้ ก็ละเลยเสียไม่ได้อ่าน ยิ่งความคิดในชั้นหลังๆ ซึ่งแรงขึ้นไปกว่าท่านทั้งสองพวกซึ่งกล่าวแล้วนั้น มักจะถือว่าชาดกเป็นนิทานซึ่งนึกแต่งขึ้น ไม่มีความจริงเป็นหลักฐาน เช่นดิรัจฉานพูดได้เหมือนมนุษย์

เป็นต้น ถึงจะเชื่อว่าเป็นความเปรียบก็ยังมีข้อ
ติเตียนด้วยเรื่องกลับชาติต่อไปอีก...

...ควรจะได้เห็นได้หรือไม่ว่า การที่จะ
สั่งสอนให้สาวกทั้งหลายเข้าใจได้ง่ายนั้น
บางครั้งจะต้องยกนิทานขึ้นเทียบให้เข้าใจ
ชัดเจนได้โดยง่าย พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโดย
ยกนิทานขึ้นเทียบย่อมจะมีได้เป็นแท้ ถึง
พระสงฆ์สาวกซึ่งเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะสืบๆ
ต่อมานั้นเล่า ก็คงต้องคิดหาอุบายที่จะสั่งสอน
คนหนุ่มๆ เด็กๆ ให้ถูกกับสันดานคนในเวลา
นั้นๆ เพื่อจะให้เข้าใจธรรมโดยชัดเจนโดยง่าย...

...เช่นนี้ฉันใดนิทานที่มาในพระพุทธ-
ศาสนาก็มักจะเป็นนิทานเปรียบสำหรับ ให้
ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมง่าย ไม่เบื้อหนายในการ
ที่จะเล่าเรียน ขอให้สังเกตดูนิทานที่จะได้
อ่านต่อไปข้างหน้านี้ คงมีธรรมหรือสุภาษิตที่
เป็นความมุ่งหมายอยู่แห่งใดแห่งหนึ่งซึ่ง
พระพุทธเจ้าได้ตรัสสั่งสอนจริง ไม่มากก็น้อย...

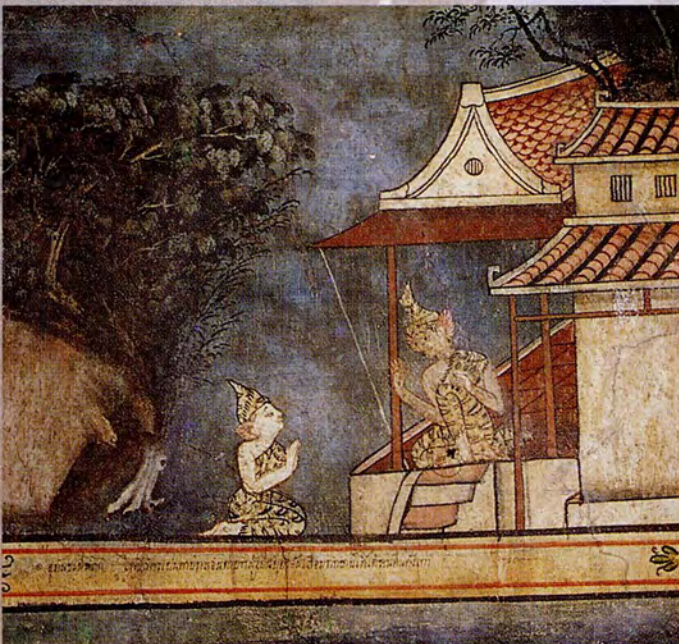

สุตนาชาดก

ธรรมเทวบุตรชาดก

อุทัญจนินชาดก

นิทานชาดก

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

นิทานชาดก* หรือ พระเจ้าห้าร้อยชาติ
นี้เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาจาก
พระไตรปิฎก มีเนื้อหาเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตชาติ
ของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้บำเพ็ญบารมีต่าง ๆ
ในทุกๆ ชาติ ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด ๕๕๐ เรื่อง** ด้วยกัน
เรื่องชาดกนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงมีพระ-
บรมราชาธิบายไว้ว่า เรียบเรียงขึ้นภายหลังเมื่อพระ-
พุทธเจ้านิพพานแล้วแต่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเรียบเรียง
ทั้งนี้เนื่องจากแต่เดิมก่อนที่จะมีการสังคายนาพระ-
ไตรปิฎกครั้งที่ ๓ ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชนั้น
(หลังพระพุทธเจ้านิพพานแล้วประมาณ ๒๓๕ ปี)
บรรดาพระพุทธวณะหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ใช้การท่องจำสืบต่อกันมา ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์
อักษร

นิทานที่อยู่ในชาดกนี้เชื่อได้ว่าเป็นนิทาน
เดิมที่มีมาแต่ครั้งพุทธกาล แต่มีใช้มีอยู่ในคัมภีร์
พระไตรปิฎกเท่านั้น มีอยู่ในชนชาติอื่นด้วย เช่น
อาหรับ เปอร์เซีย และกรีก เป็นต้น ดังนั้นจึง
ปรากฏนิทานที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น ในชาดก
เรื่องกัณฑลกชาดก กับเรื่องสุนัขป่ากับนกกระสาใน
นิทานอีสปของกรีก

*คำว่าชาดก โดยรูปคำหมายถึง ผู้ที่เคยเกิดเป็น
นั้นเป็นนี้ เช่น เป็นเทวดา คน สัตว์ต่างๆ แล้วแต่กรรมที่
ทำไว้ในแต่ละชาติ

**ชาดกในพม่าที่มาจากอินเดียได้มี ๕๕๐ เรื่อง
ส่วนชาดกที่มาจากลังกา ซึ่งเป็นอรรถคาถาภาษาบาลีมี
เพียง ๕๔๗ เรื่อง สามเรื่องที่ขาดไปคือ ชาดกที่ ๔๙๖
วิมาลาชาดกที่ ๔๙๗ มหาโควินทะชาดก และที่ ๔๙๘
สุเมธบัณฑิตชาดก

ขุรปุตตชาดก

ก้นทกลกชาดก

ในก้นทกลกชาดก มีเนื้อความถึงเรื่องราชสีห์จับสัตว์กินเป็นอาหาร กระดุกเข้าไปขวางคอ ต้องอ่อนวอนนทชื้อก้นทกลกคะ (นกที่มีจะงอยปากยาว) ช่วยเขี่ยกระดุกที่ขวางคอให้ ส่วนในนิทานอิสปก็มีความคล้ายคลึงกัน แต่เปลี่ยนเป็นสุนัขป่ากับนกกระสาเท่านั้น

หรือในชาดกเรื่องสุวรรณหงสชาดก กับเรื่องห่านไขเป็นทองในนิทานอิสปก็เช่นกัน

ในสุวรรณหงสชาดกกล่าวถึงตระกูลพราหมณ์ตระกูลหนึ่ง พราหมณ์ผู้บิดาตายไปเป็นหงส์ทองจึงให้ชนทองแก่ลูกสาวของตนที่ละอัน แต่ลูกสาวไม่พอใจจับหงส์ถอนขนหมดทั้งตัว ขนที่ถอนไปก็ไม่เป็นทอง ในนิทานอิสปก็เล่าถึงชายคนหนึ่งมีห่านไขเป็นทองทุกวัน แต่ยังไม่พอใจ ฆ่าห่านผ่าท้องออกก็ไม่พบไขทอง คุณธรรมในเรื่องทั้งสองนี้ก็เป็นเรื่องโลกมากลางหายเช่นเดียวกันนั่นเอง

อุจุกชาดก

นิทานชาดกทั้ง ๕๐๐ กว่าเรื่องนี้ เข้าใจว่า พระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวกองค์ต่อๆ มา จะใช้ ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แก่พระภิกษุและพุทธศาสนิกชนทั่วไปตั้งแต่ครั้งพุทธกาล อันเป็นการสอนเชิงเปรียบเทียบ โดยยกนิทานขึ้นมาเปรียบให้เข้าใจธรรมได้โดยง่าย ชาดกแต่ละเรื่องจะมุ่งสอนคตินิยมและจริยธรรมในทางอ้อม โดยอาศัยบทบาทของตัวแสดงในนิทานซึ่งมีทั้งเทวดา คน และสัตว์ต่างๆ เป็นผู้บอกหรือชี้แนะให้เข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ทั้งที่ควรปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัติ คตินิยมในชาดกแต่ละเรื่องจะส่งผลให้ผู้อ่านเกิดปัญญาและสอดแทรกความสนุกสนานในเนื้อหาของนิทานด้วย

หลักฐานเก่าแก่ที่พบเรื่องชาดก ได้แก่ จารึกที่รั้วหินรอบสถูปที่เมืองภารุทในประเทศอินเดีย จารึกในราวพุทธศตวรรษที่ ๔

ธัมมัทธชาดก

สกุณคัมภีชาดก

ปัญญาจากรชาดก

มงคลชาดก

ยูธัญชยชาดก

ในประเทศลังกาซึ่งเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญ พบเรื่องชาดกจารึกที่สถูปที่เมืองรุวันเวลิ จารึกขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๕

ในประเทศพม่าพบในแผ่นดินเผาประดับเจดีย์ทางตอนใต้ของเมืองพุกาม จารึกขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗

ในประเทศกัมพูชา มีการสลักภาพชาดกที่ปราสาทพระขรรค์ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗

ส่วนในประเทศไทยปรากฏเรื่องชาดกในภาพปูนปั้นและแผ่นดินเผาที่ติดประดับอยู่ที่ฐานสถูปสมัยทวารวดีที่เจดีย์จุลประโทน จังหวัดนครปฐม

ในสมัยสุโขทัยมีการจำหลักภาพชาดกไว้ในแผ่นหินกรุเพดานช่องอุโมงค์ในมณฑปวัดศรีชุม

อุจฉังคชาดก

ในสมัยอยุธยาตอนต้นปรากฏเรื่องชาดก ในจิตรกรรมฝาผนังในองค์พระปรางค์วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งยังมีการสร้างปฏิมากรรมสัมฤทธิ์ตามชาดกทั้ง ๕๕๐ เรื่องด้วย แต่หลังจากนั้นแล้วไม่ปรากฏได้มีการทำเรื่องชาดก ๕๕๐ เรื่องนี้ที่ได้อีก สันนิษฐานว่าคงเป็นเพราะจำนวนมากมายของเรื่องชาดก คงทำให้การสร้างศิลปกรรมให้ครบ ๕๕๐ เรื่องเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ต้องใช้เวลาและเนื้อที่มาก ในสมัยต่อๆ มาจึงมีความนิยมนำชาดก ๑๐ ชาดกสุดท้ายที่เรียกว่า ทศชาติชาดก หรือมหานิบาตชาดก มาเขียนเป็นจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ พระตำหนัก และรวมทั้งเขียนลงในใบลาน สมุดข่อย ร่วมกับวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆ

ชัณฑ์ทิสชาดก

วัจนนชาดก

โลมสกัสนชาดก

ชาดก ๕๕๐ เรื่อง กลับมานิยมขึ้นอีกครั้งหนึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการเขียนภาพจิตรกรรมเรื่องชาดกทั้ง ๕๕๐ เรื่องไว้ที่ศาลารอบวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ที่เสาศระวิหารหลวง วัดสุทัศนเทพวราราม ที่ฝาผนังพระอุโบสถวัดเครือวัลย์วรวิหาร รวมทั้งเป็นลายรดน้ำที่เชิงหน้าต่างในพระอุโบสถวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร ความนิยมนี้ปรากฏสืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ ซึ่งจะพบภาพจิตรกรรมฝาผนังจากชาดกเรื่องอื่นๆ รวมไปถึงเรื่องทศชาติชาดกด้วย

หลังสมัยรัชกาลที่ ๔ ไม่ปรากฏชาดก ๕๕๐ เรื่องนี้อีก คงมีเพียงทศชาติชาดกเท่านั้นที่ยังคงนิยมสืบต่อมา

ทศชาติชาดก เป็นชาดกที่สำคัญที่สุดในบรรดาชาดก ๕๕๐ เรื่อง แต่ละเรื่องมีคติธรรมอันสูงสุด เป็นชาดกที่พุทธศาสนิกชนนับถือว่าเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรง

โกสิยชาดก

จุลนารทกัสปชาดก

พระบารมีอันยิ่งใหญ่สูงสุด ๑๐ ชาตีสุดท่ายก่อนที่จะ
ตรัสรู้ การระลึกถึงพระบารมีทั้ง ๑๐ ถือว่าเป็น
สิริมงคลและเป็นการเตือนให้ปฏิบัติตนเป็นคนดี
อยู่เสมอ

- การบำเพ็ญบารมี ๑๐ ชาตีสุดท่าย ได้แก่
- ชาติที่ ๑ เตมียชาดก (เนกขัมมบารมี)
 - ชาติที่ ๒ มหาชนกชาดก (วิริยบารมี)
 - ชาติที่ ๓ สุวรรณสามชาดก (เมตตาบารมี)
 - ชาติที่ ๔ เนมิราชชาดก (อธิษฐานบารมี)
 - ชาติที่ ๕ มโหสถชาดก (ปัญญาบารมี)
 - ชาติที่ ๖ ภูริทัตตชาดก (ศีลบารมี)
 - ชาติที่ ๗ จันทกุมารชาดก (ขันติบารมี)
 - ชาติที่ ๘ พรหมนารถชาดก (อุเบกขา-
บารมี)
 - ชาติที่ ๙ วิฑูรชาดก (สัจจบารมี)
 - ชาติที่ ๑๐ เวสสันดรชาดก (ทานบารมี)
- เนื้อเรื่องย่อของทศชาติชาดก มีดังนี้

คูดปาณชาดก

อุททาลกชาดก

เตมีย์ชาดก

ครั้งหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ที่วัดพระเชตุวัน ได้ทรงทราบว่าพระภิกษุทั้งหลายประชุมสนทนาธรรมเรื่องพระบารมีของพระองค์ที่ละทิ้งราชสมบัติแล้วทรงบรรพชา พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าเรื่องการบำเพ็ญบารมีละทิ้งราชสมบัติเพื่อออกบวชของพระเตมีย์กุมารว่า

พระเตมีย์ เป็นโอรสของพระเจ้าพาราณสี และพระนางจันทเทวี เมื่อยังทรงพระเยาว์เห็นพระราชบิดาพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดต่างๆ ก็เห็นว่าเป็นบาปทำให้ต้องทนทุกข์ทรมานในนรกภูมิ จึงเกรงกลัวว่าต่อไปภายหน้าเมื่อพระองค์ได้เป็นกษัตริย์จะต้องทำหน้าที่อันบาปนี้ พระกุมารจึงทรงทำตนเป็นคนง่อยเปลี้ย เป็นใบ้ หูหนวก และตาบอด เสมือนคนไม่มีความรู้สึก พระราชบิดาได้ทดลองด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้พระกุมารมีความรู้สึกก็ไม่เป็นผล พระกุมารจะทรงอดกลั้น ไม่กั๊กแสบ ไม่แยมสรวล จนแม้ใช้ไฟเผา ให้ช่างดูร้ายทำให้น่ากลัว ให้งูพันรัดตัว แม้พระมารดาจะทรงอ่อนน้อนให้สาวงามมาถวาย

สันธิเกทชาดก

มหาอัสนาโรชาดก

ที่ฉีติโกศลชาดก

ปรนนิบัติ ยั่วชวนใดๆ ก็ตาม พระกุมารก็ยังคงนิ่งเฉย จนพระกุมารอายุได้ ๑๖ ปี โจรหลวงได้ถวายคำ ทำนายว่าพระเทมีย์เป็นกาลกิณีหากเลี้ยงไว้จะเกิด อันตรายต่อแผ่นดิน พระราชบิดาจึงให้นำพระเทมีย์ ไปฝังที่ป่าชานนอกพระนคร พระเทมีย์จึงทรงดีพระทัย ว่าได้หลุดพ้นจากการทำบาปแล้ว ขณะที่จะถูกฝังนั้น พระเทมีย์กุมารได้ทรงลุกขึ้นและเทศนาสั่งสอนสารถิ ผู้มีหน้าที่นำพระกุมารไปฆ่า สารถิได้อ้อนวอนขอให้ พระกุมารเสด็จกลับพระราชวัง แต่พระเทมีย์ตรัสว่า พระองค์อุตสาหะเพียรพยายามนานกว่า ๑๐ ปี เพื่อ จะหลุดพ้นจากพระราชสมบัติมาออกบวชตาม ที่ ประสงค์ แล้วพระเทมีย์ก็ทรงอธิษฐานถือบวชตาม ประทับอยู่ในป่านอกพระนคร เมื่อพระราชบิดาและ พระมารดาทราบเรื่องก็ให้กลับไปครองราชสมบัติ แต่พระเทมีย์ยืนยันที่จะถือบวช และได้แสดงธรรม ถวายพระราชบิดาและพระราชมารดาจนออกบวชตาม รวมทั้งข้าราชการบริพาร และพระราชาที่ครองเมือง ไกลเคียงต่างละทิ้งราชสมบัติพากันพร้อมใจขอบวช ตามพระเทมีย์ทั้งสิ้น

เทมีย์ขาดก

ชฎแหขาดก

มหาชนกชาดก

กามนิตชาดก

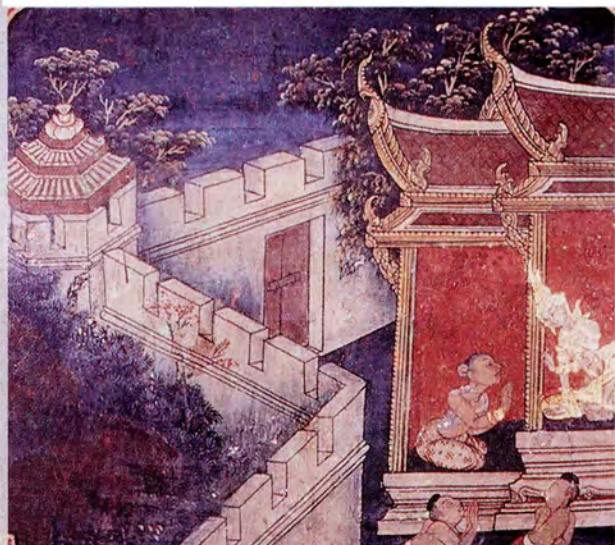
มณีกุนฑลชาดก

มหาชนกชาดก

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าได้ทราบว่พระภิกษุทั้งหลายประชุมสนทนาธรรมเรื่องความเพียรพยายามของพระองค์ในการเสด็จบรรพชา พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าเรื่อง ความเพียรพยายามให้ถึงที่สุด เพื่อให้ถึงสิ่งที่มุ่งหวังของพระมหาชนกว่า

พระมหาชนกเป็นโอรสของพระเจ้าอริฏฐชนกแห่งนครมิถิลา ขณะเมื่อยังอยู่ในครรภ์พระมารดาพระบิดาทำสงครามกับพระอนุชาของพระองค์จนสิ้นพระชนม์ พระมารดาจึงได้หนีไปอยู่นครกาลจัมปาके ต่อมาก็ประสูติพระมหาชนก เมื่อพระกุมารเติบโตใหญ่ขึ้นก็ทราบเรื่องราวของพระราชาบิดา จึงทรงตั้งใจเล่าเรียนศิลปวิชาทุกแขนงจนแตกฉาน จนกระทั่งมีพระชนม์ครบ ๑๖ พรรษา ได้ทูลขอทรัพย์จากมารดาไปขายทำการค้าทางเรือสำเภาเพื่อหาทุนไปซิงบ้านเมืองคืน แต่ขณะเดินทางเรือสำเภาได้อับปางลง พ่อค้าและผู้คนที่หลายตกเป็นเหยื่อของสัตว์ทะเลและจมน้ำตายทั้งหมด พระมหาชนกต้องอดทนว่ายน้ำอยู่ในมหาสมุทรนานถึง ๗ วัน โดยไม่ย่อท้อ แม้จะไม่เห็นฝั่งก็ตาม ในวันที่เจ็ดนั้นพระมหาชนก

ทรงอธิษฐานที่จะถือศีลอุโบสถ ในเวลานั้นนางมณีเมขลาเทพธิดาผู้รักษามหาสมุทร เห็นความเพียรพยายามของพระมหาชนกจึงช่วยเหลือพาไปส่งที่พระราชอุทยานนครมิถิลาตามที่พระมหาชนกตั้งใจไว้ ขณะนั้นพระราชานครมิถิลาได้สวรรคต พระเทวีสิวลี พระราชธิดาของพระราชานครมิถิลาทรงหาคู่เพื่อครองราชสมบัติตามคำสั่งของพระราชบิดา ราชบุโรหิตจึงให้เสี้ยมราชรถเพื่อหาผู้มีบุญไปครองเมืองราชรถนั้นได้ไปหยุดที่พระมหาชนก พระมหาชนกจึงได้ครองนครมิถิลาพระองค์ทรงรำลึกถึงความพากเพียรของพระองค์ที่ทรงพยายามว่ายน้ำกลางมหาสมุทร จึงได้พบความสำเร็จนี้ พระองค์โปรดให้เชิญพระมารดาและพราหมณ์มาสู่นครมิถิลา วันหนึ่งพระองค์ทรงเห็นโทษของการครองราชสมบัติ จึงทรงสละกิเลสบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ในปราสาทไม่ได้เสด็จไปที่ใดนานถึง ๖ เดือน แล้วจึงออกผนวช แม้พระนางสิวลีจะติดตามอ่อนนวยอย่างไรก็ตาม พระมหาชนกก็ทรงตั้งมั่นถือเพศบรรพชิตประทับอยู่ในป่าหิมพานต์จนตลอดพระชนมายุ

ธุมการิชาดก

มุสิกชาดก

จูพชนกชาดก

สุวรรณสามชาดก

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงทราบว่า พระภิกษุรูปหนึ่งนำสิ่งของและภัตตาหารที่ผู้มีศรัทธาถวายไปเลี้ยงดูบิดามารดา พระพุทธองค์ใคร่จะสรรเสริญการกระทำของพระภิกษุรูปนั้น จึงตรัสเล่าเรื่องความมีเมตตาของสุวรรณสามว่า

สุวรรณสาม เป็นบุตรของฤาษีสองสามีภรรยา ซึ่งบำเพ็ญศีลอยู่ในป่าหิมพานต์ สุวรรณสามมีเพื่อนเล่นเป็นพวกกินรี และสัตว์ป่าทั้งปวง เมื่อสุวรรณสามอายุได้ ๑๖ ปี บิดามารดาถูกงูพิษใส่ตาทำให้ตาบอดทั้งคู่ สุวรรณสามจึงได้ปฏิบัติเลี้ยงดูบิดามารดาอย่างดีและอยู่ด้วยความสงบสุขในป่านั้น

วันหนึ่งพระเจ้ากบิลยักษ ผู้ครองกรุงพาราณสีเสด็จออกมาล่าสัตว์ พบสุวรรณสามอยู่ท่ามกลางฝูงกวางที่ริมแม่น้ำ ได้ใช้ศรอาบยาพิษยิงสุวรรณสาม เมื่อถูกยิงสุวรรณสามยังมีสติดีอยู่ จึงได้บอกกับพระเจ้ากบิลยักษว่าตนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติเลี้ยงดูบิดามารดาที่ตาบอด พระเจ้ากบิลยักษเห็นความกตัญญูของสุวรรณสาม จึงรับปากจะเลี้ยงดูบิดามารดาของ

สุวรรณสามชาดก

โครชาดก

อุทปานทุสกชาดก

มิกโปตกชาดก

สุวรรณสามแทน เมื่อสุวรรณสามได้ทูลฝากบิดามารดาแล้วก็สิ้นสติไป พระเจ้ากบิลยักษ์เข้าพระทัยว่าสุวรรณสามเสียชีวิตแล้ว ทรงเสียพระทัยมาก จึงเสด็จไปแจ้งกับบิดามารดาและพามาพบสุวรรณสามด้วยสัตยาธิษฐานของบิดามารดาทำให้สุวรรณสามฟื้นชีวิต และตาของบิดามารดาก็หายเป็นปกติ พระเจ้ากบิลยักษ์ทรงประหลาดใจ สุวรรณสามจึงกราบทูลว่าตนฟื้นมาได้เพราะอานิสงส์ผลบุญในการปรนนิบัติเลี้ยงดูบิดามารดา และได้แสดงธรรมถวายพระเจ้ากบิลยักษ์ พระองค์เมื่อสดับฟังธรรมแล้วเกิดศรัทธาในสังฆธรรม ทรงเลิกฆ่าสัตว์ตัดชีวิตและบำเพ็ญกุศลครองราชสมบัติโดยธรรม ส่วนสุวรรณสามก็ปรนนิบัติบิดามารดา และบำเพ็ญพรตรร่วมกับบิดามารดาจนสิ้นอายุ

พระพุทธองค์เมื่อทรงเล่าเรื่องแล้ว ได้ตรัสพระธรรมเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลายว่า การเลี้ยงดูบิดามารดานั้นเป็นหน้าที่ที่พึงกระทำของเหล่าบัณฑิตทุกคน

ทีปชาดก

สุจิตาตก

เนมิราชชาตก

ครั้งหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับที่ป่ามะม่วง นครมถิลลา ทรงคิดถึงเรื่องการตั้งใจกระทำ ความดี พระองค์ทรงแยมสรวลขึ้น พระอานนท์เถระได้ทูลถามถึงเหตุของการแยมสรวลนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าเรื่องพระเจ้าเนมิราชว่า

พระเจ้าเนมิราชเป็นกษัตริย์ครองนครมถิลลา กษัตริย์ผู้ครองนครมถิลลาต่อจากพระเจ้ามชเทวะจะ สละราชสมบัติแล้วเสด็จออกบรรพชาที่ป่ามะม่วง แห่งนี้ เมื่อมีเส้นพระเกศาหางอกทุกพระองค์ พระเจ้าเนมิราชเมื่อทรงพระเยาว์ก็สนพระทัยในการให้ทาน ทรงถือศีลอุโบสถ และปฏิบัติธรรมตลอดมา เมื่อได้ขึ้นครองราชย์แทนบิดาซึ่งออกบรรพชาไปแล้ว ได้ทรงสั่งสอนประชาชนให้รักษาศีล และทำบุญทำทานทั่วราชอาณาจักร ผลของความดีนี้ได้รับการสรรเสริญไปทั่วทั้งสวรรค์ นรก และมนุษย์โลก วันหนึ่งพระองค์ทรงสงสัยเรื่องการให้ทาน ก็กับกรถือศีลว่าอานิสงส์สิ่งใดจะมากกว่ากัน พระอินทร์ได้เสด็จมาทูลพระองค์ว่าผลบุญของการถือศีลนั้นมากกว่าการให้ทาน แต่ทั้งสองประการเป็นสิ่งที่ควร

เวนสาชาตก

จตุทวารชาตก

อสนีชชาติก

ปฏิบัติ ขอให้พระองค์จงอุทิศสาหะหมันถือศีลและ
 บริจาคทานด้วย พระเจ้าเนมิราชจึงอบรมสั่งสอนให้
 ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินรักษาศีลโดยเคร่งครัด เมื่อบรรดา
 ไพร่ฟ้าตายไปได้เกิดเป็นเทวดาต่างก็สำนึกว่าเป็น
 เพราะพระเจ้าเนมิราช จึงอยากชมพระบารมีของ
 พระองค์ พระอินทร์จึงให้พระมาตุลีเทพบุตรนำ
 ราชรถมารับพระเจ้าเนมิราชขึ้นไปบนสวรรค์ แต่
 พระเจ้าเนมิราชขอไปทอดพระเนตรนรกขุมต่างๆ
 ทั้ง ๑๖ ขุมนรกก่อน จากนั้นจึงได้เสด็จทอดพระ-
 เนตรสวรรค์ชั้นต่างๆ ทั้ง ๗ ชั้น เหล่าเทพดาได้
 อัญเชิญให้พระองค์เสวยสุขอยู่บนสวรรค์ แต่พระ-
 เจ้าเนมิราชทรงปรารถนาจะสั่งสอนผู้คนประกอบ
 คุณงามความดี เพื่อจะได้ไม่ตกนรก พระองค์ได้แสดง
 ธรรมแก่เทพดาทั้งปวงแล้วเสด็จกลับไปสู่โลกมนุษย์
 ทรงรักษาศีลและสั่งสอนไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ให้หมั่น
 ทำความดีตลอดไป ต่อมาเมื่อพระเจ้าเนมิราชมี
 เส้นพระเกศาหงอก พระองค์ก็สละราชสมบัติให้
 พระโอรส และเสด็จออกบรรพชาที่ป่ามะม่วงจน
 สวรรคต

เนมิราชชาติก

มโหสถชาดก

สมัยหนึ่งบรรดาพระภิกษุที่มาประชุมสนทนาธรรมในโรงธรรมวัดพระเชตะวัน ได้สรรเสริญพระบัญญัติบารมีของพระพุทธองค์ และได้กราบทูลขอให้พระองค์ทรงประทานเล่าเรื่องในอดีต พระพุทธองค์จึงทรงเล่าเรื่องปัญญาอันล้ำเลิศของพระมโหสถว่า

พระมโหสถเป็นบุตรเศรษฐีในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในนครมถิลยา เมื่อยังเยาว์วัยได้แสดงสติปัญญาเฉลียวฉลาดเป็นอันมาก พระเจ้าวิเทโหราชกษัตริย์แห่งนครมถิลยาทรงทดสอบปัญญาของพระมโหสถหลายครั้งหลายหน ปรากฏว่ามีสติปัญญาเหนือกว่าปราชญ์ประจำราชสำนักทั้ง ๔ คนของพระองค์ จึงทรงรับพระมโหสถไว้เป็นที่ปรึกษา

ขณะที่พระมโหสถอยู่ในราชสำนักนั้น มักจะถูกทดลองปัญญาและถูกนักปราชญ์ทั้ง ๔ คนใส่ร้าย แต่พระมโหสถก็ใช้ปัญญาเอาตัวรอดไปได้ พระราชาจึงทรงนับถือและเชื่อมั่นในปัญญาของพระมโหสถ และยังโปรดให้พระมโหสถสั่งสอนธรรมแก่พระราชาและข้าราชการบริพารเป็นนิจตลอดมา

ขณะนั้นพระเจ้าจุลนีพรหมทัตแห่งนครกัมพละทรงหลงเชื่อคำแนะนำของพราหมณ์แก้วภูทำสงครามแผ่อาณาเขตได้เมืองต่างๆ ๑๐๐ กวานคร เป็นเมืองขึ้น แต่ยังไม่สามารถตีนครมถิลยาได้ เนื่องจากสติปัญญาของพระมโหสถ พราหมณ์แก้วภูจึงออกอุบายส่งทูตมาเจรจายกถวายพระธิดาของพระเจ้าจุลนีให้แก่พระราชาแห่งนครมถิลยา พระมโหสถได้ซ่อนอุบายสร้างอุโมงค์จับกุมพระมเหสีและธิดาของพระเจ้าจุลนีมาไว้ในวังใหม่ได้ทั้งสิ้น พระเจ้าจุลนีถูกซ่อนกลจึงต้องยอมแพ้ทั้งยังต้องทำสัตย์สาบานไม่คิดร้ายใครอีก

สัพพสังหารกปัญหา

อมราเทวีปัญหา

กัณฐกชาดก

มโหสถชาดก

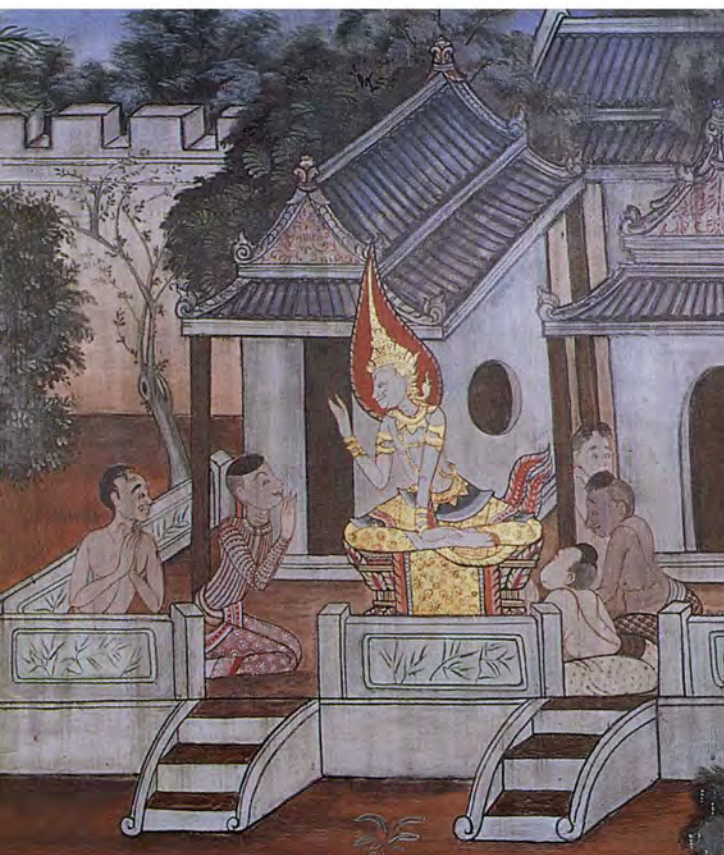
อัมพชาดก

ไสยชาดก

ภูมิทัตตชาดก

ขันตีวันฉนวนชาดก

มณีกัณฐชาดก

ภุริทัตตชาดก

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงปรารภถึงเรื่องชาวสาวัตถีที่รักษาศีลอุโบสถ (ศีล ๘) ในวันพระ ณ วัดพระเชตุวัน พระพุทธองค์จึงตรัสเทศนาเรื่องการรักษาศีลของพระภุริทัตต์ให้เหล่าอุบาสก และอุบาสิกาฟังว่า

พระภุริทัตต์เป็นโอรสพระยาทศรถแห่งเมืองนาค พระบิดาได้นำไปเฝ้าท้าววิรูปักษ์มหาราช และได้ช่วยแก้ปัญหามากมาย สำเร็จด้วยปรีชาสามารถ วันหนึ่งพระภุริทัตต์ได้ไปเฝ้าพระอินทร์ พระองค์เห็นสวรรค์เป็นที่รื่นรมย์ก็อยากจะไปเกิดในสวรรค์ จึงคิดรักษาศีลอุโบสถ เมื่อกลับถึงเมืองนาคก็อยู่รักษาศีลในพระราชอุทยาน แต่ถูกนางนาคสาวห้อมล้อม พระภุริทัตต์จึงออกจากเมืองนาคไปอยู่ในเมืองมนุษย์

เอกราชชาดก

รักษาศีลอยู่บนยอดจอมปลวก ริมฝั่งแม่น้ำยมมา ต่อมาพระภุริทตต์ถูกพราหมณ์จับไปทรมานต่าง ๆ นาๆ ก็ไม่โกรธแม้ว่าจะมีฤทธิ์ก็ไม่ประทุษร้ายต่อ พราหมณ์ เพราะเกรงศีลจะขาด จึงถูกพราหมณ์นำ ไปแสดงหาเงินในหมู่บ้านต่างๆ ฝ่ายพระมารดาและ พี่น้องของพระภุริทตต์ต่างก็แยกย้ายออกตามหา โดยนาคสุทศนะผู้เป็นพี่ชายได้ปลอมเป็นนักพรต พร้อมด้วยพระธิดาอัจฉมูณีผู้เป็นน้องสาวปลอมเป็น กบได้มาพบพระภุริทตต์ขณะถูกนำไปแสดงหน้าพระ- ราชวังนครพาราณสี ทั้งสองช่วยเหลือพระภุริทตต์ ได้สำเร็จ เมื่อพระภุริทตต์กลับมาสู่เมืองนาคก็ได้ รักษาศีลต่อมาจนตลอดชีวิต

ทัตถราชชาดก

ปัพพตูปัตถราชชาดก

จันทกุมารชาดก

ไมรชาดก

จันทกุมารชาดก

ครั้งหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับที่เขาคิชฌกูฏ ทรงทราบว่าพระภิกษุทั้งหลายสนทนาถึงเรื่องพระเทวทัตพยายามปลงพระชนม์ชีพพระองค์ พระพุทธองค์จึงตรัสเทศนาเรื่องการเมืองการมีขันติอดทนอดกลั้นต่อการอาฆาตจองเวรซึ่งยอมให้ทุกข์แก่ผู้อาฆาตในที่สุดว่า

พระจันทกุมาร เป็นโอรสพระเจ้าเอกราชแห่งกรุงบุพผวัต พระเจ้าเอกราชมีปุโรหิตราชครูชื่อพราหมณ์กัณฑทาละ ซึ่งทำหน้าที่ถวายอภิศุภธรรมและวินิจฉัยคดี ปุโรหิตผู้นี้เป็นผู้ชอบรับสินบนจึงวินิจฉัยคดีอย่างขาดความยุติธรรม วันหนึ่งมีการร้องทุกข์ขึ้น พระจันทกุมารได้ตัดสินคดีใหม่ให้ความยุติธรรม ผู้คนต่างสรรเสริญ พระเจ้าเอกราชจึงทรงตั้งพระจันทกุมารเป็นผู้วินิจฉัยคดีแทน พราหมณ์กัณฑทาละจึงโกรธแค้น ผูกอาฆาตพระกุมารและได้ออกอุบายทูลพระเจ้าเอกราชว่าถ้าพระเจ้าเอกราชอยากไปเกิดในสวรรค์ให้บูชาด้วยพระราชบุตร พระราชธิดา พระมเหสี ช่างทรง โคนเฝ้า ม้าทรง และเสนาบริวาร ให้ครบอย่างละสี่ พระเจ้าเอกราชหลงเชื่อ จึง

ทูตชาดก

โสมทตตชาดก

ภาพพาดูชาดก

ให้พราหมณ์กัณฑทหาละจัดพิธีบูชาขัยัญญ แม้พระบิดา และพระมารดาของพระเจ้าเอกราชทูลวิงวอน พระเจ้าเอกราชก็หาฟังไม่ แม้บางครั้งเมื่อพระราชบุตรและพระเจ้าหลานเธอจะทูลอ่อนนวอน จนพระเจ้าเอกราชใกล้จะทรงใจอ่อน แต่พราหมณ์กัณฑทหาละก็จะเพ็ญทูลยุยงพระราชทำให้บูชาขัยัญญให้จงได้ พระจันทกุมารต้องมีขันตือดทนต่อการถูกทารุณกรรม ด้วยวิธีต่างๆ แม้ในที่สุดถูกจับฝังดิน เตรียมถูกบูชาขัยัญญก็ตาม พระนางจันทเทวีมีเหลือของพระจันทกุมารต้องอธิษฐานขอเทพดาทั้งปวงช่วยเหลือ ด้วยแรงอธิษฐานนั้นพระอินทร์จึงจำแลงกายเป็นยักษ์ใหญ่ถือกระบองเหล็กถูกเป็นไฟขู่พระเจ้าเอกราชจนตกใจกลัว เลิกพิธีบูชาขัยัญญ พราหมณ์กัณฑทหาละถูกประชาชนลงทัณฑ์จนตาย แม้พระเจ้าเอกราชประชาชนก็จะลงทัณฑ์ด้วย แต่พระจันทกุมาร ได้ขอชีวิตไว้ พระเจ้าเอกราชถูกขับไล่ออกจากเมือง พระจันทกุมารได้รับการอภิเษกเป็นกษัตริย์ครองสมบัติสืบต่อมา จนตลอดพระชนมายุ

กุนทากุจฉินธราชดก

พรหมนารถชาดก

พรหมนารถชาดก

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงธรรม พระเจ้ามคธ ฌ ลัญฉิวินอุทยาน กรุงราชคฤห์นั้น พระพุทธองค์ได้ทรงทราบเรื่องที่เหล่าพราหมณ์และไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของพระเจ้ามคธ มีความสงสัยเรื่องการบรรพชาของชฎิลดาบส ๓ พี่น้อง พระพุทธองค์จึงให้ดาบสทั้ง ๓ นั้นประกาศตัวเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ท่ามกลางกลุ่มชนเหล่านั้น เหล่าอุบาสกอุบาสิกาต่างก็สรรเสริญพระบารมีของพระองค์ พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าเรื่องของพระ-

นารถมหาพรหมที่ได้แสดงธรรมสั่งสอนพระเจ้าอังคตราชแห่งนครมิถิลา ให้ละมิจฉาทิฐิ (ความเห็นผิด) ว่า

พระเจ้าอังคตกษัตริย์นครมิถิลาทรงครองเมืองโดยธรรม พระองค์มีพระราชธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า รุจากุมารี ซึ่งเป็นผู้ที่ทรงศีลอุโบสถและทำทานเป็นนิจ พระราชบิดาจะพระราชทานทรัพย์เพื่อให้พระราชธิดาบริจาคทานทุกๆ ๑๕ วัน วันหนึ่งอำมาตย์ผู้ใหญ่ได้กราบทูลพระเจ้าอังคตให้

อาสังกชาดก

สังวรมหาราชชาดก

มิตตามิตตชาดก

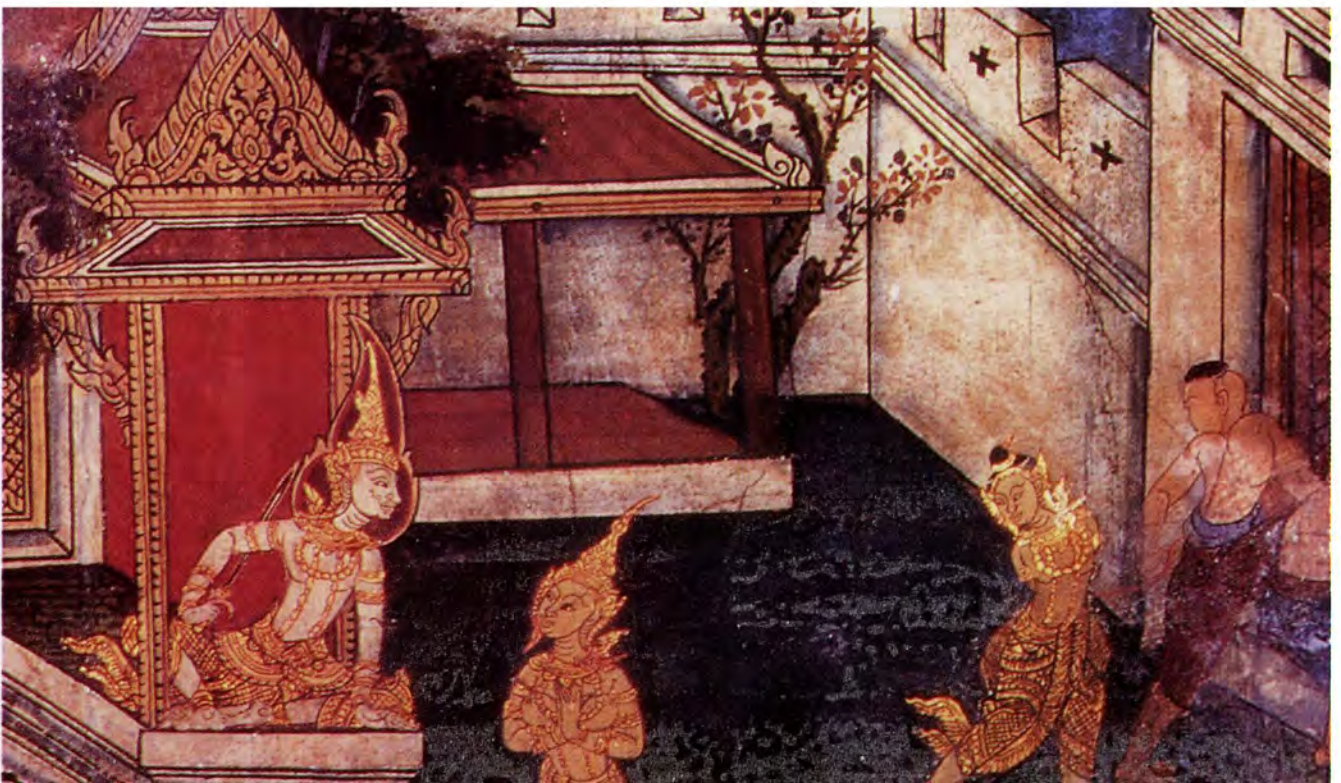

อุทยชาดก

สนทนารวมกับนักบวชซีเปลือยคุณาชีวกะ ซีเปลือยคุณาชีวกะได้กราบทูลพระองค์ว่าไม่มีบุญบาปในโลกนี้ และโลกหน้า และไม่ควรถาบุญทำทาน เมื่อคนเราตายไปก็จะสูญสลายไป เมื่อมีผู้สนับสนุนคำกราบทูลของคุณาชีวกะ พระเจ้าอังคตจึงหลงเชื่อ เมื่อกลับวังก็ทรงโปรดให้มีมหรสพรื่นเริงไม่สนใจในกิจของแผ่นดิน ละเว้นการทำทานเสียทั้งสิ้น แม้พระราชธิดาจะกราบทูลอย่างไรก็ไม่เชื่อถือ พระนางรุจาจึงต้องตั้งสัตยาธิษฐานขอให้เทพดาช่วยพระบิดาให้

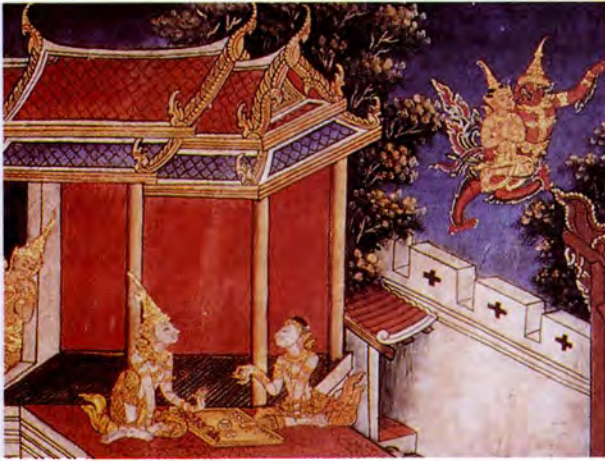
พ้นจากทางมัวเมาตามมิจฉาทิฐินั้น ในกาลนั้นท้าวมหาพรหมนามว่าพระนารทะได้จำแลงกายเป็นนักบวชเหาะลอยมาในอากาศแสดงธรรมเทศนาสั่งสอนพระเจ้าอังคตให้ละมิจฉาทิฐิ เมื่อจะกระทำสิ่งใดก็ตามควรมีอุเบกขา (การวางใจเป็นกลาง) ใช้ปัญญาพิจารณาให้รอบคอบ เมื่อเห็นว่าเป็นสิ่งดีมีประโยชน์ จึงเชื่อและปฏิบัติตาม พระเจ้าอังคตจึงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมดั้งเดิม

มหาปทุมชาดก

ปาหัตถ์ชลิชาดก

สุสันธิชาดก

วิรุทธชาดก

ครั้งหนึ่งเหล่าพระภิกษุได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้า ให้ทรงเล่าเรื่องพระปัญญาบารมีของพระองค์ พระพุทธองค์จึงทรงเล่าเรื่องพระวิรุฑบัณฑิตซึ่งเป็นผู้มีความสามารถในการสั่งสอนธรรมเป็นเลิศว่า

พระวิรุฑบัณฑิต เป็นปราชญ์ในราชสำนักของพระเจ้าธนัญชัยโกกรัพยะแห่งกรุงอินทปัต พระวิรุฑบัณฑิตจะเป็นผู้ถวายธรรมแก่พระราชาเป็นที่เชื่อถือเลื่องลือไปทั่ว วันหนึ่งพระเจ้าธนัญชัยได้เสด็จไปถือศีล ณ พระราชอุทยาน พญานาค พญาครุฑ และพระอินทร์ได้มาเจริญสมาธิบำเพ็ญสมณธรรม ณ อุทยานแห่งนั้นด้วย พระราชาทั้ง ๔ ต่างใคร่จะรู้ว่าศีลของผู้ใดจะประเสริฐกว่ากัน พระวิรุฑบัณฑิตได้กราบทูลว่า ศีลของทั้ง ๔ พระองค์เลิศล้ำคุณธรรมเสมอกัน ทั้ง ๔ พระองค์จึงทรงปิติยินดี ได้พระราชทานรางวัลให้พระวิรุฑบัณฑิต เมื่อพญานาคกลับถึงเมืองนาคแล้วได้พรรณนาคุณของพระวิรุฑบัณฑิตให้พระมเหสีฟัง พระนางใคร่จะฟังธรรมบ้าง จึงออก

จุลลโพธิชาดก

วิรุฬชาตก

อุบายแสร้งประซวรให้พระสวามีนำหัวใจของพระวิรุ-
 ฬบัณฑิตโดยเจ้าตัวต้องยินดีมามอบให้ มิฉะนั้นนางจะ
 ถึงแก่ความตาย พญานาคจึงให้พระธิดาไปป่าว
 ประกาศว่าถ้าผู้ใดนำหัวใจพระวิรุฬบัณฑิตมาได้จะ
 ยอมเป็นพระชายา ยักษ์ตนหนึ่งนามว่า ปุณณกษ
 เป็นผู้อาสาโดยออกอุบายไปทำพระเจ้าธัญชัยเล่น
 สกาพนั้น พระเจ้าธัญชัยทรงพ่ายแพ้ ปุณณกษยักษ์
 จึงได้ตัวพระวิรุฬบัณฑิต ปุณณกษยักษ์ได้พยายามฆ่า
 พระวิรุฬบัณฑิตหลายครั้งหลายหนก็ไม่อาจทำอันตราย
 ได้ พระวิรุฬบัณฑิตได้แสดงธรรมแก่ปุณณกษยักษ์จน
 เกิดความเลื่อมใสจะปล่อยตัวพระวิรุฬบัณฑิตไป แต่
 พระวิรุฬบัณฑิตยืนยันจะไปเมืองนาค ปุณณกษยักษ์จึง
 พาไปพบพญานาคและได้แสดงธรรมแก่พระมเหสี
 ของพญานาคตามความปรารถนาของพระนาง
 เพราะการแสดงธรรมคือหัวใจของพระวิรุฬบัณฑิต
 นั้นเอง เมื่อพระวิรุฬบัณฑิตได้กลับบ้านเมืองของตน
 แล้วก็ได้แสดงธรรมสั่งสอนประชาชนจนสิ้นอายุ

คันธารชาตก

เวสสันดรชาดก

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดนิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ เหล่าพระภิกษุได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้า ให้ทรงเล่าเรื่องทานบารมีของพระองค์ พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าเรื่องพระเวสสันดรซึ่งเป็นผู้มีความเพียรประกอบคุณความดีโดยการบริจาคทานอันยิ่งใหญ่ เพื่อมุ่งหวังพระโพธิญาณภายภาคหน้า

พระเวสสันดรเป็นโอรสพระเจ้าสัณชัยและพระนางมุสดี แห่งนครสีพีรัฐบุรี เมื่อยังทรงพระเยาว์

เวสสันดรชาดก

ทรงบริจาคทานเป็นอันมากตลอดมา เมื่อพระองค์มีพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษาได้เสด็จขึ้นครองราชย์และอภิเษกกับพระนางมัทรี มีพระโอรสและพระธิดา มีนามว่า พระชาลีกุมาร และพระกัณหากุมารี ต่อมาเกิดกบฏคณเฑาะท์ที่เมืองกลิงครัฐประชาชนเดือดร้อนไปทั่ว แม้พระเจ้ากลิงคราชจะทรงถือศีล ๗ วัน แต่ก็ไม่มียผลใดดีขึ้น อำมาตย์จึงให้พระองค์ทูลขอช้างคู่บารมีของพระเวสสันดร ซึ่งไปอยู่ที่ใดฝนจะโปรยปรายชุ่มชื้นไปทั่วแคว้น พระเวสสันดรก็ทรงบริจาค

อุปสาพชาดก

สมิทธิชาดก

ชาครชาดก

ปทุมชาดก

ช้างสำคัญนั้นให้เมืองกลิงครรัฐไป ทำให้ชาวเมือง
สีพีรัฐบุรีโกธรแค้น ให้พระเจ้าสัตยชัยเนรเทศพระ-
เวสสันดรออกจากพระนคร พระเวสสันดร พระนาง
มัทรี พระโอรส และพระธิดา เมื่อเสด็จออกจากเมือง
ก็ทรงบริจาคม้าและรถเป็นทานอีก ในที่สุดต้องทรง
อุ้มพระโอรส และพระธิดา เสด็จเข้าป่าหิมพานต์และ
ทรงผนวชเป็นนักบวช บำเพ็ญศีลอยู่ในป่า วันหนึ่ง
พราหมณ์ชื่อชูชกได้ติดตามไปขอพระโอรส และ
พระธิดาเพื่อนำไปเป็นทาสรับใช้ พระเวสสันดรก็
พระราชทาน พระอินทร์เกรงว่าจะมีคนชั่วมาทูลขอ

อัญสุตทชาดก

พระนางมัทรี จึงจำแลงกายเป็นนักบวชชรามาทูล
ขอพระนางมัทรี พระเวสสันดรก็ทรงยินดีพระ-
ราชทานให้เช่นกัน สวณเฒ่าชูชกนั้นได้พาสองกุมาร
เดินทางไปถึงเมืองสีพีรัฐบุรี พระเจ้าสัตยชัยทรงได้
สองกุมารจากชูชก พระราชทานรางวัลทั้งอาหาร
รสเลิศมาให้ชูชก ชูชกมีความโลภกินอาหารไม่หยุด
จนกระทั่งท้องแตกตาย พระเจ้าสัตยชัยโปรดฯ ให้จัด
ขบวนเกียรติยศไปรับพระเวสสันดร และพระนางมัทรี
กลับเข้าเมือง พระเวสสันดรเสด็จขึ้นครองแผ่นดิน
พระองค์ทรงบริจาคทานตราบจนสิ้นพระชนมายุ

เรื่องทศชาติชาดกนี้ นิยมนำมาเขียนเป็นจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถเป็นอย่างมากในสมัยอยุธยาตอนปลาย และสมัยต่อๆ มา ส่วนจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นเรื่องชาดกอื่นๆ มีปรากฏเฉพาะในช่วงสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ ในสมัยรัตนโกสินทร์เท่านั้น ชาดกบางเรื่องมีความคล้ายคลึงกันและหลายเรื่องเป็นคุณธรรมเรื่องเดียวกัน ผู้ที่สนใจควรได้ศึกษาเนื้อความโดยละเอียดจากพุทธนิบาตชาดก ซึ่งนอกจากจะได้คติธรรมและจริยธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติแล้ว ยังจะได้ความเพลิดเพลินจากการอ่านอีกด้วย

เนื้อเรื่องย่อของนิทานชาดกเรื่องอื่นๆ ดังเช่น

สุชาติชาดก

ลิตตชาดก

พันธมโฆชาดก

วิฆฎกชาดก

อหิตุณตีกชาดก

ลามครหิกชาดก

จุลธรรนุคคหชาดก

ภิมเสนชาดก

จุลลกเศรษฐีชาดก

สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าประทับที่สวนมะม่วง เมืองราชคฤห์ พระพุทธองค์ทรงปรารภถึงพระเถระจุลบันถก ที่มีความน้อยใจพระเถระผู้เป็นพี่ชายจึงปรารภนาจะสีกเป็นคฤหัสถ์ พระพุทธองค์ได้ให้พระเถระจุลบันถกตั้งจิตวิปัสสนา จนจิตปราศจากความโกรธ บรรลุพระอรหัตถ์ในวันนั้น เมื่อพระภิกษุสนทนาถึงเรื่องนี้ พระพุทธองค์จึงทรงตรัสเล่าเรื่อง จุลลกเศรษฐีผู้มีปัญญา ขณะเดินทางไปเฝ้าพระราชา พบหนูดายระหว่างทางจึงพูดว่า “ผู้ใดเก็บหนูนี้อาจสามารถประกอบการงานเลี้ยงดูภรรยาได้” ชายยากไร้

ผู้หนึ่งชื่อ จูพันเตवासิก จึงเก็บหนูนั้นไปขายแห่งหนึ่ง เพื่อให้เป็นอาหารแมว ได้เงินเล็กน้อยนำเงินไปซื้อน้ำอ้อย และแบ่งให้ช่างดอกไม้คนละเล็กละน้อย ช่างดอกไม้แต่ละคนให้ดอกไม้ตอบแทน เขานำดอกไม้ นั้นไปขาย วันหนึ่งมีลมพายุแรงเขาอาสาเก็บกิ่งไม้ ไปไม้จากผู้รักษาพระราชอุทยาน เมื่อได้รับอนุญาต เขาได้ให้น้ำอ้อยแก่เด็กๆ แลกเปลี่ยนกับการช่วยเก็บกิ่งไม้ เขาขายกิ่งไม้เหล่านี้ให้กับช่างหม้อหลวง เมื่อได้เงินมาแล้ว เขานำไปซื้อตุ่มใส่น้ำตั้งไว้หน้าประตูเมือง เพื่อให้คนหาบน้ำได้ดื่มกัน ทำให้เขามี

หิริชาดก

เพื่อนมากมาย วันหนึ่งเขาได้ข่าวว่าจะมีพ่อค้าม้ามานำม้า ๕๐๐ ตัวมายังเมืองนี้ เขาจึงขอหญ้าจากคนหาบหญ้าคนละ ๑ ฟ่อน และขอร้องว่า หากเขายังไม่ขายหญ้า คนอื่นก็อย่าเพิ่งขายด้วย พ่อค้าม้าจึงต้องจ่ายเงินให้จู้พันเตวาลิกเป็นจำนวนมาก ต่อมาเขาได้ข่าวว่าจะมีเรือสินค้าใหญ่มาที่ท่าเรือเมืองนี้ เขาจึงคิดอุบายแสร้งเป็นพ่อค้าใหญ่ วางมัดจำสินค้ากับนายเรือไว้ เมื่อพวกพ่อค้าคนอื่นๆ ต้องการซื้อสินค้าในเรือ นั้น จึงต้องจ่ายเงินขอเป็นหุ้นส่วนด้วย ทำให้จู้พันเตวาลิกได้เงินเป็นจำนวนมาก เขาได้นำเงิน

จุลลกเศรษฐีชาดก

สาเลียชาดก

ส่วนหนึ่งไปมอบให้จุลลกเศรษฐี เพื่อตอบแทนบุญคุณที่เป็นผู้แนะนำให้เขาเก็บหนูป่าขาย ทำให้เขาได้เป็นเศรษฐีในช่วงเวลาอันสั้น จุลลกเศรษฐีจึงยกธิดาให้แต่งงาน และมอบทรัพย์สมบัติให้จู้พันเตวาลิก

พระพุทธองค์ได้ตรัสสั่งสอนพระภิกษุทั้งหลายว่าแม้ว่าจะมีทุนเพียงเล็กน้อย แต่ถ้าเรารู้จักสะสมทีละเล็กละน้อยด้วยความพยายามก็จะร่ำรวยขึ้นได้ เปรียบเสมือนพระภิกษุที่มีคุณความดีสะสมไว้เพียงเล็กน้อย แต่พยายามสะสมคุณความดีให้เพิ่มพูนมากขึ้น ก็จะบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้เช่นกัน

วรรณารโหชาดก

กฤษทกปุวชาดก

กฤษนาพิชาดก

สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเชตุวัน ทรงทราบเรื่อง อนาถบิณฑิกเศรษฐีคบเพื่อนที่ต่ำกว่า บรรดาญาติและมิตรสหายพากันห้ามปรามว่าเป็น มิตรกาลกิณี พระพุทธองค์จึงตรัสเทศนาว่า “ขึ้นชื่อว่ามิตร แม้เทียมทัดกับตน แม้เร็วกว่าตน แม้วิเศษกว่าตน ก็ควรคบ เพราะว่าคนทั้งหมดเหล่านั้นย่อมช่วยภาระอันเกิดขึ้นแก่ตนได้” ซึ่งเรื่องทำนองนี้ เหมือนเรื่องในอดีต พระสงฆ์ทั้งหลายใคร่ทราบ เรื่องรานั้น พระพุทธองค์จึงเล่าว่า

นานมาแล้วสมัยที่พระเจ้าพรหมทัตครองกรุง พาราณสี ในพระราชอุทยานมีเทพารักษ์อาศัยอยู่ ประจำต้นไม้ทุกต้น เทพารักษ์ประจำกอหญ้าคา (กฤษนาพิ) เป็นเพื่อนสนิทกับเทพารักษ์ประจำต้นไม้ มงคล (สมุชกะ) ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของพระราชา ครั้งหนึ่งเสาชของปราสาทชำรุด พระราชารับสั่งให้ ช่างไม้หาต้นไม้แก่นแน่นหนามาซ่อมแซมเสานั้น พวกช่างไม้เข้าไปในพระราชอุทยาน เห็นต้นไม้มงคล ทำเป็นเสาชปราสาทได้ จึงกราบทูลให้พระราชาทราบ

กุสหาพิชาดก

จตุมัญญชาดก

บัณฑุกชาดก

พระราชาทรงอนุญาต พวกช่างไม้จึงได้นำเครื่อง
พลีกรรมไปบวงสรวงต้นไม้มงคลโดยตั้งใจจะตัดใน
วันรุ่งขึ้น

เทพารักษ์ประจำต้นไม้มงคลทราบข่าวต้นไม้
ที่ตนอาศัยอยู่จะถูกทำลาย จึงร้องให้คร่ำครวญ
พวกเทพารักษ์อื่นๆ ไม่รู้ว่าจะช่วยเหลือประการใด
เทพารักษ์ประจำกอหญ้าคาทราบเรื่อง จึงกล่าวว่า
“ท่านอย่าวิตกไปเลย เราจะไม่ให้ตัดต้นไม้ไม่ได้”
พอรุ่งเช้าเมื่อช่างไม้ไปถึงต้นไม้มงคลนั้น เทพารักษ์
ประจำกอหญ้าคาจึงแปลงตัวเป็นกิ่งก่า รุ่งนำหน้า
ช่างไม้เข้าสู่โคนต้นไม้มงคลหายตัวเข้าไปในต้นไม้
แล้วโผล่ขึ้นที่ยอดต้นไม้ พวกช่างไม้เห็นดังนั้น จึง
เข้าใจว่าต้นไม้เป็นโพรง ไม่สมควรทำเป็นเสาปราสาท
จึงเลิกล้มความคิดที่จะตัดต้นไม้มงคลนั้น

เทพารักษ์ประจำต้นไม้มงคลจึงได้สิงสถิต
อยู่ ณ ต้นไม้ดังเดิม และกล่าวสรรเสริญเทพารักษ์
ประจำหญ้าคาว่าสามารถช่วยเหลือตนได้ แม้ว่าจะเป็น
เทพารักษ์ที่ต่ำศักดิ์กว่าก็ตาม

ปลายีชาดก

ทุกุติยปลายีชาดก

มาตังคชาดก

ทุมเมธชาดก

สมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเวฬุวัน ทรงทราบว่าพระสงฆ์ในวัดกล่าวโทษพระเทวทัตว่ามีความริษยาพระองค์ พระพุทธองค์จึงทรงเล่าเรื่องราว

ในอดีตพระเจ้ามคธพระองค์หนึ่งครองกรุงราชคฤห์ ทรงมีช้างเผือกที่สมบูรณ์ด้วยลักษณะอันประเสริฐ ในวันหนึ่งพระองค์โปรดให้ตกแต่งพระนครแล้วพระองค์ก็ทรงช้างเผือกเชือกนั้นเสด็จเสียบพระนครตามประเพณี เมื่อประชาชนทั้งหลายที่เฝ้าชมพระบารมีเห็นช้างพระที่นั่งมีความงดงาม จึงพากันสรรเสริญช้างเผือกด้วยประการต่างๆ ทำให้พระเจ้ามคธทรงแค้นเคืองและริษยา คิดหาทางที่จะฆ่าช้างเสีย จึงรับสั่งถามควาญช้างว่า “เจ้าสอนช้างตัวนี้ดีแล้วหรือ” ควาญช้างตอบว่า “สอนดีแล้วพะยะค่ะ” พระองค์จึงรับสั่งให้ควาญช้างนำช้างขึ้นสู่ยอดเขา เมื่อถึงยอดเขาก็รับสั่งให้ควาญช้างนำไปยังปากเหว แล้วให้ควาญช้างสั่งช้างให้ยืนสามขา ช้างก็ทำได้ พระองค์จึงรับสั่งให้ยืนเฉพาะสองขาหน้า ช้างก็ทำได้ พอให้ยืนเฉพาะสองขาหลัง หรือยืนเพียงขาเดียว ช้างก็ทำได้โดยไม่ตกลงไปในเหว เมื่อพระองค์เห็น

ว่าไม่สามารถฆ่าช้างได้ จึงรับสั่งให้ควาญช้างสั่งให้ช้างยืนบนอากาศ ควาญช้างจึงรู้ว่าพระองค์มีประสงค์ที่จะให้ช้างตกเหวตาย จึงกระซิบที่หูช้างว่า “พระราชารองค์นี้ต้องการให้ท่านตกเหวตาย ท่านไม่ควรอยู่กับพระองค์ ถ้าท่านสามารถเหาะไปได้ จงพาเราเหาะไปกรุงพาราณสีเถิด” เมื่อช้างได้ยินเช่นนั้นก็ลอยเหาะขึ้นไปอยู่บนอากาศ ควาญช้างจึงทูลพระราชารว่า “ช้างเชือกนี้มีบุญฤทธิ์ สมควรเป็นของกษัตริย์ที่มีบุญญาธิการเช่นกัน ไม่สมควรกับผู้มีบุญน้อยเช่นพระองค์” แล้วแสดงธรรมต่อพระราชารว่า “ผู้ที่ไร้บุญญา (ทุมเมระ) ได้บวริวารเป็นสมบัติแล้ว ก็ประพุดิตแต่สิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่ตน เพราะมัวเมาในยศ ไม่รู้จักสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ ย่อมประพุดิตความฉิบหายให้แก่ตัวเองและผู้อื่น” ครั้นแล้วช้างเผือกก็พาควาญช้างเหาะไปสู่กรุงพาราณสี เมื่อพระเจ้าพาราณสีทราบเรื่องทั้งหมด จึงให้แต่งพระนครให้ช้างพักอาศัยในสถานที่สำหรับช้างมงคลและแบ่งพระราชสมบัติออกเป็นสามส่วน ให้ช้างเผือก ควาญช้าง และพระองค์คนละส่วน ตั้งแต่นั้นมาราชสมบัติทั่วทั้งชมพูทวีปก็ตกในอำนาจของพระเจ้าพาราณสีทั้งสิ้น

มาตุโปสกชาดก

อุปาหนชาดก

กาสาชาดก

กุลาวกชาดก

ครั้งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเชตะวัน ทรงทราบเรื่องพระภิกษุรูปหนึ่งฉันน้ำที่ไม่กรองมีตัวสัตว์เข้าไปด้วย พระพุทธองค์จึงตรัสว่าสมัยหนึ่งเมื่อพระอินทร์พ่ายแพ้ต่อศัตรู ก็ยอมเสียสละชีวิตของพระองค์เองโดยไม่ยอมฆ่าสัตว์ตัดชีวิต และทรงเล่าว่า

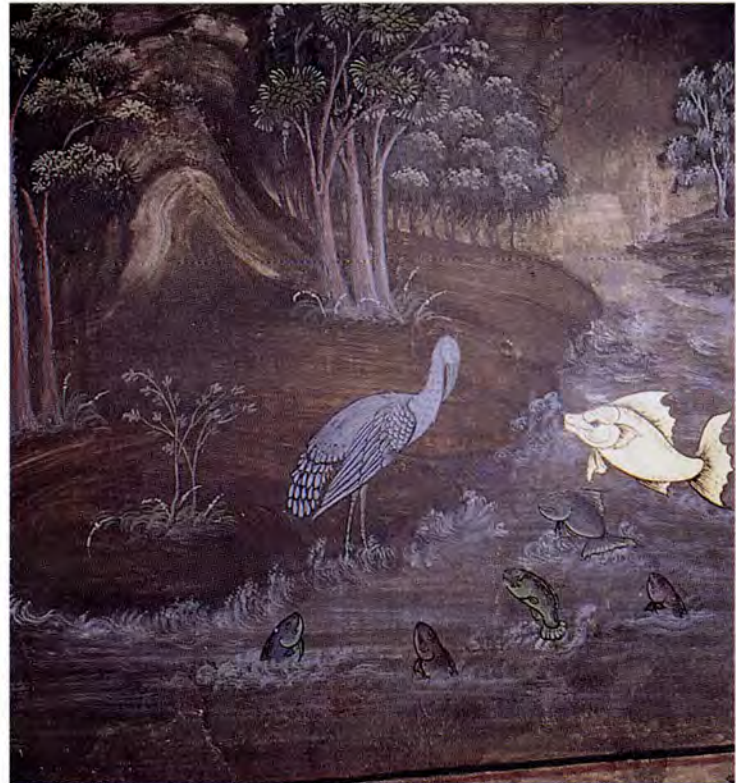
ในอดีตกาลมีชายผู้หนึ่งชื่อ มชมาณพ เป็นผู้ที่รักษาศีลห้า เป็นประจำและได้ชักชวนสหายทั้งตำบลให้รักษาศีลและช่วยกันสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างศาลา ทำให้พ่อบ้านของหมู่บ้านโกรธแค้น เพราะสูญเสียรายได้จากชาวบ้านที่เคยดื่มสุรา และฆ่าสัตว์ จึงไปฟ้องพระราชาว่าพวกเหล่านี้เป็นโจร พระราชามีได้สอบสวนให้จับตัวมาให้ช่างเหยียบ แต่ช่างทุกตัวไม่ยอมเข้าใกล้ ต่างหนีไปสิ้น พระราชา

ทรงเลื่อมใสจึงพระราชทานทรัพย์สมบัติให้พวกเขา นำไปทำบุญได้ตามใจชอบ

เมื่อสิ้นชีวิต มชมาณพได้ไปเกิดเป็นพระอินทร์ ในเวลานั้นพวกอสูรอาศัยอยู่บนสวรรค์ พระอินทร์จึงให้พวกอสูรตีมน้ำทิพย์จนเมามายและให้ไปอยู่ที่เชิงเขาสิเนรุ พวกอสูรจึงโกรธแค้นยกพวกขึ้นมาโจมตี พระอินทร์พ่ายแพ้เสด็จหนีไปทางมหาสมุทร ไปถึงป่าไม้ ด้วยกำลังของราชรถของพระองค์ ทำให้ต้นไม้ถูกทำลาย ลูกนกครุฑ (กุลาวก) ทั้งหลายร่วงหล่นลงในท้องทะเล เมื่อพระองค์ทรงเห็นดังนั้น จึงตรัสว่า “ลูกนกครุฑทั้งหลายเหล่านี้ลำบากเพราะพวกเรา เราจะยอมเสียสละชีวิตตนเอง จะไม่ยอมฆ่าสัตว์” และให้ถอยทัพกลับไปสู่สวรรค์ดังเดิม ฝ่ายพวกอสูรเมื่อเห็นพระราชรถของพระอินทร์กลับมาก็

กุลาวกชาดก

พกชาดก

คิดว่าคงมีกำลังไฟรพลเพิ่มเติม จึงพากันหวาดกลัว
หนีกลับไปอยู่พิภพอสูร พระอินทร์จึงสามารถกลับ
มาครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้ดังเดิม

นางสุชาดา ภรรยาคนหนึ่งของมชมพู
เพราะไม่ได้ทำบุญกุศลจึงได้ไปเกิดเป็นนกกะยางใน
ป่าแห่งหนึ่ง พระอินทร์จึงเสด็จไปพานางมาชม
สวรรค์ และบอกนางรักษาศีลห้าให้ได้ นางจึงเริ่ม
รักษาศีลแต่นั้นมา พระอินทร์ต้องการทดสอบนาง
โดยแปลงร่างเป็นปลา เมื่อรู้ว่านางรักษาศีลจริงพระองค์
จึงกลับไปสู่สวรรค์ดังเดิม

ต่อมานางได้เกิดเป็นมนุษย์ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง
พระอินทร์แปลงกายเป็นคนแก่ นำผักทองเต็มรถ
และร้องประกาศว่าจะให้กับผู้ถือศีลเท่านั้น นางสุชาดา
เป็นผู้เดียวที่รักษาศีล พระอินทร์จึงให้ผักทองแก่

นางทั้งหมด และเสด็จกลับไป นางสุชาดาก็รักษาศีล
ต่อมาจนสิ้นชีวิต

ต่อมานางก็เกิดเป็นธิดาของจอมอสูร มีรูปร่าง
สวยงามมาก จอมอสูรได้ประชุมเหล่าอสูรเพื่อให้ธิดา
เลือกคู่ เมื่อถึงวันเลือกคู่พระอินทร์ได้แปลงกายเป็น
อสูรมาร่วมด้วย ด้วยอำนาจความรักดังเดิม นางจึง
เลือกพระองค์ พระอินทร์จึงพานางสู่สวรรค์

เมื่อพระพุทธรองค์เล่าเรื่องแล้วจึงทรงดำหนิ
พระภิกษุว่าเมื่อก่อนบัณฑิตทั้งหลายแม้เมื่อเสวย
ราชสมบัติในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ยังยอมสละชีวิตตัวเอง
ไม่ยอมกระทำการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แต่พระภิกษุสงฆ์
บรรพชาในพระพุทธศาสนากลับฉันทน้ำที่มีตัวสัตว์
โดยมิได้กรอง

มัญญุณทลิตชาดก

เสตเกตุชชาดก

อูรคชาดก

อสิลักขณชาดก

สมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเชตุวัน ทรงทราบว่าพระสงฆ์สนทนากันในโรงธรรมถึงพราหมณ์ผู้มีหน้าที่ตรวจลักษณะของพระแสงดาบว่า หากเจ้าของดาบคนใดให้สินจ้างรางวัลก็จะกล่าวว่ ดาบนั้นสมบูรณ์ด้วยลักษณะเป็นมงคล ถ้าไม่ให้รางวัลก็จะตำหนิดาบนั้นว่ามีลักษณะไม่ดี ต่อมามีช่างดาบคนหนึ่ง เมื่อทำดาบเสร็จก็โรยพริกป่นลงในฝักดาบ แล้วนำมาถวายพระราชา พระองค์ให้พราหมณ์ผู้นั้นตรวจสอบ พอชักดาบออกมา พริกป่นก็เข้าจุมูก จึงจามออกมาทำให้จุมูกถูกคมดาบแหวกไป พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าว่าเรื่องนี้เคยมีแล้ว

รุกขธรรมชาดก

นานาฉันทชาดก

ในอดีต ดังนี้

ในอดีตกาลเมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองกรุงพาราณสีนั้น พระองค์ก็มีพราหมณ์ผู้ทำหน้าที่ตรวจพระแสงดาบ (อสิลักขณพราหมณ์) ซึ่งทำตนเหมือนดังพราหมณ์ที่พระสงฆ์สนทนากัน เมื่อจุมูกถูกคมพระแสงดาบแล้ว พระเจ้าพรหมทัตทรงให้แพทย์รักษาจนหาย และทำจุมูกปลอมด้วยครั่งให้ อนึ่งพระเจ้าพรหมทัตมี พระธิดาซึ่งรักใคร่อยู่กับพระเจ้าหลานเธอ แต่พระองค์ทรงคิดว่าจะให้พระราชธิดาอภิเษกกับเจ้าชายเมืองอื่น ดังนั้นพระองค์จึงทรงแยกพระราชธิดากับพระเจ้าหลานเธอให้ไปประทับคนละที่

โคธชาดก

ทุททชาดก

ต่อมาพระเจ้าหลานเธอให้หญิงคนทรงคิดอุบายที่จะทำให้พระราชธิดาออกจากวัง คนทรงจึงไปกราบทูลพระราชว่า พระธิดามีลักษณะกาลกิณี ต้องไปสะเดาะเคราะห์ที่สุสาน พระราชาจึงให้พระราชธิดาเสด็จไปสุสานพร้อมบริวารจำนวนมาก นางคนทรงได้บอกกับเหล่าบริวารที่ติดตามพระราชธิดาว่า เวลาที่พระราชธิดาประทับอยู่บนแท่น คนตายจะจามแล้วฟื้น ขึ้นมาและจะจับตัวผู้ที่พบขอให้ระวังตัวให้ดี ขณะทำพิธีนั้นพระเจ้าหลานเธอสร้างทำเป็นคนตายประทับอยู่ใต้เตียง ทรงสูดดมพริกแล้วจามขึ้น หญิงคนทรงรีบร้องไว้วายแล้วหนีไปก่อน บริวารคนอื่นๆ ก็หนีตามกันไปหมด พระเจ้าหลานเธอจึง

มันธัตราชาดก

อสัมปทานชาดก

นำพระราชธิดาไปยังตำหนักของพระองค์ได้ หญิงคนทรงได้ไปกราบทูลพระราชว่า พระองค์ทรงเห็นใจ จึงพระราชทานสมบัติให้พระเจ้าหลานเธอ และให้อภิเษกกับพระราชธิดา

วันหนึ่ง ขณะที่อสิลิกขณพราหมณ์เข้าเฝ้าพระเจ้าหลานเธอพระราชของค์ใหม่อยู่กลางแสงแดด ครึ่งได้ละลาย จมูกจึงแห้งเช่นเดิม พระองค์จึงได้รับสั่งว่า ท่านอย่าได้เสียใจ การจามอาจดีกับคนหนึ่ง แต่อาจไม่ดีกับคนหนึ่ง จมูกท่านแห้งเพราะการจาม แต่พระองค์ได้ราชสมบัติและพระราชธิดาเพราะการจามเช่นกัน

อสิลิกขณชาดก

ปุตติมังสชาติก

สมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในวัดพระเชตุวัน ทรงปรารภถึงความประพฤติของพระภิกษุหลายรูปว่าประพฤติไม่เหมาะสม พระพุทธองค์จึงประชุมพระภิกษุเหล่านั้นพร้อมกันแล้วตักเตือนว่า กิริยาไม่สำรวมจะนำความเสื่อมมาให้ ดังเช่น เจ้าสุนัขจิ้งจอกปุตติมังสะ พระพุทธองค์ทรงเล่าว่า

ในอดีตกาล ณ ป่าหิมพานต์ เป็นที่อาศัยของแพะเป็นจำนวนมาก และที่ถ้ำแห่งหนึ่งไม่ไกลกันก็เป็นที่อยู่อาศัยของสุนัขจิ้งจอกสองตัวผิวเมีย สุนัขจิ้งจอกตัวผู้ชื่อ ปุตติมังสะ สุนัขจิ้งจอกทั้งสองตัวนี้ได้จับแพะกินเป็นอาหารจนร่างกายอ้วนพี ในกลุ่มแพะนี้มีแม่แพะอยู่ตัวหนึ่งมีปัญญาฉลาดหลักแหลม ปุตติมังสะไม่สามารถจับกินเป็นอาหารได้ จึงได้ออกอุบายให้สุนัขจิ้งจอกตัวเมียทำที่เข้าไปตีสนิทเพื่อหลอกลวงมาให้มันจับกินเสีย นางสุนัขจิ้งจอกจึงทำตามอุบาย เข้าไปตีสนิทกับนางแพะจนเป็นเพื่อนกัน

วันหนึ่ง นางสุนัขจิ้งจอกแสร้งร้องให้คร่ำครวญว่า ตัวของมันตายเสียแล้วให้แม่แพะไปช่วยจัดการศพ แม่แพะก็คิดระแวงว่า สุนัขจิ้งจอกตัวผู้เป็นผู้ที่เต็มใจไปด้วยอุบาย จับแพะอื่นๆ กินเป็นอาหารไปมากแล้ว ไม่สมควรจะเข้าใกล้ แต่ก็ทน

ปุตติมังสชาติก

สุนัขชาติก

สุนัขชาติก

อันตชาดก

ตักกชาดก

จตุมัญจชาดก

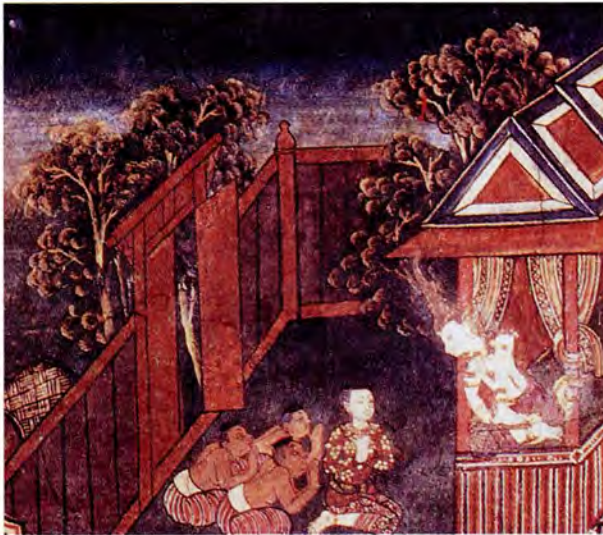
การอ่อนนวยของนางสุนัขจึงจอกที่เป็นเพื่อนไม่ได้ จึงตามนางสุนัขจึงจอกไป แต่คอยระวังตัวอยู่โดยให้นางสุนัขจึงจอกเดินนำมาก่อน สุนัขจึงจอกปุดิมังสะ ได้ยินเสียงฝีเท้าจึงผงกหัวขึ้นชายตามอง แปะเห็น ดั่งนั้นจึงวิ่งหนีไป สุนัขจึงจอกปุดิมังสะต่อว่านางสุนัขจึงจอกว่าทำให้แม่แปะหนีไป นางสุนัขจึงจอก จึงตอบกลับว่า “ที่แม่แปะหนีไปเพราะเจ้าโง่เง่า ไม่ไตร่ตรอง ทำทำเป็นตายแต่ผงกหัวขึ้นมามองในเวลา ไม่สมควร ทำให้แม่แปะรู้ตัววิ่งหนีไปได้” นางสุนัข- จึงจอกได้ทำอุบายอีกโดยไปหานางแปะแล้วกล่าวว่า เมื่อแม่แปะมานั้นสามีนางได้พื้นขึ้น ขอให้แม่แปะไป ร่วมแสดงความยินดีด้วย แต่แม่แปะก็รู้ว่าเป็นอุบาย หลอกหลวงเช่นเดิม จึงบอกว่าจะไปร่วมแสดง ความยินดีพร้อมๆ กับบริวารซึ่งเป็นพวกสุนัข จำนวนมาก ขอให้นางสุนัขจึงจอกเตรียมอาหารไว้ ถ้าพวกสุนัขไม่ได้กินอาหารก็จักฆ่าทั้งสองตัวกิน เป็นอาหาร นางสุนัขจึงจอกได้ฟังดังนั้นก็กลัวและ รีบกลับไปบอกสุนัขจึงจอกปุดิมังสะ แล้วพากันหนีไป จากถ้ำแห่งนั้น

สาเกตชาดก

มหาธรรมपालชาดก

ขรัสสรชาดก

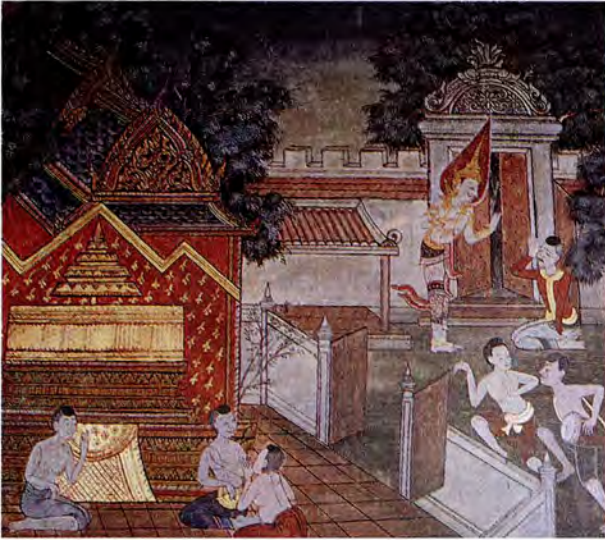

วีณาณชาดก

มหาธรรมपालชาดก

สมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงนครกบิลพัสดุ์เป็นครั้งแรกนั้น เสด็จประทับ ณ วัดนิโครธาราม ทรงปรารภถึงพระเจ้าสุทโธทนะ พระราชบิดาของพระองค์ว่าทรงไม่เชื่อข่าวที่มีผู้มากราบทูลว่า เจ้าชายสิทธัตถะได้สิ้นพระชนม์ในระหว่างที่อดอาหารบำเพ็ญเพียร โดยพระราชบิดาทรงเชื่อว่าพระพุทธองค์จะไม่สิ้นพระชนม์ถ้ายังไม่ได้ตรัสรู้ พระพุทธเจ้าจึงทรงเล่าว่าเรื่องดังกล่าวนี้เคยมีในอดีตดังนี้

หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชื่อว่า ธรรมपालคาม มีพรานคนหนึ่งชื่อ ธรรมपालเช่นกัน มีลูกชายชื่อ ธรรมपालกุมาร บิดาได้ส่งให้ไปศึกษาเล่าเรียนที่นครตักกสิลาในสำนักอาจารย์ทศปาโมกข์ ระหว่างที่ศึกษาเล่าเรียนอยู่นั้น ลูกชายคนโตของอาจารย์ถึงแก่กรรมทำให้บรรดาญาติพี่น้องและอาจารย์ต่างเสียใจร้องไห้คร่ำครวญว่าตายตั้งแต่ยังเป็นหนุ่มแน่น ธรรมपालกุมารมีความสงสัย และได้กล่าวว่าที่หมู่บ้านของตน คนจะไม่ตายตั้งแต่ยังเป็นหนุ่ม แต่จะตายเมื่อแก่แล้วเท่านั้น อาจารย์ของธรรมपालกุมารได้ฟังก็ไม่เชื่อถือ ต้องการพิสูจน์ความจริง จึงมอบหมายกุมารธรรมपालให้ทำหน้าที่สั่งสอนลูกศิษย์

มหาบิงคลชาดก

กณวีรชาดก

คนอื่น ส่วนตนนำกระดูกแพะเดินทางไปยังหมู่บ้าน
ธรรมपालคาม บิดาของธรรมपालกุมารได้ต้อนรับ
อาจารย์อย่างดี อาจารย์ได้นำกระดูกแพะให้บิดา
ธรรมपालกุมารดู แล้วบอกว่า นี่คือกระดูกของลูกชาย
ท่าน บิดาของธรรมपालกุมารได้ฟังก็หัวเราะ ชาวบ้าน
คนอื่น ๆ ที่ได้ฟังต่างพากันหัวเราะขบขัน และบอก
กับอาจารย์ว่า ท่านคงจะเข้าใจผิดแล้ว คนในหมู่บ้าน
เราจะไม่ตายในเวลาไม่สมควร เพราะทุกคนที่นี่มีธรรม
คุ้มครอง พวกเราต่างประพฤติตนอยู่ในธรรม รักษา
ศีล ฝักรรรมดีเป็นที่ตั้ง ไม่กล่าวคำมุสา ไม่ประพฤติ
ผิดในกาม บริโภคอาหารที่มีประโยชน์ งดเว้นการ
ฆ่าสัตว์ คบคนดี และมองคนในแง่ดี ดังนั้นพวกเรา
จึงไม่ตายเมื่อเป็นหนุ่มสาว

อาจารย์ของธรรมपालกุมารได้ฟังเช่นนั้น
จึงกล่าวขอโทษต่อบิดาของธรรมपालกุมาร และขอ
นำธรรมทั้งหลายไปอบรมสั่งสอนศิษย์และคนใน
หมู่บ้านของตน หลังจากนั้นจึงกลับมาที่นครดักกสิลา
และถ่ายทอดศิลปศาสตร์ทั้งปวงแก่ธรรมपालกุมาร
จนจบสิ้น และส่งกลับหมู่บ้านธรรมपालดั้งเดิม

อกาลราวีชาดก

อัจฉฐานชาดก

โรหนมิดชาดก

สมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับในวัดพระเชตุวัน ทรงทราบว่าพระสงฆ์สนทนากันเรื่องวีรกรรมของพระอานนท์ผู้สละชีวิตเพื่อพระองค์ พระพุทธองค์จึงตรัสว่าในอดีตกาลก็มีเรื่องนี้เช่นกัน และประทานเล่าเรื่องในอดีตดังนี้

ในอดีตเมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองกรุงพาราณสีนั้น พระมเหสีของพระองค์ทรงพระสุบินเห็นกวางป่าชนสีทอง ก็นึกอยากได้จึงแสวงหาเป็นประจวบและทูลพระราชาว่า อยากจะได้กวางที่มีชนสีทอง พระราชาจึงมีพระราชโองการให้นายพรานไปจับกวางนั้นมาถวาย พรานได้เดินทางเข้าป่าตามหาฝูงกวางจนพบ และทำดักบ่วงเชือกหนึ่งไว้ตรงทางที่กวางจะลงกินน้ำ วันหนึ่งพญากวางโรจนะลงกินน้ำจึงติดบ่วงของนายพราน แต่ก็ระงับความตระหนกตกใจไว้ไม่แสดงอาการผิดปกติ ด้วยเกรงว่าฝูงกวางทั้งหลายจะตกใจวิ่งหนีไปไม่ได้ตีมน้ำเมื่อกวางทั้งหลายตีมน้ำเสร็จแล้ว พญากวางโรจนะจึงดึงกระชากบ่วงเชือกจนกระทั่งเอ็นที่ขาขาด เมื่อเห็นว่าบ่วงเชือกไม่ขาดแน่นอน จึงร้องขึ้น ฝูงกวางต่างตกใจกลัววิ่งหนีไป กวางน้องชายและน้องสาวได้ย้อนกลับมาหาพญากวาง พญากวางโรจนะขอให้ทั้งสองรีบหนีไปและให้กลับไปทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝูงแทนตน แต่กวางทั้งสองยืนยันไม่ยอมไป ดังนั้นเมื่อนายพรานถือหอกเดินเข้ามาจึงได้เห็นกวางทั้ง ๓ ตัวยืนเรียงกันอยู่ ด้วยความประหลาดใจจึงสอบถามว่า “กวางเหล่านี้เป็นอะไรกับท่านหนอ พันบ่วงมาแล้ว กลับเข้าไปหาท่านซึ่งติดบ่วง ไม่ประสงค์จะ

โรหนมิดชาดก

ตจสารชาดก

ทอดทิ้งท่าน แม่เพราะเหตุเห็นแก่ชีวิต” พญากวางตอบว่า “ข้าแต่พราน เขาทั้งหลายเป็นพี่น้องร่วมอุทรมารดาเดียวกับข้าพเจ้า จึงไม่ประสงค์จะทิ้งข้าพเจ้า แม่เพราะเหตุเห็นแก่ชีวิต” กวางน้องชายเห็นว่าพรานมีจิตใจเมตตาจึงกล่าวว่า “พญากวางนี้ดูแลกวางทั้งฝูงเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล มีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ทั่วไป มีปัญญาและเลี้ยงดูพ่อแม่ที่ตาบอด หากท่านฆ่าพญากวางก็เท่ากับท่านฆ่าพวกเราทั้ง ๕ ขอให้ท่านจงปล่อยพญากวางเถิด” นายพรานได้ยินจึงเกิดความเลื่อมใสรีบแก้บ่วงเชือกปล่อยพญากวาง แล้วค่อยๆ กระชับเนื้อเอ็นหนังให้เข้ากัน ด้วยอนุภาพความเมตตาของนายพรานและบารมีของพญากวางเอ็นหนังและเนื้อจึงเชื่อมต่อกันสนิท พญากวางได้ให้นายพรานลูบหลังตนเพื่อให้ได้ขนสีทองกลับไปถวายพระราชอาและพระเทวี และให้นายพรานแสดงธรรมว่าด้วย *ราชธรรม ๑๐ ประการ* แก่พระราชอาและพระเทวี

เมื่อนายพรานเล่าเรื่องราวทั้งหมด และถวายขนสีทองกับพระราชอาและพระเทวี พร้อมทั้งแสดงธรรมแทนพญากวางแล้ว ทั้งสองพระองค์ทรงพอพระทัย ได้พระราชทานทรัพย์สมบัติมากมายกับนายพราน และขอให้นายพรานตั้งอยู่ในศีลห้าอย่าได้มีอาชีพในการทำบาปต่อไป นายพรานได้นำสมบัติทั้งหมดมอบให้บุตรภรรยา แล้วออกบวชเป็นฤๅษีในป่า ตั้งอยู่ในศีลธรรมจนสิ้นชีวิต

นังคลิสชาดก

สมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับใน วัดพระเชตุวัน ทรงทราบว่าพระสงฆ์สนทนากันว่า พระเถระโลภุทายีไม่รู้จักกาลควร และไม่ควร กล่าว วาจาอันมีจำกัดครอบไปหมด พระพุทธองค์จึงทรง ตรัสสอนเรื่องวาจาอันจำกัด ดังนี้

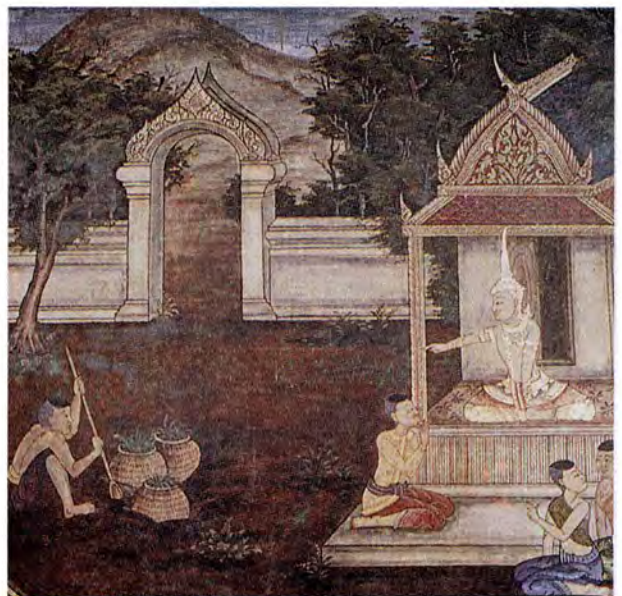
อาจารย์ทิตาปาโมกข์ผู้หนึ่งสอนลูกศิษย์ ๕๐๐ คนในกรุงพาราณสี มีลูกศิษย์คนหนึ่งเป็นคน พากเพียรพยายามและปฏิบัติต่ออาจารย์ดี แต่โง่เขลา ไม่สามารถเล่าเรียนอะไรได้ วันหนึ่งหลังจากที่ลูกศิษย์ ผู้นั้นปรนนิบัติอาจารย์เสร็จแล้ว อาจารย์ได้ชี้ให้ หนุ่นขาเตี้ยให้สูงขึ้น เขาหาเครื่องหนุ่นขาเตี้ยได้ ข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งหาไม่ได้ จึงใช้ขาของตนหนุ่น แทนไว้จนสว่าง เมื่ออาจารย์ตื่นขึ้นสอบถามได้ความ อาจารย์ก็ได้แต่สลดใจว่า “มาณพนี้ดีต่อเรานัก แต่ โง่เขลา จะทำอย่างไรจึงจะให้มาณพนี้เป็นบัณฑิตได้ หนอ” อาจารย์จึงคิดอุบายที่จะทำให้ลูกศิษย์นี้เป็น บัณฑิต ด้วยการให้ลูกศิษย์ตอบคำถามโดยอธิบาย เปรียบเทียบ อาจารย์ได้สั่งลูกศิษย์ผู้นี้ว่า “เมื่อเจ้า ไปหาพินและอาหาร พบเห็นหรือบริโภคลสิ่งใดขอให้

กัลณทุกชาดก

ปุณณทิตชาดก

พรหาคัตตชาดก

กลับมารายงานอาจารย์” วันหนึ่งลูกศิษย์กลับมา
รายงานอาจารย์ว่าเห็นงู อาจารย์จึงถามว่างูมีรูปร่าง
อย่างไร เขาตอบว่าเหมือนงอนไถ (นังคลีสะ) อาจารย์
พอใจว่าสามารถเปรียบเทียบได้ วันต่อมาเขาก็มา
รายงานว่าพบช้าง อาจารย์ถามว่าช้างมีรูปร่าง
อย่างไร เขาก็ตอบว่าเหมือนงอนไถ อาจารย์จึงนึก
ในใจว่าวงของช้างก็เหมือนงอนไถ อาจารย์จึงนั่งเสีย
อีกวันหนึ่งเขาก็มารายงานว่าวันนี้ข้าพเจ้าบริโภคน้ำ
อ้อย อาจารย์ก็ถามว่าอ้อยมีลักษณะเหมือนอะไร
เขาตอบว่าเหมือนงอนไถ อาจารย์เห็นว่าตอบสมเหตุ
สมผลจึงนั่งเสีย วันหนึ่งเขามารายงานว่าวันนี้ข้าพเจ้า
บริโภคน้ำอ้อยกับน้ำส้มและน้ำนม อาจารย์จึง
ถามว่าน้ำส้มและน้ำนมเป็นอย่างไร เขาก็ตอบ
เหมือนเดิมว่าเหมือนงอนไถ อาจารย์จึงทราบได้ว่า
ลูกศิษย์ผู้นี้ไม่สามารถสอนได้ แล้วกล่าวว่า “วาจา
อันจำกัด คนโง่กล่าวครอบไปหมด มาณพนี้ไม่รู้จัก
น้ำส้ม ไม่รู้จักงอนไถ ย่อมสำคัญน้ำส้มและน้ำนมว่า
เป็นงอนไถ”

อสูตมนตชาดก

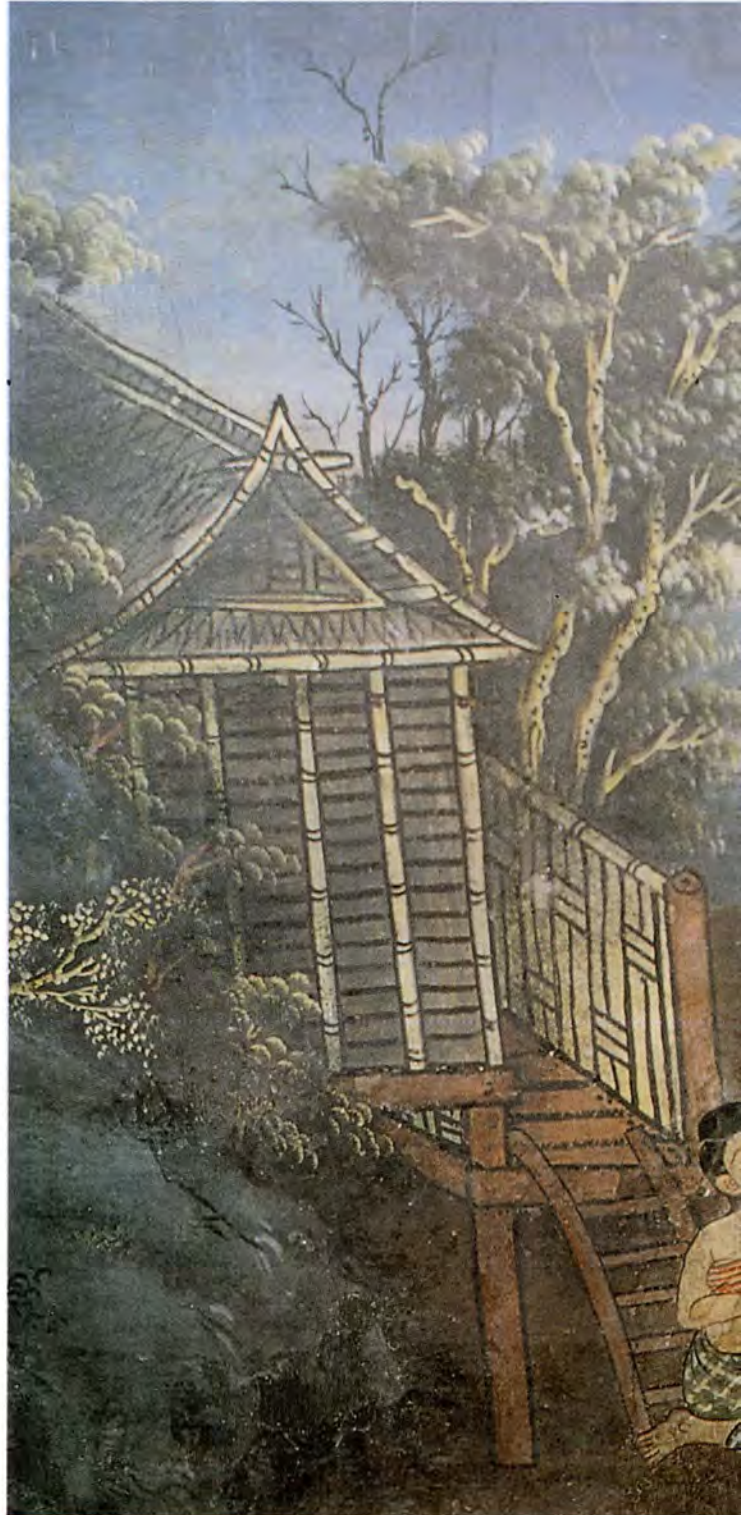

โปรตชาดก

อัมพขาดก

สมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับในวัดพระเชตุวัน ทรงทราบว่าพระสงฆ์สนทนากัน เรื่องพราหมณ์ชาวเมืองสาวัตถีผู้หนึ่ง เมื่อบวชในพระพุทธศาสนาเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยวัตร เช่น ตักน้ำไว้ใช้ในอุโบสถ กวาดวิหารและบริเวณต่างๆ และให้น้ำดื่มแก่ผู้คนทั่วไป มีผู้เลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก จึงได้ถวายอาหารพระสงฆ์ผู้นี้เป็นประจำ ทำให้พระสงฆ์จำนวนมากที่อยู่ด้วยมีความสุข พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าเรื่องว่า

ในอดีตเมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองกรุงพาราณสีนั้น มีพราหมณ์ชาวเมืองพาราณสีคนหนึ่ง ออกบวชเป็นฤๅษี พร้อมด้วยดาบสอีก ๕๐๐ คน อาศัยอยู่ที่เชิงเขาในป่าหิมพานต์ ครั้นถึงหน้าแล้ง น้ำในที่นั้นแห้งหมด สัตว์ต่างๆ พากันลำบากอดอยากเพราะขาดน้ำ ดาบสคนหนึ่งจึงตัดไม้ทำเป็นรางวิดน้ำ ให้ทานน้ำแก่สัตว์เหล่านั้น สัตว์จำนวนมากพากันมากินน้ำ ทำให้ดาบสผู้นั้นไม่มีเวลาไปหาอาหาร ร่างกายผอมโซ แต่ก็ยังให้ทานน้ำแก่สัตว์ เช่นเคย พวกสัตว์ทั้งหลายจึงตกลงกันว่า สัตว์ตัวใดจะไปตักน้ำจะต้องหาผลไม้ไปฝากดาบสตามกำลังของตนด้วย ตั้งแต่นั้นมาดาบสนั้นได้รับผลไม้ เช่น ผลมะม่วง (อัมพะ) จากพวกสัตว์เป็นจำนวนมาก ทำให้ดาบสทั้ง ๕๐๐ คน ได้อาศัยอาหารจากดาบสรูปเดียวผู้นั้น

กুমมาสปิณฑขาดก

นามสีทธิชาดก

อุปลิงฆมุปผชาดก

อัมพชาดก

อกตัญญูชาดก

กฎาทกชาดก

สมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเชตุวัน ทรงปรารภถึงพระภิกษุที่ชอบกล่าวโอ้อวด จึงตรัสสั่งสอนเรื่องในอดีต ดังนี้

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองกรุงพาราณสี มีเศรษฐีผู้หนึ่งมีภรรยาซึ่งคลอดบุตรเป็นชายในวันเดียวกับนางทาสซึ่งคลอดบุตรเป็นชายเช่นกัน เด็กทั้งสองเติบโตขึ้นพร้อมกัน เรียนหนังสือด้วยกัน ลูกของนางทาสชื่อ กฎาทกะ โตขึ้นทำหน้าที่เป็นนายคลังของมหาเศรษฐี วันหนึ่งเขาคิดว่าถ้าเขาทำงานพลาดพลั้งไป เขาก็จะต้องถูกลงโทษ เพราะเป็นเพียงทาส เขาจึงคิดว่าจะแต่งงานกับลูกเศรษฐีบ้านนอกผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นเพื่อนกับเศรษฐีและไปพักอาศัยอยู่ที่นั่น เขาจึงทำหนังสือปลอมขึ้นแนะนำว่าตัวเขาเป็นลูกเศรษฐี เมื่อประทับตราของเศรษฐีแล้ว เขาจึงนำหนังสือไปมอบให้เศรษฐีที่บ้านนอกนั้น เศรษฐีนั้นหลงเชื่อยกลูกสาวให้ แม้นายกฎาทกะจะได้แต่งงานกับลูกสาวเศรษฐีแล้ว แต่มี

กฎาทกชาดก

นิสัยชอบตำหนิอาหาร เสื้อผ้า และของใช้ว่าของบ้านนอกไม่ดีเท่าที่เคยกินเคยใช้มา

ต่อมาเศรษฐีผู้เป็นนายเมื่อไม่เห็นกฐาหกะ จึงให้คนออกตามหา เมื่อทราบว่าเป็นอยู่ที่บ้านเพื่อนเศรษฐี จึงพาบริวารจะไปจับนายกฐาหกะ แต่กฐาหกะทราบข่าวก่อน จึงบอกกับพ่อตาว่าตนจะรีบไปรับพ่อเศรษฐีกลางทางก่อน แล้วเขาก็นำของขวัญไปให้เศรษฐีผู้เป็นนายและปรนนิบัติต่างๆ นานา เศรษฐีจึงยกโทษให้ ทั้งสองกลับมาบ้านพ่อตาของกฐาหกะ เศรษฐีผู้เป็นนายได้สอบถามธิดาของเศรษฐีผู้เป็นเพื่อนว่านายกฐาหกะเป็นอย่างไร นางว่าเขาดีทุกเรื่องยกเว้นชอบตำหนิเวลาบริโภคอาหาร เศรษฐีจึงสอนให้นางกล่าวกับกฐาหกะว่า เมื่ออยู่ที่อื่น แล้วกล่าวโอ้อวดมาก นายจะตามมาทำร้าย ดังนั้นเมื่อกฐาหกะตำหนิอาหารอีก นางจึงกล่าวตามที่เศรษฐีสอน กฐาหกะคิดว่านางรู้เรื่องของตนหมดแล้ว จึงไม่กล้ากล่าวติเตียนโอ้อวดอีกเลย

มัจฉชาดก

โรจนมัจฉชาดก

มหาสีลวชาดก

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสเทศนาพระภิกษุ ที่ไม่มีความเพียรพยายาม พระพุทธองค์ได้ตรัสเล่า เรื่องพระเจ้าสีลวราช แม้เมื่อสูญเสียราชสมบัติก็ยังคง ตั้งอยู่ในความเพียร จึงได้ราชสมบัติคืนดังนี้

พระเจ้าสีลวราช เป็นกษัตริย์ครองนคร พาราณสี พระองค์เป็นราชาที่ทรงธรรมประกอบด้วย พระขันติและพระเมตตา วันหนึ่งพระองค์ได้เนรเทศ อำมาตย์ที่มีความประพฤติเสื่อมเสียผู้หนึ่งออกจาก นครพาราณสี อำมาตย์ผู้นั้นได้ไปยุยงพระเจ้าโกศล ให้ยึดราชสมบัตินครพาราณสี พระเจ้าโกศลลองทำ ตามคำแนะนำของอำมาตย์ โดยส่งคนไปเป็นโจร ตามหมู่บ้านชายแดน เมื่อถูกจับได้ก็ทูลพระราชว่า เป็นโจรเพราะไม่มีอาชีพ พระเจ้าสีลวราชก็จะ

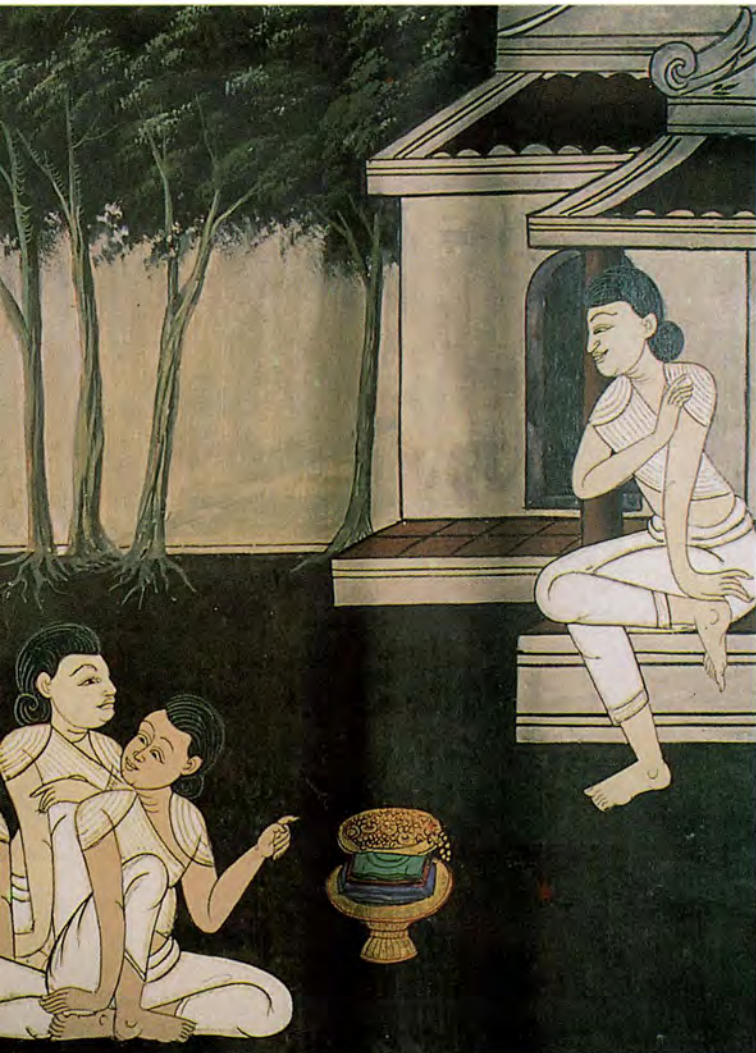
พระราชทานทรัพย์แล้วปล่อยไป พระเจ้าโกศล ทำเช่นนี้หลายครั้งหลายหน พระเจ้าสีลวราชก็จะ ปล่อยโจรพวกนั้นทุกครั้ง พระเจ้าโกศลจึงเสด็จยก พลมายึดราชสมบัตินครพาราณสี พระเจ้าสีลวราช ได้พระราชทานราชสมบัติโดยไม่ให้มีการสู้รบ พระ- เจ้าโกศลให้ทหารนำพระเจ้าสีลวราชและพวกเหล่า อำมาตย์ไปฝังเหลือแต่คอที่ป่าช้า ครั้นตกลางคืน ผุ่งสุนัขจึงจอกก็พากันมาที่ป่าช้าหวังจะกินเนื้อมนุษย์ ครั้งแรกพระเจ้าสีลวราชและพวกอำมาตย์ช่วยกัน ส่งเสียงดัง พวกมันจึงหนีไป แต่ต่อๆ มามันเห็นว่า พวกมนุษย์ทำอะไรไม่ได้ สุนัขจึงจอกจำฝูงจึงตรง เข้าเล่นงานพระเจ้าสีลวราช พระองค์ทรงเงยพระศอ ทำท่าให้กัด เมื่อมันเข้ามาคาบพระศอ จึงทรงกดไว้

มหาสีลวชาดก

ครหิตชาดก

สีลวิมังสาชาดก

ด้วยปลายคาง มันจึงร้องลั่น ตัวอื่นๆ เมื่อได้ยินก็พากันหนีไป เจ้าสุนัขจึงจอกที่ถูกปลายคางกัดไว้แน่นก็ตะเกียกตะกายตะกุกดินทำให้ดินเป็นหลุม พระองค์จึงรวบรวมผลกำลังหลุดจากหลุมมาได้ ทรงช่วยเหลืออำมาตย์คนอื่นๆ และพักอยู่ที่ป่าช้านั้น

วันหนึ่งมียักษ์ ๒ คนได้ทู่มเถียงกันเรื่องการแบ่งร่างของคนตาย จึงไปหาพระเจ้าสีลวราชให้ช่วยแบ่งให้ พระองค์จึงให้ยักษ์ช่วยเหลือพระองค์ให้พระองค์ได้สร่งน้ำ ทรงฉลองพระองค์ ทรงเสวยพระกระยาหารและให้นำพระขรรค์ในห้องบรรทมของพระเจ้าโกศลมาให้ เมื่อพระองค์ช่วยแบ่งคนตายให้ยักษ์ทั้งสองกินอิ่มแล้ว ยักษ์ได้พาพระองค์มาที่ห้องบรรทมของพระเจ้าโกศล พระเจ้าโกศลทรงตกพระทัยกลัวและสำนึกถึงคุณของพระองค์จึงมอบราชสมบัติคืนให้ และยกพลกลับแคว้นโกศลดังเดิม

โสณกษัตริย์

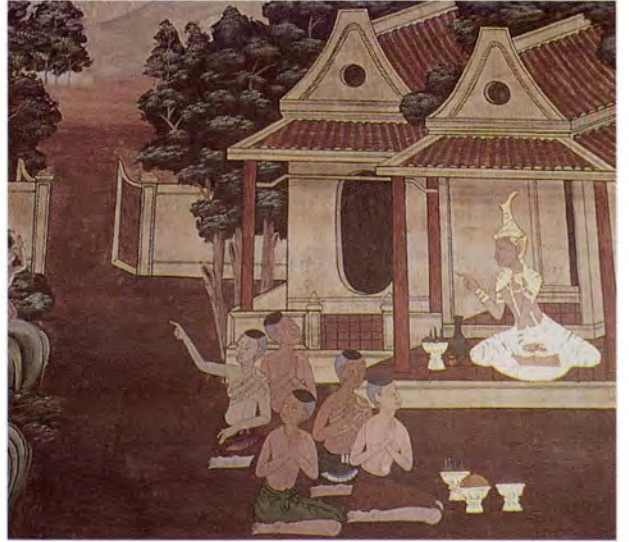
ครั้งหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ที่วัดพระเชตุวัน ได้ทรงทราบว่าพระภิกษุทั้งหลายสนทนาเรื่องพระบารมีของพระองค์ที่ละทิ้งราชสมบัติแล้วทรงบรรพชา พระพุทธองค์จึงทรงเล่าเรื่องของพระเจ้าอรินทมะผู้ซึ่งละทิ้งราชสมบัติเพื่อออกบวชเช่นกัน ดังนี้

พระเจ้าอรินทมะ เป็นพระราชโอรสนครราชคฤห์ เมื่อทรงพระเยาว์ทรงมีพระสหายเป็นบุตรของบุโรหิต ชื่อว่า โสณกกุมาร ทั้งสองเจริญเติบโตและศึกษาศิลปศาสตร์จากนครตักกสิลามาดำรงกัน เมื่อเรียนจบได้เดินทางท่องเที่ยวไปเมืองต่างๆ ขณะที่พักอยู่ในพระราชอุทยานเมืองพาราณสี ชาวเมืองพาราณสีได้ปล่อยรถเสี้ยงทายหาพระราชาองค์ใหม่ รถเสี้ยงทายมาหยุดอยู่ที่พระเจ้าอรินทมะ พระองค์จึงได้ขึ้นครองราชย์เมืองพาราณสี ส่วนโสณกกุมารได้ออกบวชเป็นพระฤๅษี

เมื่อพระเจ้าอรินทมะครองเมืองพาราณสีแล้วพระองค์ทรงมีวามเฝ้าในราชสมบัติจนสิ้นพระโสณกที่เป็นพระสหายสนิท จนเวลาล่วงนานประมาณถึงสี่สิบปีพระองค์จึงทรงระลึกถึง เมื่อทรงถามถึงพระโสณก พวกหญิงนักร้องได้นำข้อความนั้นไปขับร้องเป็นเพลง ต่อมาคนอื่นๆ ก็พากันขับร้องตามกันเพราะเห็นว่าเป็นเพลงที่พระราชาทรงโปรดปราน วันหนึ่งพระโสณกได้ยินเพลงนั้นจากเด็กชายคนหนึ่ง จึงสอนให้เด็กน้อยนั้นร้องเพลงตอบกับพระราชาราชเจ้าอรินทมะจึงได้พบกับพระโสณก พระโสณกได้แสดงธรรมถวายพระเจ้าอรินทมะ พระองค์ทรงสดับจึงเกิดความเบื่อหน่ายในการครองราชสมบัติได้ทรงออกผนวชเป็นพระฤๅษีจนสิ้นพระชนมชีพ

โสณกษัตริย์

อาทิจบุปฏฐานชาดก

สุนขชาดก

สังกัจจชาดก

ติริติวัจนชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเถระอนันท์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่าติริติวัจนกุมาร ได้ออกบวชเป็นฤๅษีอาศัยอยู่ในป่าชายเขตแดนเมืองพาราณสี ได้ช่วยเหลือพระเจ้าพาราณสีซึ่งปราศัยในการยุทธ แล้วตกลงไปนบ่อน้ำ ภายหลังพระเจ้าพาราณสีได้ทรงตอบแทนบุญคุณด้วยการอุปการะฤๅษีผู้นั้น

สันถวชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงเรื่องความสนิทสนม (สันถวะ) กับคนชั่วซึ่งจะนำความเดือดร้อนมาให้ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องฤๅษีผู้หนึ่งซึ่งศรัทธาเรื่องการบูชาไฟ วันหนึ่งได้บูชาพระพรหมด้วยการสาดข้าวปลาอาหารเข้าไปในกองไฟ ไฟได้ลุกไหม้ศาลาที่พักหมดทั้งหลัง จึงเลิกบูชาไฟอีกต่อไป

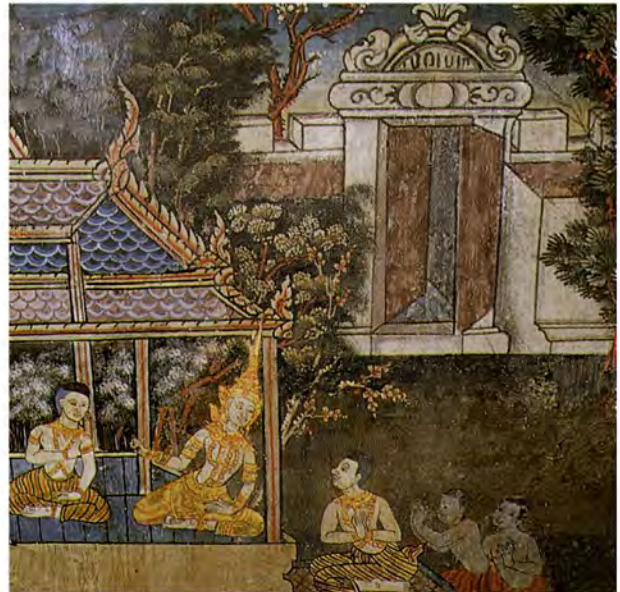

อโยมรชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องการเสด็จออกบรรพชา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระอโยมราชกุมาร พระโอรสของพระเจ้าพรหมทัตเมืองพาราณสี พระบิดาต้องการให้ครองราชสมบัติ แต่พระองค์ขอบรรพชาและได้แสดงธรรมถวายพระบิดาจนพากันออกบรรพชาทั้งเมือง

จันทาทก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุรูปหนึ่ง เรื่องปัญญา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องดาบสเจ้าคณะรูปหนึ่งสิ้นชีพไปเกิดในพรหมโลก และได้กลับมาสั่งสอนลูกศิษย์ ให้ยึดถือแสงจันทร์ (จันทาทก) ในการเจริญสมาธิภาวนา

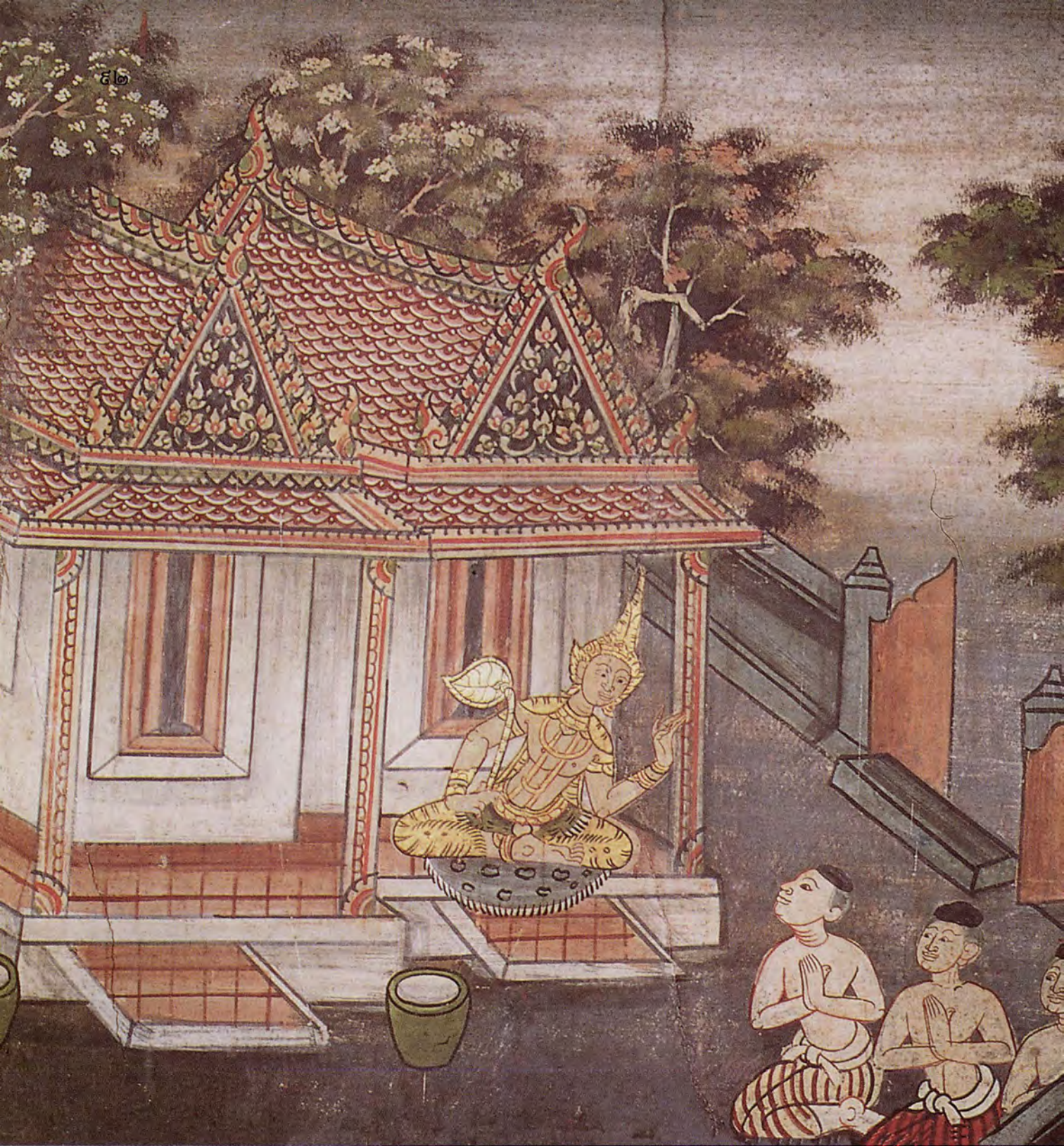

สุจชาตก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงเรื่องทานที่ทำได้ง่าย (สุจชะ) เช่น การยกย่องสรรเสริญ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องอำมาตย์ของพระราชาเมืองพาราณสี คิดอุบายให้พระราชายกย่องพระมเหสี ซึ่งเคยทุกข์ยากร่วมกับพระองค์ ได้เป็นผลสำเร็จ

จุลปทุมชาตก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุผู้เบื่อหน่ายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระปทุมกุมารราชโอรสของพระเจ้าพรหมทัต พระบิดาให้พระองค์และพระชายาไปอยู่ป่า พระองค์ถูกพระชายาคิดร้ายผลึกตกภูเขา พญาเหี้ยได้ช่วยชีวิตพระองค์ไว้ ต่อมาพระองค์ได้ทรงครองราชสมบัติเมืองพาราณสี ส่วนพระชายาต้องขอทานเลี้ยงชีวิต

อนนุโสจียชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้า
 ตรัสเทศนาแก่อุบาสกผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรง
 เล่าเรื่องพราหมณ์ผู้หนึ่ง พากรรยาออกบวชเป็น
 ดาบสอาศัยอยู่ในป่า วันหนึ่งภรรยาได้เสียชีวิตลง
 ดาบสนั้นไม่เศร้าโศก (อนนุโสจียะ) เพราะมีใจมั่นคงใน
 ธรรม

ดินทุกชาติก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้า
ตรัสเทศนาแก่พระภิกษุเรื่องพระปัญญาบารมี
พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญาวานรตัวหนึ่งได้
ช่วยเหลือบรивารที่ไปกินผลมะพลับ (ดินทุกะ) โกล้
หมู่บ้านแล้วถูกมนุษย์ล้อมไว้ได้เพราะความมีสติและ
ปัญญา

เสรีวาทิชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเทศนาแก่พระภิกษุที่เบื่อนายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง พ่อค้าเครื่องประดับ ๒ คน มีชื่อว่า เสรีวะ เหมือนกัน คนแรกเป็นคนคดโกงคิดแต่จะเอาเปรียบผู้อื่น เมื่อมีผู้นำถาดทองมาแลกเปลี่ยนกับเครื่องประดับจึงบอกว่าไม่มีราคา แต่อีกผู้หนึ่งเป็นคนซื่อสัตย์ บอกว่าถาดนั้นมีราคามากเกินกว่าที่พ่อค้าจะมีให้ได้ พ่อค้าซื่อสัตย์จึงได้ถาดทองนั้น ส่วนพ่อค้าคดโกงโกรธแค้นจนเสียชีวิต

โรหิณีชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงนางทาสีโรหิณีผู้ไม่มีปัญญา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องนางทาสีของเศรษฐีผู้หนึ่งขณะดำข้าวอยู่ แผลงวันได้มาตอมที่ตัวมารดาของนาง นางได้ใช้สากดำข้าวตีแผลงวันทำให้มารดาของนางสิ้นชีวิต

กัฏฐหาริชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภกับพระเจ้ากรุงโกศล เรื่องที่พระองค์ถอดพระมหเสีและพระโอรสกัฏฐหาริออกจากฐานันดรศักดิ์ พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องพระเจ้าพรหมทัตได้หญิงชาวบ้านเป็นชายนางและประทานพระธำมรงค์ไว้ให้ ภายหลังหญิงนั้นได้บุตรชายจึงพาไปพระราชวัง พระราชาไม่ยอมรับ นางจึงต้องเสีงทายด้วยอำนาจสัตยาธิษฐานของนาง พระราชาจึงต้องยอมรับพระโอรส

ติดตริชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุสงฆ์ที่ไม่เคารพยำเกรงพระเถระที่อาวุโสกว่า พระพุทธองค์จึงทรงเล่าเรื่องสัตว์ ๓ สหาย คือ นกกระทาลิง และช้าง อาศัยอยู่ร่วมกันที่ต้นไทรต้นหนึ่งแต่ไม่เคารพยำเกรงกัน วันหนึ่งนกกระทา (ติดตริระ) ได้สนทนารวมต่อสัตว์ทั้งสองให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและเคารพซึ่งกันและกัน

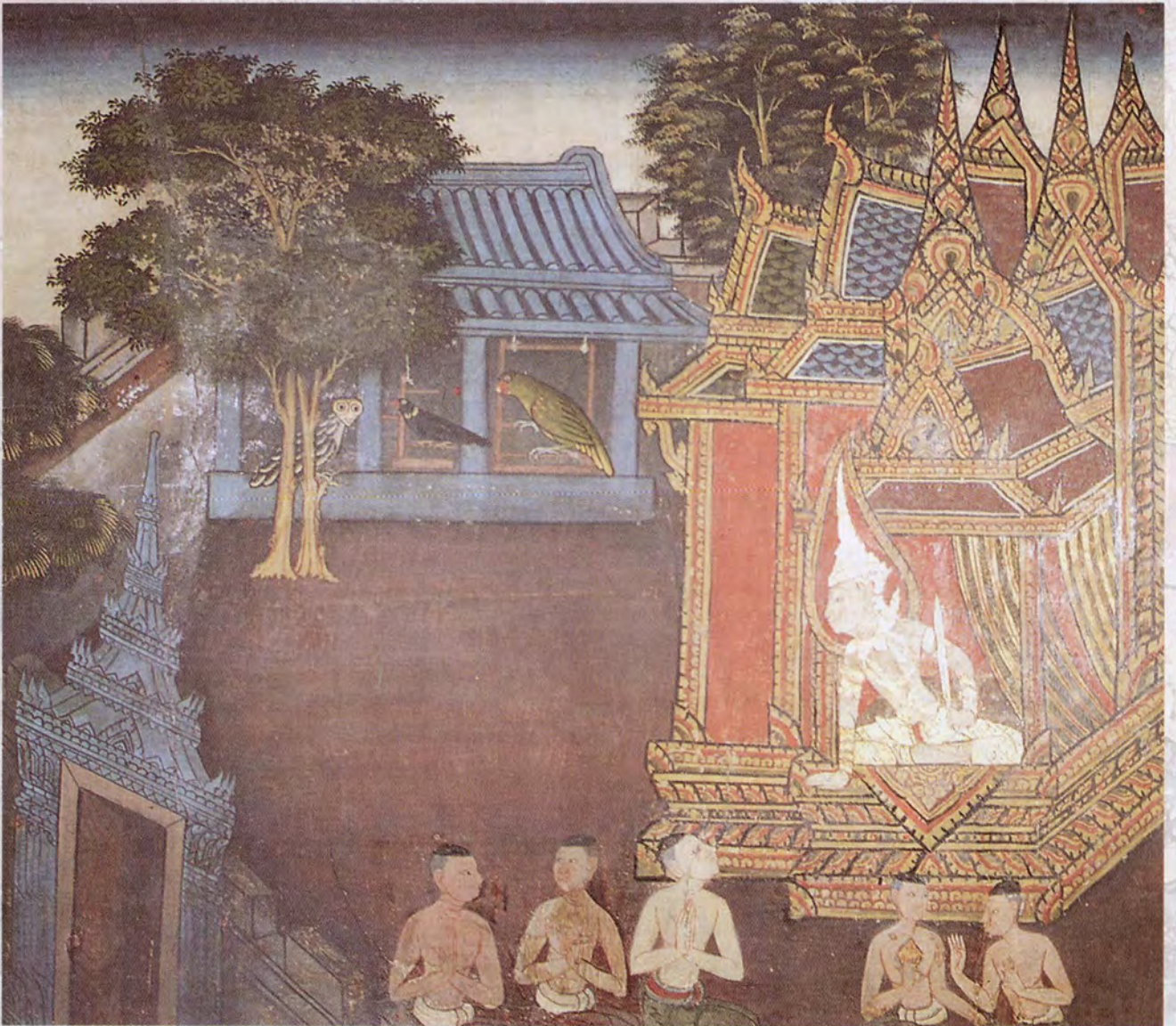
ขทริงคารชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญอนาถบิณฑิกเศรษฐี ผู้สร้างพระวิหารวัดเชตวัน และถวายนิเวศน์แก่พระภิกษุเป็นประจำ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องของขทริงคารเศรษฐีผู้ต้องการถวายทานกับพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง แม้พญามารจะเนรมิตหลุมเพลิงขวางทางก็ไม่หวั่นไหว ถวายทานได้ตามประสงค์

ตณทุลนาพิชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพนักงานซื้อของหลวงที่ซื่อสัตย์และยุติธรรมของพระเจ้าพรหมทัต เมืองพาราณสี ที่พระราชาได้เปลี่ยนให้คนโกงเช่าทำหน้าที่แทน วันหนึ่งพนักงานซื้อของหลวงคนใหม่ได้ตีราคาม้า ๕๐๐ ตัว เท่ากับข้าวสารเท่านั้นเดียว (ตณทุลนาพิ) พ่อค้าม้าจึงติดสินบนพนักงานคนนี้ ให้ตีราคาข้าวสารเท่านั้นเดียวเท่ากับเมืองพาราณสีทั้งหมด พระราชาทรงละอายพระทัย ต้องไล่คนโกงเช่าออกไป และให้พนักงานคนเดิมทำหน้าที่ต่อไป

เตสกุณชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัส
พระธรรมเทศนาถวายพระราชาโกศล พระพุทธองค์ได้ทรง
เล่าเรื่องพระราชาเมืองพาราณสีพระองค์หนึ่ง ทรงไม่มี
พระโอรส จึงโปรดให้ดูแลไขนก ๓ ฟอง ต่อมาได้กลายเป็น
เป็นนกสามตัว (เตสกุณะ) ได้แก่ นกเค้า นกสาริกา และนก
แขกเค้า พระองค์ทรงรักนกทั้ง ๓ ตัวเหมือนบุตรของ
พระองค์เอง นกทั้ง ๓ ตัวได้ถวายธรรมต่อพระราชา
พระองค์ได้ทรงแต่งตั้งให้เป็นเสนาบดี

กุกทาลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าปรารภถึง
พระภิกษุรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้เล่าเรื่องกุกทาลบัณฑิต
ซึ่งเดิมมีอาชีพปลูกผัก ต่อมาได้ตัดสินใจทิ้งจอบแล้วบวช
เป็นฤๅษี ได้แสดงธรรมให้พระเจ้าพาราณสีทรงเลื่อมใสจน
ออกบรรพชา ด้วยชี้แจงว่า การชนะกิเลสของตนเอง
ประเสริฐกว่าชนะศัตรู

ติฎฐชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระภิกษุรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง ม้ามงคลราชพาหนะของพระราชารังเกียจไม่ยอมอาบน้ำที่หน้า (ติฎฐะ) ที่ม้ามงคลลงอาบน้ำก่อน ปุโรหิตได้แก้ปัญหาโดยให้ม้ามงคลไปอาบน้ำที่หน้าอื่น

มหิฬามุขชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุที่คบคนไม่ควรคบ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง ช้างมหิฬามุขะช้างทรงของพระราชอาพรหมทัตเมืองพาราณสี เมื่อได้ยินเสียงโจรสลทนากันบ่อยเข้าจึงมีนิสัยดุร้ายตามอย่างพวกโจร แต่เมื่อให้สมณพราหมณ์ผู้ทรงศีลสนทนาเรื่องศีลให้ช้างฟัง ช้างก็หายดุร้ายได้

เวฬุกชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าอบรมพระภิกษุผู้ไม่เชื่อฟังคำแนะนำของผู้อื่น พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องดาบสรูปหนึ่งได้เลี้ยงงูไว้และตั้งชื่อว่าเวฬุกะ ใครจะตักเตือนห้ามมิให้เลี้ยงก็ไม่เชื่อฟัง วันหนึ่งขณะที่ให้อาหาร งูได้กัดดาบสนั้นจนตาย

มกสชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงบุตรผู้โง่เขลา โดยพระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องช่างไม้ศึระะ ล้านคนหนึ่งถูกยุง (มกสะ) กัดที่ศึระะจึงบอกให้บุตรฆ่ายุงนั้นเสีย บุตรช่างไม้ได้ใช้ขวานใหญ่ฟันยุงบนศึระะของบิดา ทำให้ช่างไม้สิ้นชีวิต

นันทวิสาลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงเทศนาแก่พระภิกษุที่กล่าวคำหยาบคาย พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง โคนันทวิสาล ซึ่งเมื่อเจ้าของพูดจาด้วยคำหยาบคายแล้วโคก็อดฟัง ไม่ทำตามคำสั่ง แต่เมื่อเจ้าของพูดจาด้วยคำอ่อนหวาน ทำงานตามคำสั่งด้วยดี

อาชัญญาชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุที่ไม่มีความเพียรรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง ม้าสินธพ (อาชัญญา) สองพี่น้องของพระเจ้าพรหมทัต เมืองพาราณสี ครั้งหนึ่งกษัตริย์ ๗ พระนคร ล้อมเมืองพาราณสีไว้ ม้าสินธพตัวที่ถูกอาวุธสาหัส แต่ก็แข็งแรงออกรบจนชนะข้าศึกทั้งหมดก่อนที่จะสิ้นชีพ

เวทัพพachat เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุผู้ว่ายากรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง พราหมณ์เวทัพพมานพผู้เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ที่รัฐมนตรีเรียกฝนแก้ว ๗ ประการ วันหนึ่งขณะที่เดินทางอยู่ในป่า ได้ตักเตือนอาจารย์ไม่ให้ร้ายมนตรี แต่อาจารย์ไม่เชื่อฟัง จึงถูกโจรฆ่าตาย

นักขัตตachat เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าปรารภเรื่อง ฤกษ์ยาม (นักขัตฤกษ์) พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่อง ชายผู้หนึ่งไปขอลูกสาวของชาวเมืองพาราณสีเพื่อให้มาแต่งงานกับบุตรชายของตน แต่มีวคยฤกษ์ที่จะทำงานมงคล เมื่อถึงกำหนดนัดก็ไม่ไป ชาวเมืองพาราณสีผู้นั้นจึงยกลูกสาวให้คนอื่นไปเสีย

วิฏฐกษาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่เหล่าพระภิกษุ พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องลูกนกคุ่ม (วิฏฐกะ) ตัวหนึ่ง เมื่อมีไฟป่าไหม้มาใกล้รัง พ่อแม่ต่างบินหนีไปสิ้น ลูกนกคุ่มตั้งใจทำสัตยาธิษฐานจึงรอดพ้นอันตราย

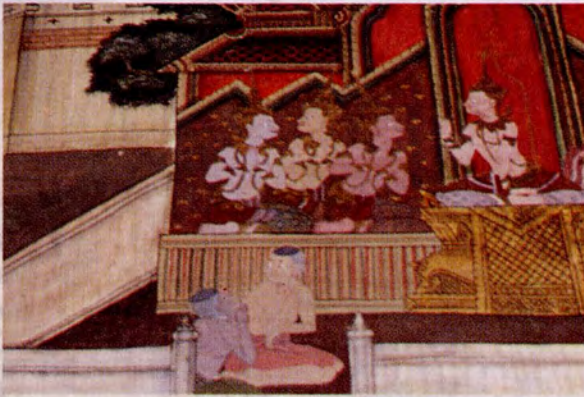
พกษาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุผู้ซ่อมจีวรรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องเทพารักษ์ดีเตียนนกกยาง (พกะ) ตัวหนึ่งซึ่งหลอกลวงปลาวาจะคาบไปปล่อยสระใหญ่แล้วกินปลาเหล่านั้นจนหมดสระ แต่สุดท้ายเมื่อไปลงบุง กลับถูกบุงหนีบจนคอขาด

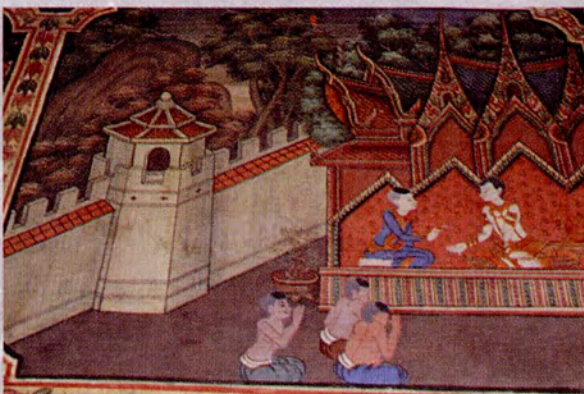
นันทษาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระเถระผู้ใหญ่เรื่องการสั่งสอนพระภิกษุ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง ชายผู้หนึ่งขณะที่มีชีวิตอยู่ ให้ทาสนั้นหะ ผังทรัพย์ไว้เพื่อมอบให้แก่บุตรชาย แต่เมื่อบุตรชายไปขอทรัพย์นั้นกลับป่วยเบี่ยง ต้องทำอุบายให้ถูกกับนิสัยทาส ทาสจึงขุดทรัพย์นั้นให้

วิถญญพลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงเทศนา แก่พระภิกษุรูปหนึ่งที่รู้สึกท้อถอยไม่มีความเพียร พระพุทธองค์ ได้ทรงเล่าเรื่อง พ่อค้าคนหนึ่งเดินทางค้าขาย ผ่านทะเลทราย ที่ทุรกันดาร (วิถญญปุณะ) ด้วยความเพียรพยายามทำให้ บรรีวารรอดชีวิตไปได้

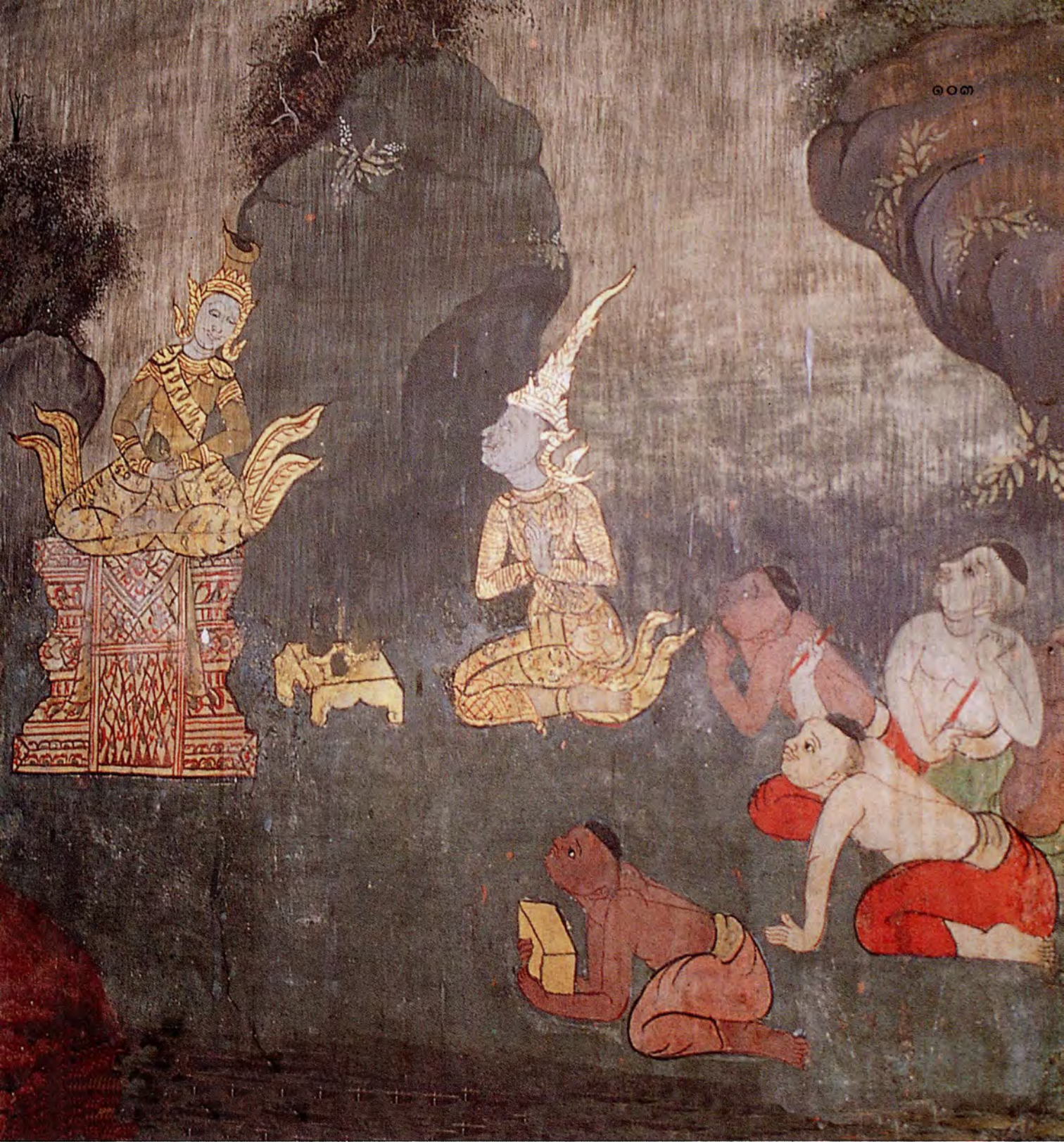
คามนิชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึง พระภิกษุที่ท้อถอยไม่มีความเพียร พระพุทธองค์จึง ทรงเล่าเรื่องพระคามนิกุมาร ผู้เป็นน้องเล็กที่สุดในกุมาร ร้อยเอ็ดพระองค์ แต่ได้เสวยราชสมบัติก่อนพระกุมารอื่น ทั้งปวง เพราะพระองค์ตั้งมั่นอยู่ในโอวาทของอำมาตย์ ผู้ถวายอภรรตธรรม

มมเทวชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าเรื่อง การบวชของพระเจ้ามมเทวะผู้ครองนครมิถิลา เมื่อ พระองค์ทอดพระเนตรพระเกศาหางอกเพียงเส้นเดียว ก็ทรงสั่งเวชพระทัยสละราชสมบัติ ออกผนวชเป็นพระฤๅษี ที่พระราชาอุทยาน

พยัคฆฆาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าปรารภถึงพระภิกษุรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องของเหล่า
รุกขเทวดาที่อาศัยอยู่ในป่าแห่งหนึ่งซึ่งมีราชสีห์ และเสือโคร่ง (พยัคฆะ) อาศัยอยู่ในป่านั้นด้วย วันหนึ่งรุกขเทวดาผู้หนึ่ง
เห็นว่าป่าสกปรกเพราะราชสีห์และเสือโคร่งเป็นผู้ทำ จึงไล่สัตว์ทั้งสองตัวไปอยู่ที่อื่น ทำให้พวกมนุษย์สามารถเข้ามาโค่น
ป่าตัดต้นไม้ที่เป็นวิมานจนหมดสิ้น

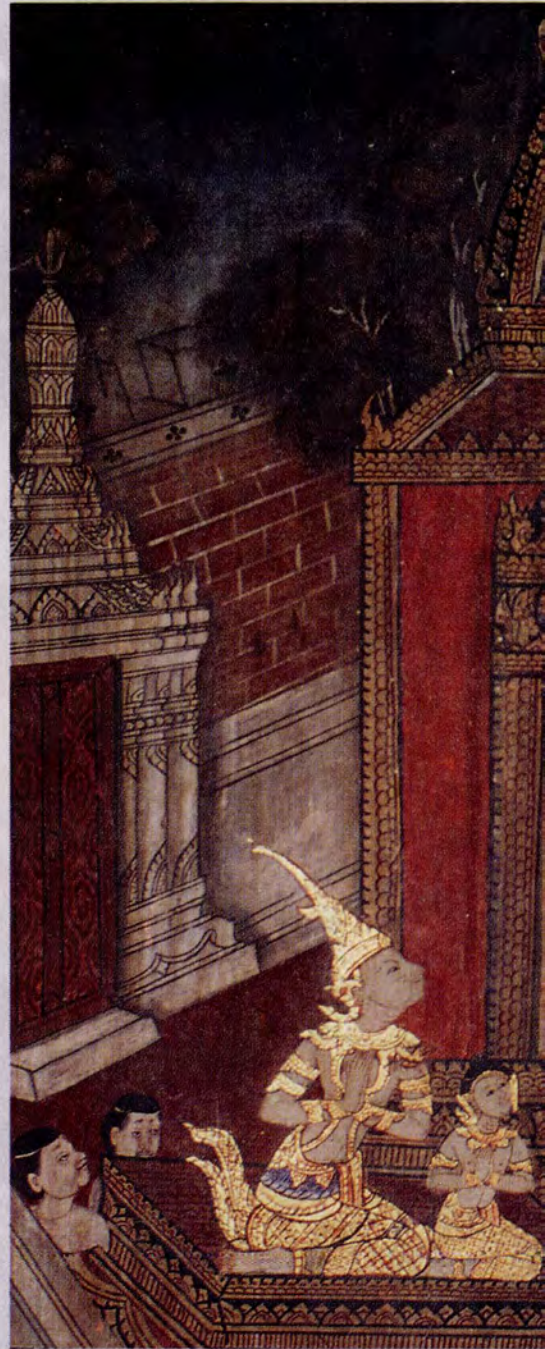
ราโชวาทชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงเรื่องโอวาทของพระราชา (ราโชวาทะ) พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องพระฤาษีรูปหนึ่งได้ถวายโอวาทแก่พระเจ้าพาราณสีให้ทรงธรรม โดยเปรียบว่าษัตริย์เหมือนโคจำฝูง ถ้าเดินคดเคี้ยว หรือเดินตรงทาง แม้โคทั้งหลายก็จะเดินตามนั้น

กัณหาชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่อง โคดำกัณหาที่รับจ้างทำงาน เพื่อสอนองคฺณยายแก่ที่เลี้ยงดูมัน

สาธุชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลาย โดยพระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง โค ๒ ตัวพี่น้อง โคตัวน้องอิจฉาหมูสาธุกะที่กินอาหารอย่างดี โคผู้พี่จึงสั่งสอนน้องว่า หมูกินอาหารดีเพราะจะถูกฆ่านำไปเป็นอาหาร แต่อาหารของโคแม้เป็นเพียงหญ้า ฟาง และรำ ก็ทำให้อายุยืนยาวกว่า

มหาหังสชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญพระเถระอานนท์ว่าเป็นมิตรแท้ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระอัศรมเหสีของเจ้ากาสิ เมืองพาราณสีต้องการฟังธรรมของพญาหงส์ทอง (มหาหังสะ) พระราชาจึงโปรดให้ชุดสระเกษมขึ้น และให้นายพรานรักษาไว้ พวกหงส์ต่างๆ เห็นว่า

สระเกษมปลอดภัย จึงพากันมาหาอาหารในสระนั้น วันหนึ่งพญาหงส์ธรรตฤกษบ่วงนายพราน หงส์สุมุขะ ก็ยืนอยู่เคียงคู่มิละทิ้งพญาหงส์ไป ทั้งสองได้แสดง ธรรมต่อพระราชาและพระมเหสี ทั้งสองพระองค์ ทรงพอพระทัย และปล่อยหงส์ทั้งสองกลับไป

หัจจชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่ พระภิกษุที่มีของมากรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องราวแห่งนกคือ พญาหงส์ทอง ได้จัดชุมนุมนกเพื่อให้ธิดา เลือกรุ่นครอง นางเลือกนกยูงเป็นสามี เหล่าฝูงนกต่าง ชื่นชมยินดีกับนกยูง นกยูงจึงหลงระเรีงกางปีกรำแพน (นัจจะ) อวดอ้างความงามของตน พญาหงส์เห็นว่านกยูง ไม่มีความละเอียดจึงไม่ยกธิดาให้

สัมโมทมานชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัส เทศนาเรื่องการทะเลาะวิวาท พระพุทธองค์ได้เล่าเรื่อง พญานกกระจาบสอนให้พวกนกกระจาบ มีความสามัคคี (สัมโมทมานะ) เมื่อติดตาข่ายให้พร้อมเพรียงกันช่วยยก ตาข่ายขึ้นก็พ้นอันตรายได้ ภายหลังนกกระจาบไม่ทำตาม ที่พญานกสอน จึงถูกพรานจับไปได้

โลสกขาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าปรารภถึง พระโลสกตีสเถระผู้ไร้ลาภสักการะจนกระทั่งบรรลุมรรคผล พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระภิกษุรูปหนึ่งพำนักอยู่ใกล้บ้านชายคนหนึ่งซึ่งอุปัฏฐากดูแลเป็นประจำ วันหนึ่งชายผู้นั้นพาภิกษุจากที่อื่นมาพำนักอยู่ด้วย พระภิกษุเจ้าถิ่นไม่พอใจ ดังนั้นเมื่อชายนั้นฝากถวายอาหารสำหรับพระภิกษุใหม่ พระภิกษุเจ้าถิ่นได้นำอาหารนั้นไปหมกทิ้งในนาที่ไหม้ไฟแห่งหนึ่ง เมื่อกลับมาถึงวัด ก็พบว่าพระภิกษุใหม่นั้นได้เดินทางไปแล้ว ท่านได้สำนึกถึงความผิดของตนเอง เศร้าโศกเสียใจจนร่างกายผ่ายผอมและมรณกรรมลง ท่านได้ชดใช้กรรมเกิดเป็นคนยากไร้ลำบากแสนเข็ญตลอดมา เพราะได้ทำอันตรายลาภของผู้อื่น

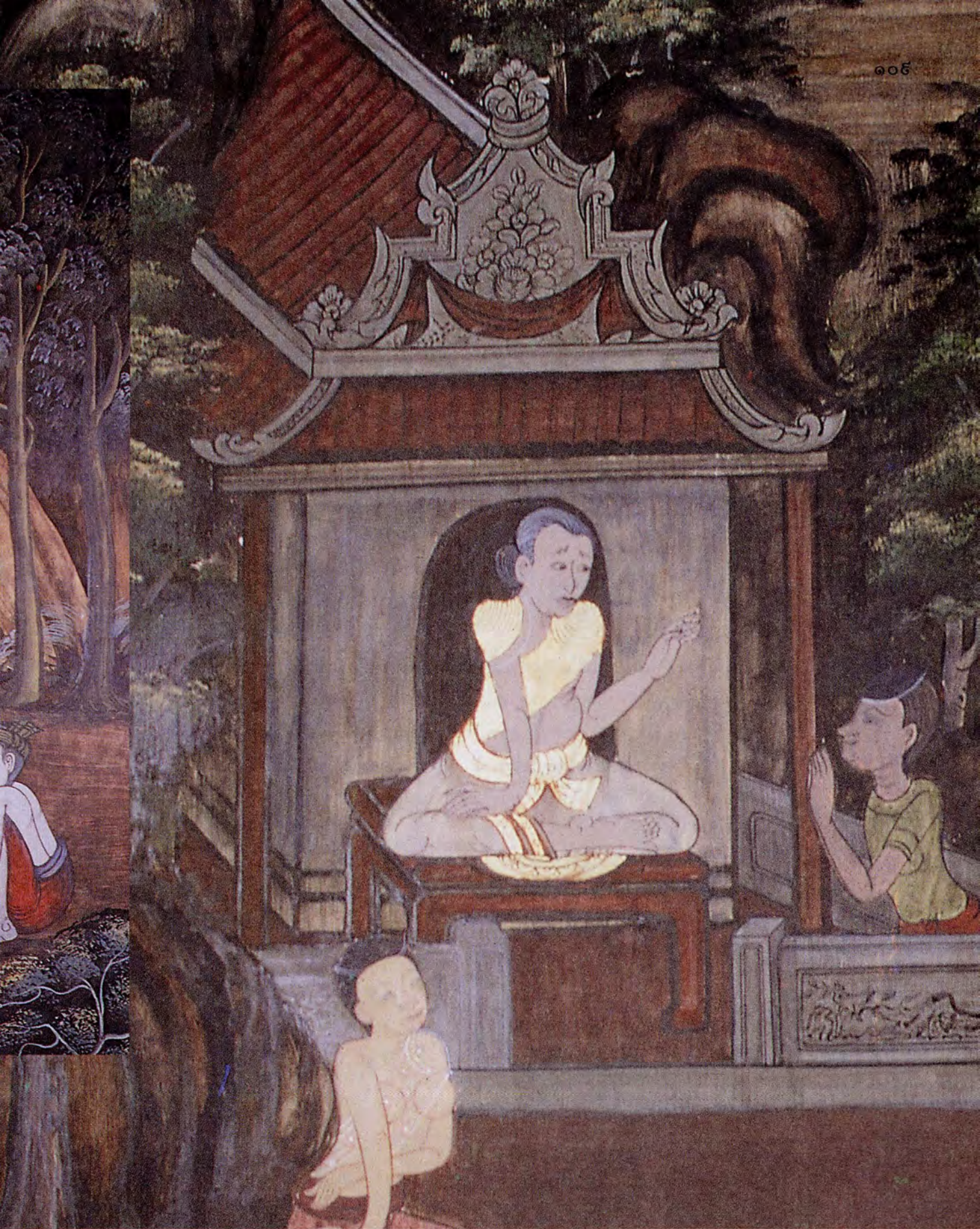
โลลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาพระภิกษุที่ประพฤติเลาะแหละ (โลละ) ไม่เหมาะสมรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง นกพิลาปกับกา ซึ่งอาศัยอยู่ในกรงนกในครัวของเศรษฐีเมืองพาราณสี วันหนึ่งกาได้ขโมยเนื้อ คนครัวจับได้จึงจับมันถอนขน แล้วทรมานจนตาย ทำให้นกพิลาปต้องย้ายไปอยู่ที่อื่นด้วย

ทุมเมธชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าปรารภเรื่องการประพฤติกรรมให้เป็นประโยชน์ พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องพระเจ้าพรหมทัตเมื่อครั้ง ดำรงตำแหน่งอุปราชได้เห็นชาวเมืองพาราณสีผู้โง่เขลา (ทุมเมธะ) ฆ่าสัตว์เพื่อบวงสรวงเทวดา จึงตั้งพระทัยว่าหากเมื่อขึ้นครองราชย์จะไม่ให้ใครฆ่าสัตว์เพื่อการนี้อีก เมื่อพระองค์ได้ราชสมบัติพระองค์ได้ตรัสบอกทุกคนว่า ได้ราชสมบัติเพราะได้บนเทวดาไว้ หากใครทำผิดศีลห้า จะนำไปฆ่าบวงสรวงเทวดา ทำให้ชาวพาราณสีตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม

มิตจินตชาตก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเถระที่มีนิสัยเกียจคร้านและเฉื่อยชา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องปลา ๓ ตัวอาศัยอยู่ในสระเมืองพาราณสี ปลาตัวหนึ่งที่ชื่อว่ามิตจินตได้ชักชวนเพื่อนปลาทั้งสองให้ย้ายไปอยู่บ่อที่ห่างไกลมนุษย์ แต่ทั้งสองผลัดแล้วผลัดอีกเพราะความเกียจคร้าน วันหนึ่งปลาทั้งสองตัวได้ติดแหของชาวประมง ปลา มิตจินตต้องทำอุบายช่วยเพื่อนให้รอดพ้นภัยไปได้

ทูลราชานชาดก เป็นเรื่องทีพระพุทเจ้าตรัสเทศนาอุบาสกผู้หนึ่งให้เข้าใจสตรี พระพุททองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพรหมณ์ผู้หนึ่งมีภรรยาเป็นคนไม่มีศีล (ทูลราชานะ) บางครั้งปรนนิบัติดูแลสามีอย่างดี บางครั้งดูร้ายหยาบคาย อาจารย์ของพรหมณ์ได้สอนให้พรหมณ์ทำใจให้เป็นกลางเหนืออารมณ์ของภรรยา นั้น ทำให้สตรีนั้นคิดได้กลับตัวเป็นคนดี

มตกภัตตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตีเตียนเรื่องการฆ่าสัตว์ เพื่ออุทิศให้คนตาย พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพราหมณ์ผู้หนึ่งฆ่าสัตว์ เพื่ออุทิศให้ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว (มตกภัต) ขณะที่ลูกศิษย์นำแพะไปทำความสะอาดเพื่อเตรียมบูชาญนั้น แพะคิดว่าวันนี้ตนจะได้พ้นทุกข์จากบาปกรรมนั้นและทุกข์นั้นจะไปเกิดกับพราหมณ์แทน จึงหัวเราะและร้องไห้สลับกัน เมื่อพราหมณ์รู้เรื่องจึงไม่ฆ่าแพะนั้น และให้ลูกศิษย์ระวังมิให้แพะถูกฆ่าด้วย แต่แพะก็ถูกฟ้าผ่าตายจนได้

กุกกุรชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเทศนาเรื่องการกระทำเพื่อประโยชน์ของญาติพี่น้องตน พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง ลูกสุนัข (กุกกุระ) ในพระราชฐานลอบกินสายหนังรัดราชรถ พระราชารับสั่งให้ฆ่าสุนัขทั้งหมดที่พบ ยกเว้นสุนัขที่เลี้ยงภายในพระราชฐาน พญาสุนัขจึงเข้าพบพระราชาก็พิสูจน์ได้ว่าลูกสุนัขภายในพระราชฐานเป็นผู้กิน สุนัขทั้งหลายจึงพ้นอันตรายได้

โกชาขานียชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้า
ตรัสเทศนาแก่พระภิกษุที่ไม่มีความเพียรรูปหนึ่ง โดย
พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง ม้าสินธพแห่งสกุลโกชะ
ของพระเจ้าพรหมทัต เมืองพาราณสี ครั้งหนึ่งกษัตริย์
๗ พระนคร ล้อมเมืองพาราณสี ม้าสินธพออกกรบ
ต้องอาวุธสาหัส แต่ก็แข็งใจอดทนจนชนะข้าศึก
ทั้งหมดจึงดับชีพไป

สุขวิหาริชาดก เป็นเรื่องที่พระภิกษุสงฆ์สนทนากันถึงเรื่อง พระภัททิยะ
 เถระผู้ที่ชอบบอ้อย่างสบายๆ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระดาบสลูกศิษย์
 ของพราหมณ์มหาศาลอุทิจจโคตร วันหนึ่งได้มาเยี่ยมพระอาจารย์ใน
 พระราชอุทยาน พระราชาได้เสด็จมาเห็นดาบสนั้นนอนเปล่งเสียงสบายๆ
 พระราชาทรงรู้สึกไม่พอใจพระทัย พราหมณ์มหาศาลจึงต้องแสดงธรรมว่า
 ดาบสนั้นเคยเป็นพระราชาครองราชสมบัติมากมายก็ไม่มีความสุขเท่ากับการ
 บวช (สุขวิหาริ) ซึ่งปราศจากตัณหาทั้งปวง

ลักษณะขาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าโปรดให้พระสารีบุตร และพระโมคคัลลาน์ ไปแสดงธรรมโปรดพระภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูปที่จะตามพระเถระเทวทัตไปอยู่ที่คยาสิสะประเทศ เมื่อพระเถระทั้งสอง ได้นำพระภิกษุเหล่านั้นกลับมาที่วัดเวฬุวันได้สำเร็จ พระภิกษุทั้งหลายได้สรรเสริญเป็นอันมาก พระพุทธองค์จึงทรงเล่าเรื่อง พญาเนื้อตัวหนึ่งได้มอบให้บุตรทั้ง ๒ ของตนแบ่งกันดูแลปกครองฝูงเนื้อ เนื้อกาพะเป็นเนื้อที่โง่เขลา พาฝูงเนื้อไปให้มนุษย์ฆ่าเกือบหมด ส่วนเนื้อลักษณะเป็นเนื้อที่มีปัญญาสามารถรักษาฝูงเนื้อไว้ได้

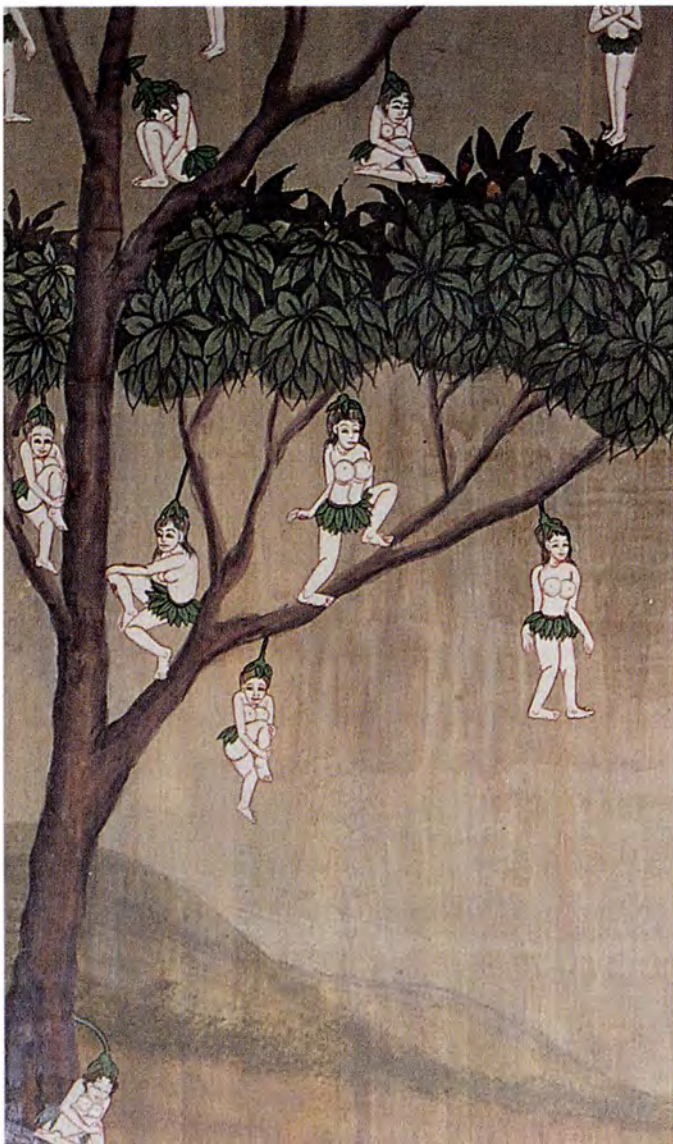

โสมนัสสชาติก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเทวทัตที่พยายามปลงพระชนม์พระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง พระโสมนัสกุมาร ได้ชี้โทษของดาบสโก่งซึ่งสะสมสมบัติตั้งคฤหส์ถ์ และถวายโอวาทแก่พระบิดาให้ประพฤติธรรม

สุวัณณกั๊กกภูชาติก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระอานนท์ที่ช่วยชีวิตพระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง ชาวนาผู้หนึ่งมีความสนิสนมคุ่นเคยกับปุทอง (สุวัณณกั๊กกภู) วันหนึ่งกาไปสมทบกับงูเห่าให้มากัดชาวนา ปุทองได้ช่วยเหลือชาวนาโดยหนีบคอกาและงูไว้ งูต้องดูดพิษคืน ชาวนาจึงรอดชีวิต

อลัมพูสาขาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุที่เบื่อหน่ายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพราหมณ์ผู้หนึ่งออกบวชเป็นฤๅษี ได้ให้อโวกาทแก่ดาบสผู้บุตรไม่ให้คบมนุษย์ที่มีรูปร่างอย่างนารีผล แต่ดาบสผู้เป็นบุตรไม่อยู่ในอโวกาทจึงถูนางเทพธิดาล้อลวงให้ลุ่มหลงจนฉานเสื่อม

พาคิยขาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงทราบว่าพระภิกษุสนทนากันเรื่องพระชายาของพระเจ้าลิขณวี พระพุทธองค์จึงทรงเล่าเรื่องหญิงชาวบ้าน (พาคิยะ) ที่ได้เป็นมเหสีของพระราชาเพราะเป็นสตรีที่มีความละอาย

กัณฐิณชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงเรื่องผู้ชายที่ตายเพราะสตรี พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องเนื้อป่าตัวหนึ่งเพราะหลงรักนางเนื้อสาวไม่ระมัดระวังตัว จึงถูกนายพรานยิงด้วยลูกศรปักแน่น (กัณฐิณะ) จนตาย ส่วนนางเนื้อสาวกระโดดหนีรอดไปได้

ชราทียชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระภิกษุที่ว่ายากไม่รับฟังคำสั่งสอน พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องของเนื้อตัวหนึ่ง ดิเตียนลูกเนื้อชราทียะผู้เป็นหลานที่ไม่ใส่ใจเล่าเรียน วันหนึ่งได้ติดบ่วงของนายพราน และถูกฆ่าตายในที่สุด

ติปลลัตถมคชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระภิกษุที่ใฝ่ใจในการศึกษา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องของพญาเนื้อตัวหนึ่ง ที่ได้สั่งสอนลูกเนื้อติปลลัตถมคผู้เป็นหลาน ที่ใส่ใจศึกษาเล่าเรียน วันหนึ่งติดบ่วงของนายพรานก็ได้ใช้กลอุบายเอาตัวรอดได้

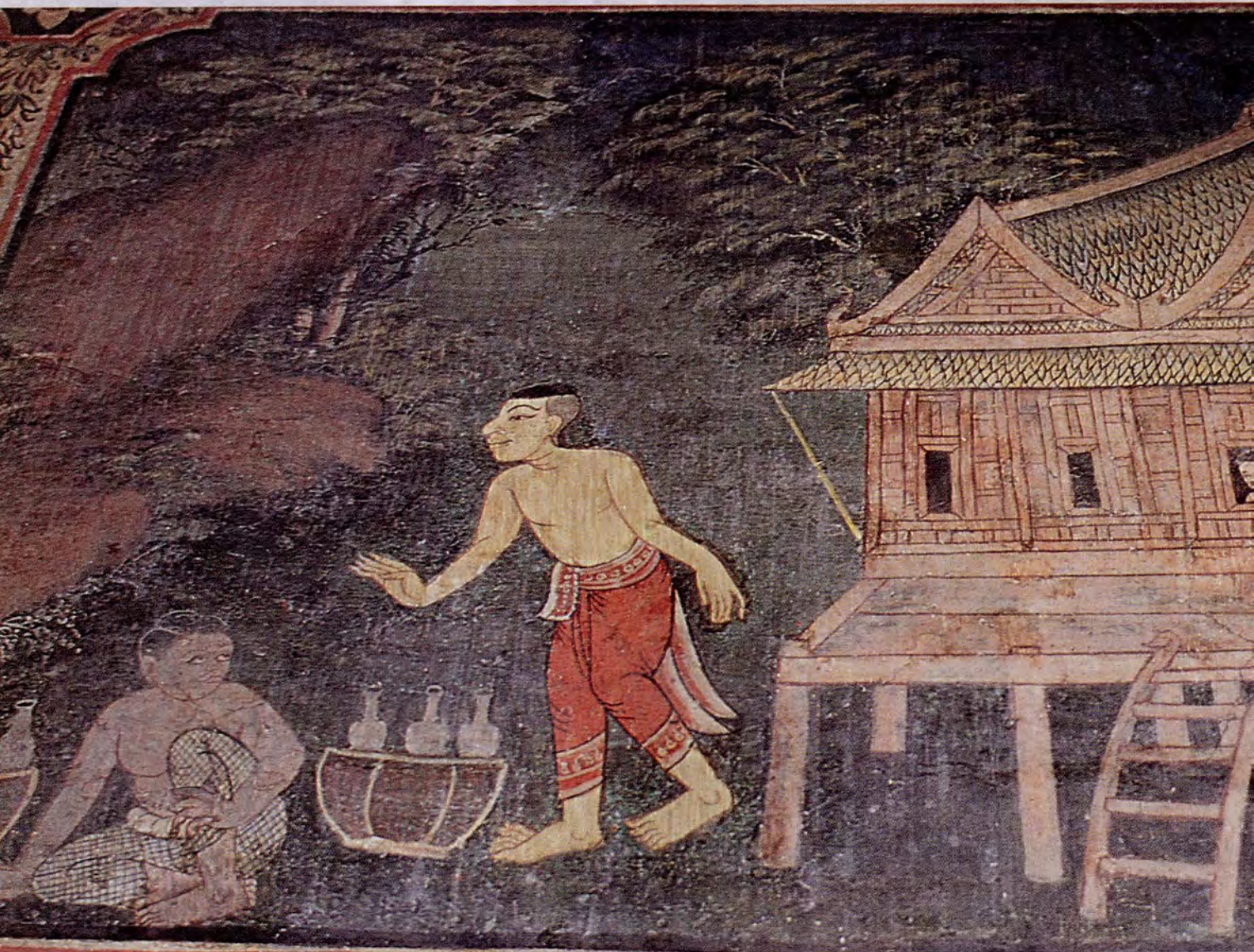
มาลุตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนาแก่พระเถระ ๒ รูปที่มีเรื่องถกเถียงกัน พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง ราชสีห์ กับเสือโคร่ง เป็นสหายและอาศัยอยู่ในถ้ำเดียวกัน วันหนึ่งทั้งสองเกิดทุมเถียงกันเรื่องความหนาว (มาลุตะ) พระฤๅษีต้องมาช่วยตัดสินปัญหาให้

นพปानชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องต้นอ้อที่กลางตลอดทั้งลำ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง พญาลิงตัวหนึ่งปกครองดูแลฝูงลิงเป็นจำนวนมาก และในป่าแห่งนั้นมียักษ์ตนหนึ่งอาศัยอยู่ในสระน้ำ พญาลิงได้ให้ลิงบริวารตีมน้ำจากสระนั้น โดยใช้ไม้้อกหลวง (นพปानะ) ทำให้ยักษ์ทำอันตรายลิงไม่ได้เลย

กรุงคมิตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเวททัตที่พยายามปลงชีพระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง กวาง (กรุงคมิตะ) ตัวหนึ่งเวลาไปเที่ยวหาอาหารจะพิจารณาโดยรอบคอบ จึงรอดพ้นจากนายพรานไปได้

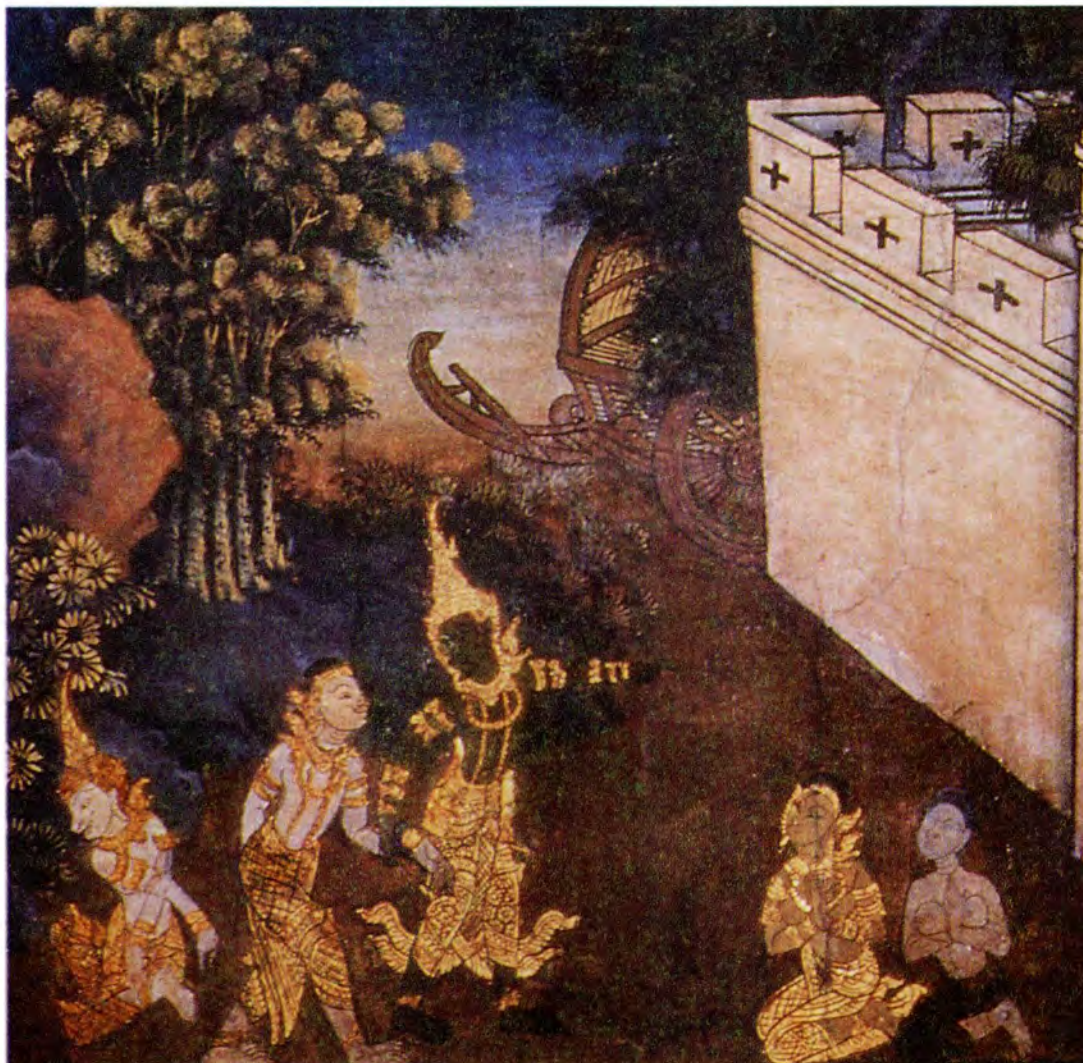

วารุณีชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่
 พระภิกษุทั้งหลาย เรื่องผู้ไม่ฉลาดทำให้เสียประโยชน์
 พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องคนรับใช้ของพ่อค้าสุราผู้หนึ่ง
 เมื่อเห็นคนดื่มสุรากับเกลือกก็คิดว่าสุราจี๊ดจึงใส่เกลือกลงไป
 ในไหสุรา ทำให้สุรา (วารุณี) นั้นเสียไป

อับฉณกษาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่นาถบิณฑิกเศรษฐีและเพื่อนๆ ที่มีจิตศรัทธาเลื่อมใสพระพุทธศาสนา แต่เมื่อพระพุทธองค์ไปประทับอยู่ที่อื่นก็หันไปนับถือแบบเดิม พระพุทธองค์จึงแสดงพระธรรมเทศนาให้ยึดมั่นในพระรัตนตรัย และพระอริยสัจ ๔ เป็นที่พึ่ง และได้ทรงเล่าเรื่องพ่อค้า ๒ คน พ่อค้าคนแรกเดินทางไปค้าขาย หลงเชื่อคำของยักษ์จำแลงอย่างง่ายดาย จึงถูกยักษ์ฆ่าจับกิน ส่วนอีกคนหนึ่งรู้จักพิจารณาสังเกตอย่างรอบคอบ ไม่หลงเชื่อคำหลอกลวง (อับฉณกะ) ของยักษ์ จึงรอดพ้นอันตราย

มณีโจรชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเวททัตผู้พยายามปลงชีพพระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องคฤหบดีผู้หนึ่งได้พาภรรยาไปเมืองพาราณสี พระเจ้ากรุงพาราณสีทอดพระเนตรเห็นภรรยาของคฤหบดีแล้วหลงรัก จึงใส่ความคฤหบดีนั้นว่าเป็นโจรลักขโมยมณี (มณีโจระ) ภรรยาต้องอธิษฐานขอให้เทวดาช่วย พระอินทร์ได้เสด็จมาตดพระเศียรพระเจ้ากรุงพาราณสี และให้คฤหบดีนั้นครองกรุงพาราณสีแทน

สุจีชาดก

ทูปพจขาดก เป็นเรื่องทีพระพุทธรเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทีว่ายาก (ทูปพจะ) รูปหนึ่ พระพุทธรองคืได้ทรงเล้าเรื่องศิษย์นักระบำไม้สูง วันหนึ่เห็นอาจารย์มีนเมาสุราจึงได้เตือนอาจารย์ แต่ อาจารย์ไม่เชื่อฟังจึงได้รับบาดเจ็บ

ภรุชาดก

เทวธรรมชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้า
 ตรัสเทศนาแก่พระภิกษุรูปหนึ่งที่มีสิ่งของเครื่องใช้มาก
 พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง พระเจ้าพรหมทัตโปรดให้
 พระโอรส ๓ องค์ไปอยู่ป่า ในระหว่างทางผ่านสระบัวใหญ่
 พระอนุชา ๒ องค์ ถูกยักษ์ในสระน้ำจับตัวไป
 พระมหีสสาสกุมารโอรสองค์พี่ได้แสดงเทวธรรม สั่งสอน
 จนยักษ์มีจิตเลื่อมใส คือนพระอนุชาให้ทั้ง ๒ องค์

นิโครธมิดชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงนางภิกษุณี มารดาของพระเถระกุมารกัสสป พระภิกษุที่มีชื่อเสียงว่ากล่าวธรรมได้ไพเราะ พระพุทธองค์ได้เล่าเรื่อง พญาเนื้อ ๒ ตัว ชื่อ นิโครธะ และสาชะ ต่างก็มีบริวารเนื้อจำนวนมาก วันหนึ่งฝูงเนื้อทั้ง ๒ ได้ถูกไล่ต้อนไปอยู่ในสวนหลวง พระราชาทรงเห็นความสง่างามของพญาเนื้อทั้งสอง จึงละเว้นไม่ให้ฆ่า แต่บริวารตัวอื่นๆ ทุกวันจะถูกไล่ยิง บาดเจ็บบ้าง ล้มตายบ้าง พญาเนื้อทั้งสองจึงตกลงกันให้บริวารเนื้อยอมเป็นอาหารของพระราชาวันละ ๑ ตัว วันหนึ่งถึงวาระของนางเนื้อครรภ์แก่ นางได้ขอร้องพญาเนื้อสาชะ ขอให้ตนคลอดลูกก่อน แต่ไม่ได้รับการอนุญาต พญาเนื้อนิโครธะยอมตายแทน พระราชาทรงแปลกพระทัย และเลื่อมใสพญาเนื้อจึงทรงปล่อยพวกเนื้อเหล่านั้นทั้งหมด

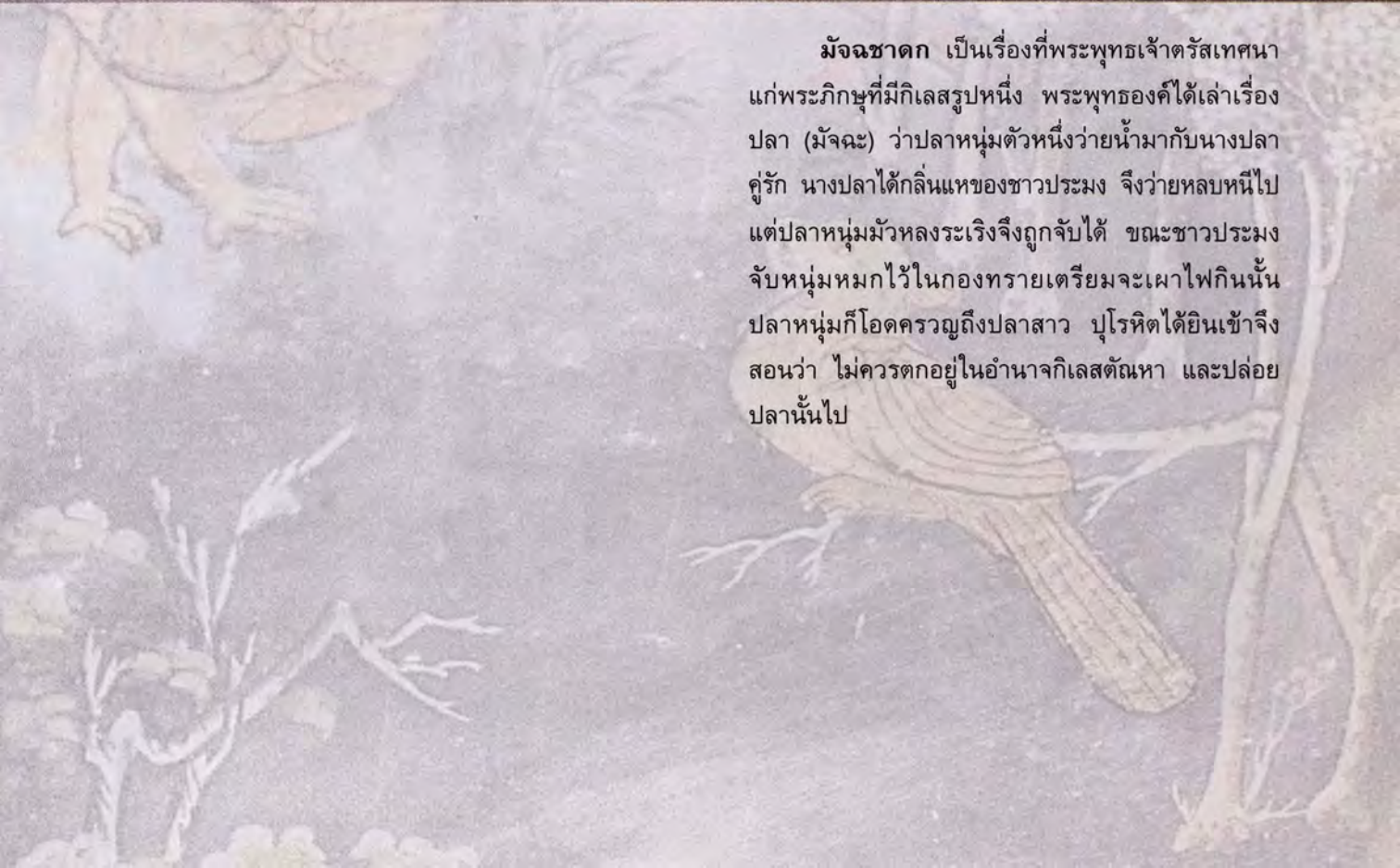

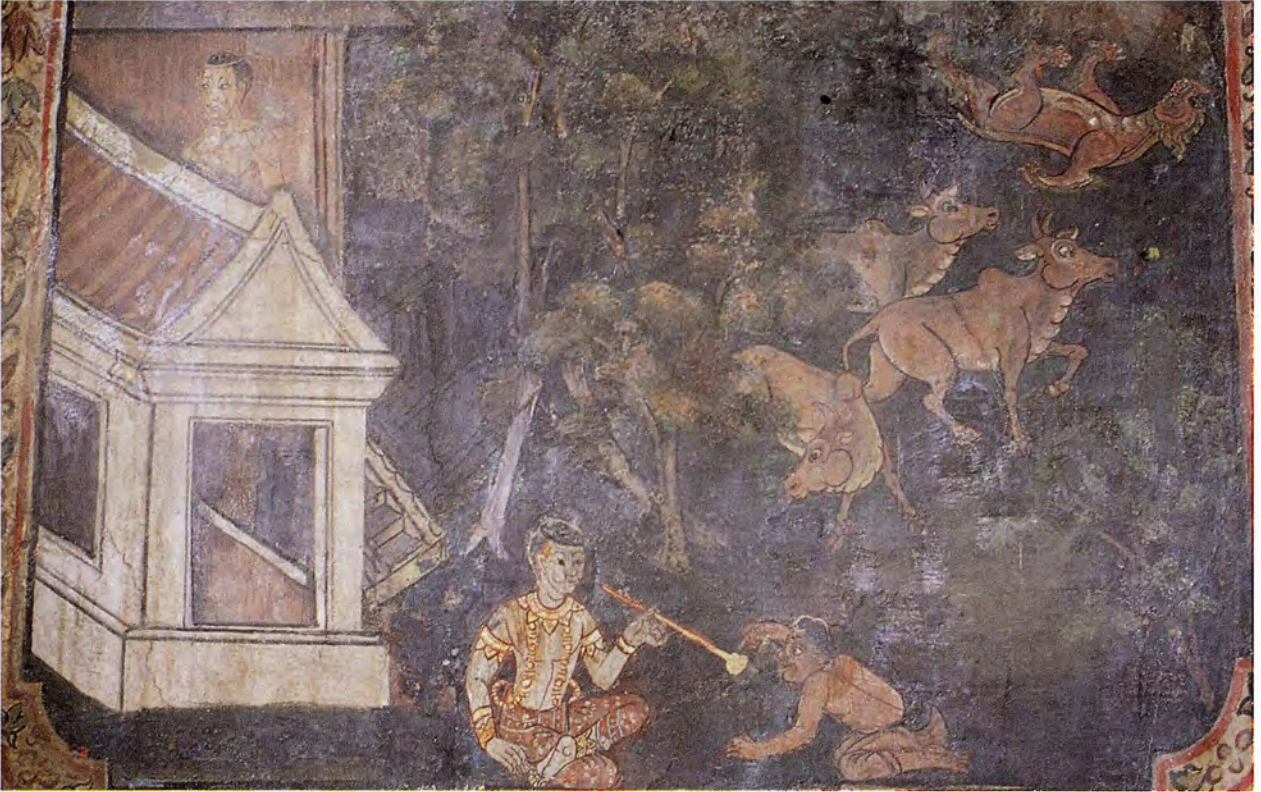

อารามทูลสกขาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรง
ปรารภถึงเด็กที่ทำลายต้นไม้ในสวน (อารามทูลสกะ)
เพราะความโง่เขลา พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องคน
เฝ้าสวนในพระราชอุทยาน สั่งให้พวกลิงที่อาศัยใน
อุทยานนั้นรดน้ำต้นไม้ หัวหน้าลิงต้องการประหยัดน้ำ
จึงสั่งให้พวกลิงตรวจดูราก ถ้ารากลึกลงให้รดน้ำมาก
ถ้ารากไม่ลึกลงให้รดน้ำน้อย เมื่อพวกลิงทำเช่นนั้นต้นไม้
จึงตายหมด

มัจฉชาติก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนา แก่พระภิกษุที่มีกิเลสรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้เล่าเรื่อง ปลา (มัจฉะ) ว่าปลาหนุ่มตัวหนึ่งว่ายน้ำมากับนางปลา คู่รัก นางปลาได้กลิ่นแหของชาวประมง จึงว่ายหลบหนีไป แต่ปลาหนุ่มมัวหลงระเริงจึงถูกจับได้ ขณะชาวประมง จับหนุ่มหมดกไว้ในกองทรายเตรียมจะเผาไฟกินนั้น ปลาหนุ่มก็โอดครวญถึงปลาสาว บุโรหิตได้ยินเข้าจึง สอนว่า ไม่ควรตกอยู่ในอำนาจกิเลสตัณหา และปล่อย ปลานั้นไป

วิสสาสโกชนชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องราชสีห์ตัวหนึ่งหลงรักนางเนื้อ เศรษฐีจึงให้ทนายพิษบนกายนางเนื้อที่ราชสีห์หลงรัก ราชสีห์ไม่พิจารณาให้ดี เสียขนนางเนื้อจนถึงแก่ความตาย

ทุพภิกขภัยกฏชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเวททัตผู้ออกตัญญู พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพราหมณ์ผู้หนึ่งได้ตักน้ำใส่รางให้เป็นทานแก่ลิงตัวหนึ่ง แต่ลิงตัวนั้นกลับไม่สำนึกบุญคุณ เมื่อตักน้ำเสร็จแล้วได้ประทุษร้าย (ทุพภิกขภัยกฏะ) ต่อพราหมณ์นั้น

สัญชีวชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึง พระเจ้าอชาตศัตรู พระองค์ทรงยกย่องผู้ไม่สมควรยกย่อง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องอาจารย์ผู้หนึ่งติเตียนลูกศิษย์ ชื่อว่า สัญชีวมานพที่เรียนมนต์ชุบสัตว์ที่ตายแล้วให้ฟื้นคืน ชีวิต แต่ไม่เรียนมนต์แก่ วันหนึ่งขณะหาพินกับเพื่อนๆ ในป่าพบเสือโคร่งตาย จึงแสดงตนอวดเพื่อนชุบเสือโคร่ง ฟื้นขึ้นมา เสือโคร่งจึงฆ่าเขาตาย

ปลาสชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึง พระเถระอนนท พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องรุกขเทวดา ประจำต้นทองกลาง (ปลสสะ) ได้ให้ทรัพย์สมบัติแก่ พราหมณ์ยากจนผู้หนึ่ง ซึ่งหมั่นบูชารุกขเทวดาด้วยความ ภักติ

สิคาลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องการข่มกิเลส พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง สุนัขจิ้งจอก (สิคาละ) ขณะเที่ยวหาอาหารพบช้างแก่นอนตายอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ มันได้กัดกินเครื่องในและอาศัยอยู่ในท้องช้าง ต่อมาซากช้างแห้ง ลงจึงปิดทางเข้าออก มันจึงสำนึกตัวตัดความโลภได้

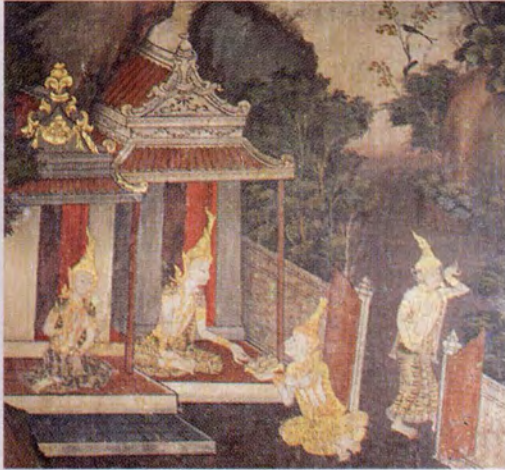

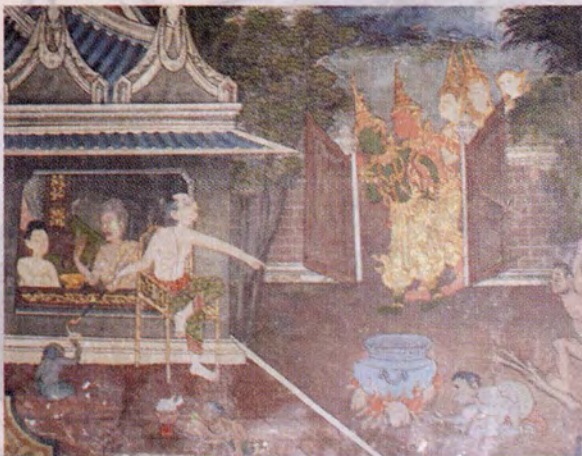
มหาสุตโสมชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเถระองคุลิมาลผู้เคยเป็นมหาโจรเมื่อบรรพชาแล้วบรรลุประอรหันต์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระเจ้าสุตโสมะนครอินทปัตถร เมื่อยังทรงพระเยาว์ทรงเป็นพระสหายของพระเจ้าพรหมทัต เมืองพาราณสีพระเจ้าพรหมทัตนี้ต่อมาได้ถูกประชาชนขับไล่ออกจากเมืองเพราะเสวยเนื้อคนเป็นอาหาร เมื่ออยู่ป่าและจับคนกินได้เปลี่ยนชื่อเป็นนายโปริสาท วันหนึ่งพระเจ้าสุตโสมะได้ถูกนายโปริสาทจับตัวเพื่อฆ่าบูชายัญเวดา พระองค์ได้ทรงทำสัตย์สาบาน ขอกลับไปพบพราหมณ์ที่ได้นัดหมายไว้ก่อน นายโปริสาทเลื่อมใสในความสัตย์จะพระสุตโสมะได้แสดงธรรม ทำให้นายโปริสาทยึดมั่นในศีลห้า และกลับไปครองเมืองพาราณสีได้ดังเดิม

จุลลหังสชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญพระเถระอนนท์ว่าเป็นมิตรแท้ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญาหงส์ตรฐณะที่ถูกบ่วงนายพรานจับได้นั้นหงส์ตัวอื่นๆ หนีไปสิ้นเหลือเพียงหงส์ (จุลลหังส) ตัวหนึ่งที่มีชื่อว่า สุมุขะ ยืนเคียงคู่ เป็นเพื่อนกับพญาหงส์อยู่ นายพรานรู้สึกประหลาดใจ จึงได้สอบถาม หงส์สุมุขะได้ขอชีวิตของพญาหงส์โดยแลกเปลี่ยนกับชีวิตของตนเอง นายพรานเห็นการเสียสละของมิตรแท้ จึงปล่อยพญาหงส์ไป แต่หงส์สุมุขะต้องการให้พรานได้รางวัล จึงให้นำตัวหงส์ทั้งสองไปถวายพระราชา พญาหงส์และหงส์สุมุขะได้แสดงธรรมต่อพระราชา พระราชาทรงพอพระทัยให้รางวัลนายพราน และปล่อยหงส์ทั้งสองไป

โสณนันทชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสยกย่องพระภิกษุที่เลี้ยงดูบิดามารดา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องตระกูลพราหมณ์ตระกูลหนึ่งได้สละทรัพย์สมบัติแล้วออกบวช ผู้เป็นพี่ชื่อว่าโสณบัณฑิตและน้องชื่อนันทบัณฑิตได้ร่วมกันปรนนิบัติเลี้ยงดูบิดามารดาอยู่ในป่า ต่อมาโสณบัณฑิตได้ขับไล่น้องชายผู้ไม่เชื่อฟังให้ออกจากสำนัก นันทบัณฑิตต้องไปหาพระเจ้ามโนชะพร้อมด้วยพระราชาร้อยกว่าองค์มาช่วยขอโทษพี่ชายแทนตน โสณบัณฑิตยกโทษให้ และได้แสดงธรรมแก่พระราชารเหล่านั้นให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล ครองราชสมบัติโดยธรรม

สุธาโกชนชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระภิกษุที่ใส่ใจในการทำทาน พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องเศรษฐีผู้หนึ่งที่มีนามว่า มัจฉริยะโกสิยะ เป็นผู้มិនิสัยตระหนี่มาก ไม่ยอมบริโภคอาหารเลิศรส (สุธาโกชนะ) และไม่ยอมทำบุญทำทานใดๆ พระอินทร์ต้องจำแลงกายเป็นพราหมณ์มาสั่งสอนให้เลื่อมใสจนออกบวช และใส่ใจในการทำทาน

จุลลปโลกชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุผู้เบื่อนายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องของพระอนติคิณธราชกุมาร พระโอรสของพระเจ้าพรหมทัตเมืองพาราณสี เมื่อทรงพระเยาว์ทรงไม่ยินยอมให้สตรีจับต้อง (จุลลปโลกะ) พระบิดาและพระมารดาต้องให้หญิงผู้หนึ่งทำอุบายให้พระกุมารลุ่มหลงจนพระองค์หึงหวงนางไล่ฆ่าฟันชายผู้อื่น พระบิดาจึงเนรเทศพระโอรสและหญิงนั้นให้ไปอยู่ป่า แต่นางได้เล้าโลมให้ดาบสในป่าลุ่มหลงอีก พระอนติคิณธราชกุมารจึงนำหญิงนั้นไปส่งในเมือง ส่วนพระองค์ได้ออกผนวชเป็นฤๅษี

เสดคุชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงเรื่องของอุบาสกผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องรุกขเทวดาในป่าได้เห็นชายผู้หนึ่งได้ลงใจธิดาที่มีชื่อว่าเสดคุ เมื่อเห็นว่าธิดาเป็นหญิงสาวที่ดี จึงได้พากลับบ้านและสมรสกับชายที่เหมาะสม

อาทิตตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาเรื่องการบำเพ็ญทาน พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระเจ้าเกอรุมหาราชของนครเกอรูวะ ทรงเป็นพระราชที่ทรงธรรม เมื่อจะทรงบำเพ็ญทานทรงเลือกให้ทานกับผู้มึศีลเช่นพระบังเจกพุทธเจ้าและผู้สมควรแก่การทำบุญ เพราะการทำบุญกับผู้ทุศีลย่อมไม่ได้ประโยชน์เปรียบเสมือนสิ่งของที่ถูกไฟไหม้ (อาทิตตะ) ย่อมใช้การไม่ได้

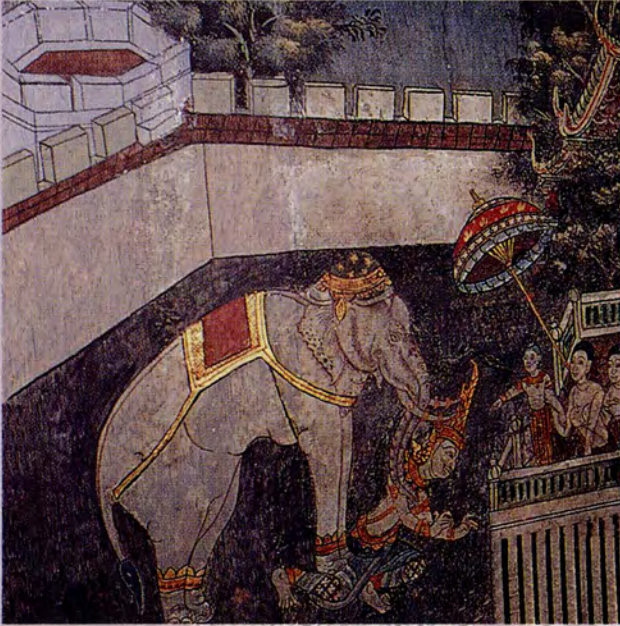

สังขपालชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนา เรื่องการรักษาศีลอุโบสถ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง พระราชนครราชคฤห์ พระองค์ทรงต้องการครองเมือง นาคจึงบำเพ็ญกุศลรักษาศีลอุโบสถจนได้จุติในเมืองนาค เป็นพญานาคสังขपाल ต่อมาพระองค์ต้องการเกิดเป็น มนุษย์อีกจึงทรงรักษาศีลบนจอมปลวกแห่งหนึ่ง แม้ถูก ชาวบ้านทำร้าย พระองค์ก็อดทนรักษาศีลจนตลอดชีวิต

คุตติลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภ ถึงพระเทวทัตที่อกตัญญูต่อพระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรง เล่าเรื่องของชายผู้หนึ่งชื่อว่าคุตติละ ชาวเมืองพาราณสี ผู้ ซึ่งคิดพิณขับร้องเพลงเลื่องคูดามารดาที่ตาบอด วันหนึ่ง พ่อค้าชาวเมืองพาราณสีได้ไปค้าขายที่กรุงอุชเชนี จึงว่า จ้างนักคิดพิณชื่อมุสิละมาแสดงในงานนักขัตฤกษ์ แต่ทุก คนต่างกล่าวว่าแสดงได้ไม่ดีเท่าคุตติละ มุสิละจึงได้เดินทางไป เรียนพิณกับคุตติละที่เมืองพาราณสี คุตติละสอนวิชาพิณ ให้มุสิละโดยไม่ปิดบัง จนมุสิละมีฝีมือพิณเป็นเยี่ยม และ เสนอให้พระราชาจัดให้ทั้งสองแข่งขันพิณกัน คุตติละ บรรเลงพิณได้ไพเราะมากกว่ามุสิละ ประชาชนจึงพากันทำ ร้ายมุสิละเพราะคิดร้ายต่ออาจารย์ตน

ปฏุกุสกาชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าปรารภถึง เด็กที่ทำให้ห่อสิ่งของเสียหาย (ปฏุกุสกะ) พระพุทธองค์ได้ ทรงเล่าเรื่องฝูงลิงในอุทยานเมืองพาราณสี ขณะที่ผู้ดูแล สวนใช้ใบไม้ห่อผลไม้อยู่นั้น พวกลิงก็จะรื้อใบไม้ทิ้งทั้ง พราหมณ์ผู้หนึ่งเห็นเข้าก็คิดว่าพวกลิงคงจะห่อผลไม้ได้ดี กว่าเดิม แต่พวกลิงกลับตอบว่าพวกตนทำได้แต่เพียงรื้อ ทิ้งเท่านั้น

อลีนจิตตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาพระภิกษุที่คลายความเพียรรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระยามงคลหัตถิข้างศึกของเมืองพาราณสี ขณะนั้นพระราชามือเมืองพาราณสีได้สวรรคต และพระอลีนจิตตพระราชกุมารเพิ่งจะประสูติ พระเจ้าโกศลได้ยกทัพมาล้อมเมืองพาราณสี พระมารดาจึงได้นำพระโอรสอลีนจิตตพระราชกุมาร มาวางไว้แทบเท้าพระยามงคลหัตถิ พระยามงคลหัตถิได้ช่วยขับไล่ไพร่พลของพระเจ้าโกศลไปได้

ติดติริชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเวททัตที่พยายามปลงพระชนม์พระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระอาจารย์ทิตาปาโมกข์ ผู้หนึ่งสอนลูกศิษย์อยู่ในป่า บรรดาสัตว์ที่อยู่ใกล้อาศรมนั้นต่างคุ้นเคยกับเหล่าดาบส นกกระทา (ติดติริ) ตัวหนึ่งสามารถจำมนต์ไตรเพทได้ทั้งหมด เมื่ออาจารย์สิ้นชีวิตจึงได้เป็นอาจารย์สอนศิษย์ต่างๆ แทน

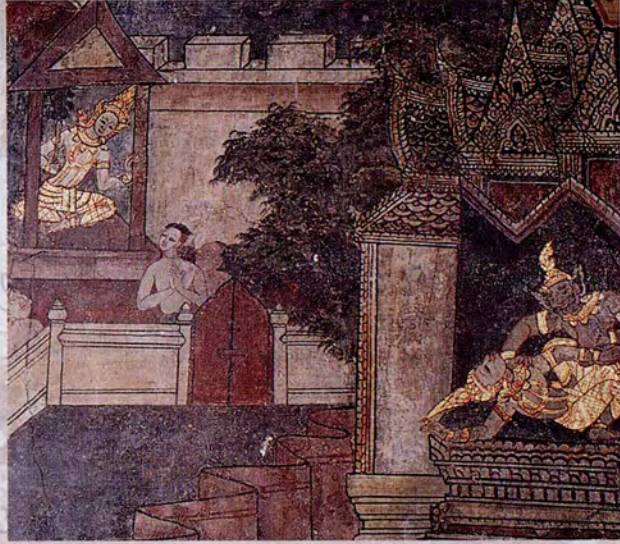
ขุรีปชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนา พระภิกษุผู้ไม่มีความเพียรรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องชายผู้หนึ่งเป็นหัวหน้ากองป้องกันภัยในป่า ได้รับจ้างนำพ่อค้าเกวียนผ่านป่า ขณะเดินทางพบพวกโจร จึงต่อสู้ด้วยความกล้าหาญพวกกองเกวียนพันพวกโจรได้

กุฎวาณิชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องพ่อค้าโกง (กุฎวาณิชะ) คนหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพ่อค้าคนหนึ่งชื่อว่าบัณฑิต รู้เท่าอุบายของพ่อค้าโกงที่อ้างรุกขเทวดา พ่อค้าบัณฑิตเอาไฟสุ่มโพรงไม้ทำให้รุกขเทวดาปลอมต้องแสดงตัว

สุสีมชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องการถวายเครื่องบริขารแก่พระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องบุตรของปุโรหิตของพระราชาสุสีมะ เมื่อบิดาของเขามีชีวิตอยู่นั้นเป็นปุโรหิตที่มีหน้าที่เกี่ยวกับงานพิธีมงคลช้าง เมื่อบิดาสิ้นชีวิตลง พระราชาได้มอบให้พราหมณ์ผู้อื่นทำหน้าที่นี้แทน เขาจึงได้พยายามพากเพียรเรียนวิชาของบิดาจนได้ตำแหน่งของบิดาคืนมา

เทลปัตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลายให้มีสติมั่นคงไม่ลุ่มหลงในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส เหมือนการประคองบาตรที่เต็มด้วยน้ำ (เทลปัตตะ) ไม่ให้หก พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระโอรสองค์สุดท้ายของพระเจ้าพรหมทัต ทรงเชื่อถือและยึดมั่นในพระโอวาทของพระปัจเจกพุทธเจ้าที่ให้พระองค์มีสติมั่นคงไม่หลงเชื่ออุบายที่เหล่านางยักษ์แปลงกายมาลวงล่อ พระองค์จึงได้ครองเมืองตักกสิลาตามพระประสงค์

เอกปัทธกชาดก เป็นเรื่องที่พระภิกษุสนทนากันถึงเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงให้พระโอวาทแก่พระทุฏฐลิจฉวีกุมารผู้มีพระนิสัยโหดเหี้ยม ให้กลายเป็นผู้มีพระทัยเมตตาและอ่อนโยนได้ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระฤๅษีอุทิจจโคตรได้อบรมสั่งสอน พระราชกุมารของพระเจ้าพรหมทัตให้ละพยศร้ายเป็นผลสำเร็จ

โกมาริยบุตรชวดก เป็นเรื่องที่
พระพุทธรเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุที่
ไม่สำรวม พระพุทธรองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง
โกมาริยะดาบสได้สั่งสอนพวกลิงซึ่งมี
กิริยาคึกคะนองให้กลายเป็นสัตว์
เรียบร้อยได้

วิโรจนชวดก เป็นเรื่องที่พระพุทธรเจ้าทรงปรารภถึงพระ
เทวทัตที่ได้ยุยงพระสงฆ์ให้ทำสังฆกรรมแยกกันและทำตัวเป็น
พระพุทธรองค์ พระพุทธรองค์ได้ทรงเล่าเรื่องราชสีห์ตัวหนึ่งมีสุนัข
จิ้งจอกเป็นผู้รับใช้และกินอาหารที่เหลือจากราชสีห์เป็นประจำ
วันหนึ่งสุนัขจิ้งจอกคิดว่าตนมีความสามารถเหมือนราชสีห์ แม้
ราชสีห์จะห้ามปรามก็ไม่เชื่อฟัง ทำตัวเลียนแบบราชสีห์ออกล่า
ช้างจึงถูกช้างเหยียบตาย

สัมภวชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภ เรื่อง พระปัญญาบารมี พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง พรหมณ์กุมาร ผู้หนึ่งชื่อว่าสัมภวะ มีปัญญาตั้งแต่วัยเยาว์ เมื่ออายุ ๗ ปีแก้ ปัญหาธรรมกับพระราชาได้

มัยหกสกุณชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงอาคันตุกะเศรษฐีผู้ไม่มีศรัทธาในการทำบุญทำทาน พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องเศรษฐีในเมืองพาราณสีผู้หนึ่งได้มอบหมายทรัพย์สินพร้อมบุตรภรรยาให้น้องชายดูแลแล้วออกบวชเป็นฤๅษี ต่อมาน้องชายโลภต้องการสมบัตินั้นไว้ จึงได้ฆ่าบุตรชายของพระฤๅษีนั้นเสีย พระฤๅษีรู้เรื่องจึงได้มาอบรมน้องชายโดยเปรียบเทียบว่าทำตัวเป็นนกมัยหกะ ซึ่งขันเป็นเสียงของกู่ของกู่ เพื่อกีดกันนกตัวอื่น

ปูจิมันชชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเถระโมคคัลลาน์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องรุกขเทวดาประจำต้นสะเดา ได้ขับไล่วิหารที่มานอนใต้ต้นสะเดา (ปูจิมันทะ) เพราะรังเกียจว่าวิหารจะถูกจับและโดนฆ่าตายที่ต้นไม้ที่เป็นวิมานของตน

มหิษชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องนิสัยของลิง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องของพญามหิสรราช ซึ่งเป็นกระบือที่มีขันติและเมตตา ไม่ถือโทษโกรธลิงแม้ว่าจะถูกแกล้งต่างๆ ภายหลังลิงไปทำกิริยานั้นกับกระบือตัวอื่น จึงถูกกระบือนั้นขวิดตาย

มหาสารชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องวีรกรรมของพระเถระอนนท พระพุทธเจ้าได้ทรงเล่าเรื่องอำมาตย์ของพระเจ้าพรหมทัต ได้ออกอุบายให้นางลิ่งนำเครื่องประดับของมหาเทวีคืนมาได้

โรมชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องนกพิลาปโรมะที่อาศัยอยู่ในถ้ำใกล้อาศรมของฤๅษีจึงได้ฟังธรรมอยู่เสมอ ต่อมาเมื่อฤๅษีนั้นไปอยู่ที่อื่น มีดาบสโงงผู้หนึ่งมาอาศัยอยู่แทนและตั้งใจในรสเนื้อ นกพิลาป จึงใช้อูบายพยายามที่จะฆ่าเหล่านกพิลาป แต่นกพิลาปตัวนั้นรู้ทันทำให้เหล่านกพิลาปตัวอื่นๆ พันภัยไปได้

กัจฉปชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาเรื่องการทะเลาะวิวาท พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องฤๅษีผู้หนึ่งสร้างอาศรมอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำคงคา ลิงป่าชุกชนตัวหนึ่งถูกเต่า (กัจฉปะ) จับไว้ไม่ยอมปล่อย ฤๅษีจึงอบรมให้ทั้งสองสามัคคีกัน เต่าจึงยอมปล่อยลิงไป

ปัญจกิริกชาดก เป็นเรื่องที่พระภิกษุสนทนากันเรื่องที่พระพุทธองค์มิได้เหลือบพระเนตรมองดูเหล่าหญิงงามที่แต่งกายมาลวงล่อพระองค์ พระพุทธองค์จึงทรงเล่าเรื่องพระโอรสองค์เล็กของพระเจ้าพรหมทัต ที่ได้ครองเมืองตักกสิลา เพราะไม่มีความหวาดกลัวไม่ลุ่มหลงในกิเลสทั้ง ๕ (ปัญจกิริกะ) ที่นางยักษิณเรตขันธ์

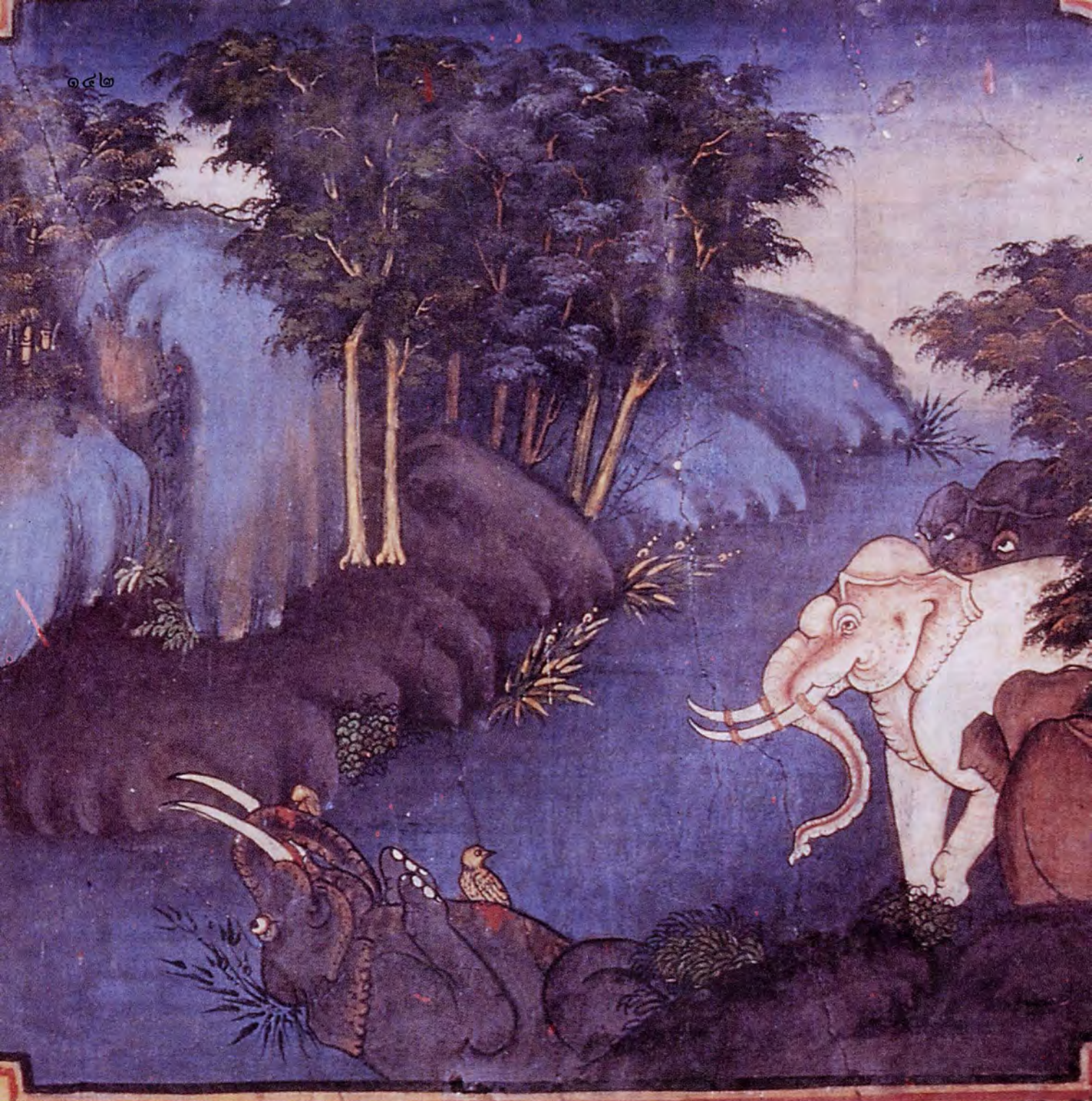
คุมพียชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาพระภิกษุที่ว่ายากูรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องหัวหน้าพ่อค้าเกวียนผู้หนึ่ง ขณะเดินทางบรรทุกสินค้าไปถึงทางเข้าป่าใหญ่ ได้กำชับบริวารให้ระมัดระวังการบริโภคอาหาร บริวารส่วนหนึ่งไม่เชื่อฟังได้กินน้ำผึ้งที่มีพิษซึ่งยักษ์ชื่อคุมพียะวางล่อไว้ ทำให้สิ้นชีวิต

มหามังคลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องมหามงคลสูตร พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องบุตรของพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่า รักขิตกุมาร เมื่อบิดามารดาวายชนม์ได้บำเพ็ญทานแล้วออกบวชเป็นฤๅษีอยู่ในป่าหิมพานต์ ลูกศิษย์คนหนึ่งได้ไปพำนักอยู่พระราชอุทยานเมืองพาราณสี พระราชาได้มาซักถามธรรม ลูกศิษย์ตอบไม่ได้ต้องเดินทางกลับไปถามอาจารย์ที่ในป่า ฤๅษีรักขิตะจึงได้แสดงธรรมมงคล ๘ ประการให้ลูกศิษย์นำมาถวายธรรมต่อพระราชา

มนิสุกรชาดก เป็นเรื่องที่พระภิกษุสนทนากันเรื่องคนบางคนที่ต้องการทำลายลาภสักการะของพระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องสุกรฝูงหนึ่งอาศัยอยู่ในถ้ำแก้วมณีใกล้ศาลาของฤๅษี ราชสีห์ตัวหนึ่งเดินไปมาอยู่ใกล้ถ้ำ ทำให้เกิดเงาราชสีห์ที่แก้วมณีในถ้ำนั้น สุกรพากันหวาดกลัวเอาโคลนไปป้ายปิดแก้วมณีก็ไม่เป็นผล ฤๅษีจึงได้บอกให้อพยพออกจากถ้ำนั้นเสีย

ลฎกิกษาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเทวทัตที่ทำร้ายพระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญาช้าง ขณะหากินกับช้างโขลงใหญ่ ได้พบนางนกลี (ลฎกิกะ) กกลูกอ่อนอยู่ใกล้ทางเดิน นางนกได้อ้อนวอนขอชีวิตลูกนก พญาช้างจึงยินยอมปล่อยลูกนกไว้ปล่อยให้บริวารช้างเดินไปก่อน ภายหลังมีช้างเชือกหนึ่งเดินทางผ่านมาทางนั้น และได้ฆ่าลูกนกตาย นางนกได้ขอความช่วยเหลือจากสัตว์ต่างๆ ช่วยฆ่าช้างตัวนั้นจนตาย

รุกขธรรมชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเทศนาแก่พระญาติของพระพุทธองค์ให้สมานสามัคคีกัน พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องรุกขเทวดา ได้ออกอุบายให้ญาติของตนจองวิมานให้พ้นจากพายุ

สตรกรรมชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลายเรื่องการแสวงหาสิ่งที่ไม่ควรแสวงหา
 ๒๑ ประการ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่าสตรกรรมมาณพ ขณะเดินทางได้ไปกินอาหารของชาย
 ผู้หนึ่งซึ่งเป็นชนชั้นจัณฑาล (ชนชั้นต่ำ) แล้วกลับรังเกียจถึงกับอาเจียนจนสิ้นชีวิต

ตัจฉกสุกรชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระภิกษุชราสองรูป
 พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องรุกขเทวดาชมเชยสุกรตัจฉกซึ่งเฉลียวฉลาดและ
 พร้อมเพรียงด้วยญาติมิตร จนสามารถกำจัดเสือโคร่งผู้เป็นศัตรูได้

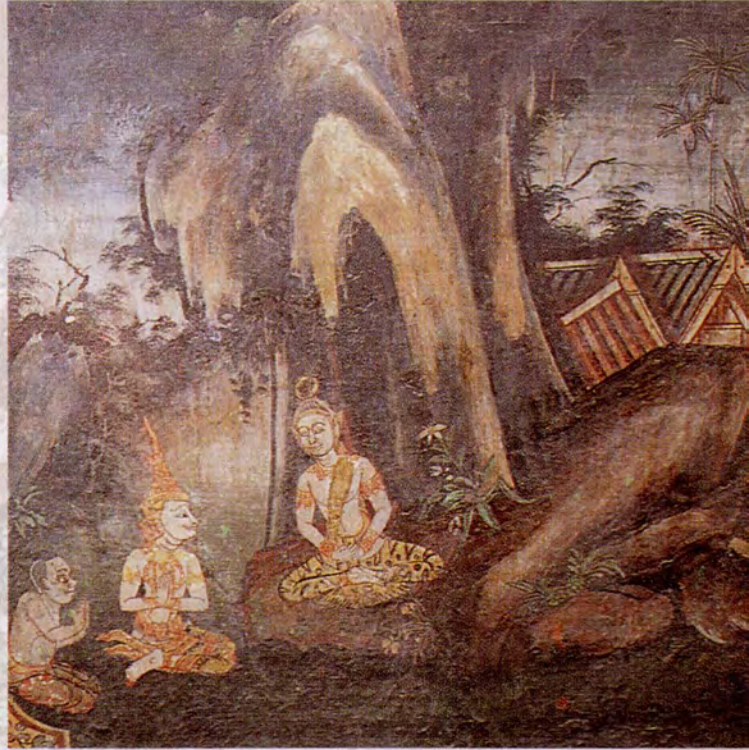

มุกุลักขณชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลายเรื่องความมัวหมอง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพราหมณ์ผู้หนึ่งได้บวชเป็นฤๅษีอยู่ในป่า ต่อมาได้มาพักที่อุทยานกรุงพาราณสี แล้วได้เสื่อมาจากฉานเพราะหลงรักนางมุกุลักขณะพระมเหสีพระเจ้าพาราณสี พระมเหสีได้ทรมานพราหมณ์นั้นจนกระทั่งพราหมณ์นั้นได้ฉานกลับมาอีก และกลับไปอยู่ป่าหิมพานต์จนสิ้นชีวิต

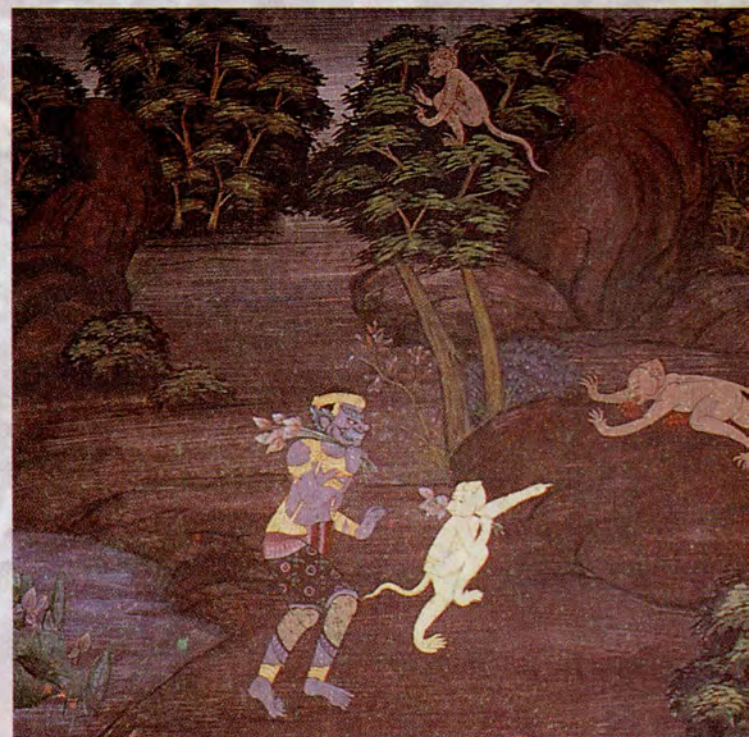

สิตาลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่นายภูษามาลาผู้หนึ่งที่บุตรชายไปรักหญิงที่สูงศักดิ์ แล้วตรอมตรมจนตาย พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องสุนัขจิ้งจอกสิตาละที่ไปหลงรักนางราชสีห์ ทำให้นางราชสีห์ไม่พอใจจึงฟ่องฟี้จ ราชสีห์ผู้พี่จำนวน ๖ ตัว คิดแต่จะฆ่าสุนัขจิ้งจอก รีบร้อนผลุนผลันจึงเสียชีวิตทั้งหมด ราชสีห์ตัวที่เป็นพี่ใหญ่ได้พิจารณาประกอบทำให้สุนัขจิ้งจอกกลัวจนตาย

โลหกุมภีชาดก เป็นเรื่องพระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระราชโกลา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระราชเมืองพาราณสี ทรงหวาดกลัวเสียงของสัตว์นรกโลหกุมภี จึงโปรดให้ผู้ชายญัตว์ ๔ ประเภท พระฤๅษีได้แสดงธรรมต่อพระราชโอรสให้ทรงเข้าพระทัย ปลดปล่อยสัตว์ทั้งสิ้นไป

ตโยธัมมชาดก เป็นเรื่องพระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องคุณธรรม ๓ ประการ (ตโยธัมมะ) พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องพญาลิงตัวหนึ่งที่กลัวว่าบุตรของตนจะเป็นใหญ่แทนจึงฆ่าลูกทุกตัว นางลิงตัวหนึ่งลักลอบไปคลอดลูกที่อื่น เมื่อพญาลิงรู้เข้าก็พยายามฆ่าแต่ทำไม่ได้ ตัวเองกลับเสียชีวิต ลูกลิงซึ่งเป็นผู้มีความกล้าหาญ ขยัน และรอบรู้จึงได้เป็นพญาลิงแทน

อุมาทันติชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัส
เทศนาแก่พระภิกษุผู้เบื่อนายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้
ทรงเล่าเรื่องพระเจ้าสีวินครเอริฎฐบุริ ทรงหลงรักนาง
อุมาทันติ ภรรยาของเสนาบตีอภิปารกะ ซึ่งเป็นพระสหาย
ของพระองค์ เสนาบตีอภิปารกะคิดอุบายทูลถวายนาง
อุมาทันติ แต่พระองค์กลับได้สติไม่ทรงรับ และยึดมั่นอยู่
ในธรรม

อกิตติชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรง
ปรารภถึงอุบาสกที่ชอบทำทานผู้หนึ่ง พระพุทธ-
องค์ได้ทรงเล่าเรื่องของพราหมณ์อกิตติบัณฑิต
เมื่อบิดามารดาสิ้นชีวิตได้ออกบวชเป็นดาบสที่มี
ความมกน้อย พระอินทร์ได้ลงมาปราศรัยและให้
พรต่างๆ

หังสชาติก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้า
ตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลาย พระพุทธ-
องค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญาหงส์ทอง ได้ถวาย
ธรรมแก่พระเจ้าพาราณสี ให้พระองค์ดำรงอยู่
ในศีลและถวายโอวาทแก่พระราชบุตรทั้ง
ร้อยเอ็ดพระองค์ให้เพียรศึกษาเล่าเรียนในสิ่งที่
เป็นประโยชน์ ซึ่งจะทำให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

ดิดติรชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลายเรื่องการกล่าววาทา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระฤๅษีเจ้าคณะผู้หนึ่งได้สอนลูกศิษย์ โดยยกเรื่องนกกระทา (ดิดติระ) ตัวหนึ่งขึ้นเสียงดัง จึงถูกนายพรานฆ่าตาย

อัสสกชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาพระภิกษุที่เบื่อหน่ายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระเจ้าอัสสกะแห่งแคว้นกาสิกรัฐ ซึ่งทรงโศกเศร้าเสียใจที่พระมเหสีได้เสด็จสวรรคต พระฤๅษีช่วยให้พระองค์หายอาลัยในพระมเหสีด้วยการให้พระองค์พบกับพระมเหสีที่ได้เกิดเป็นหนอน

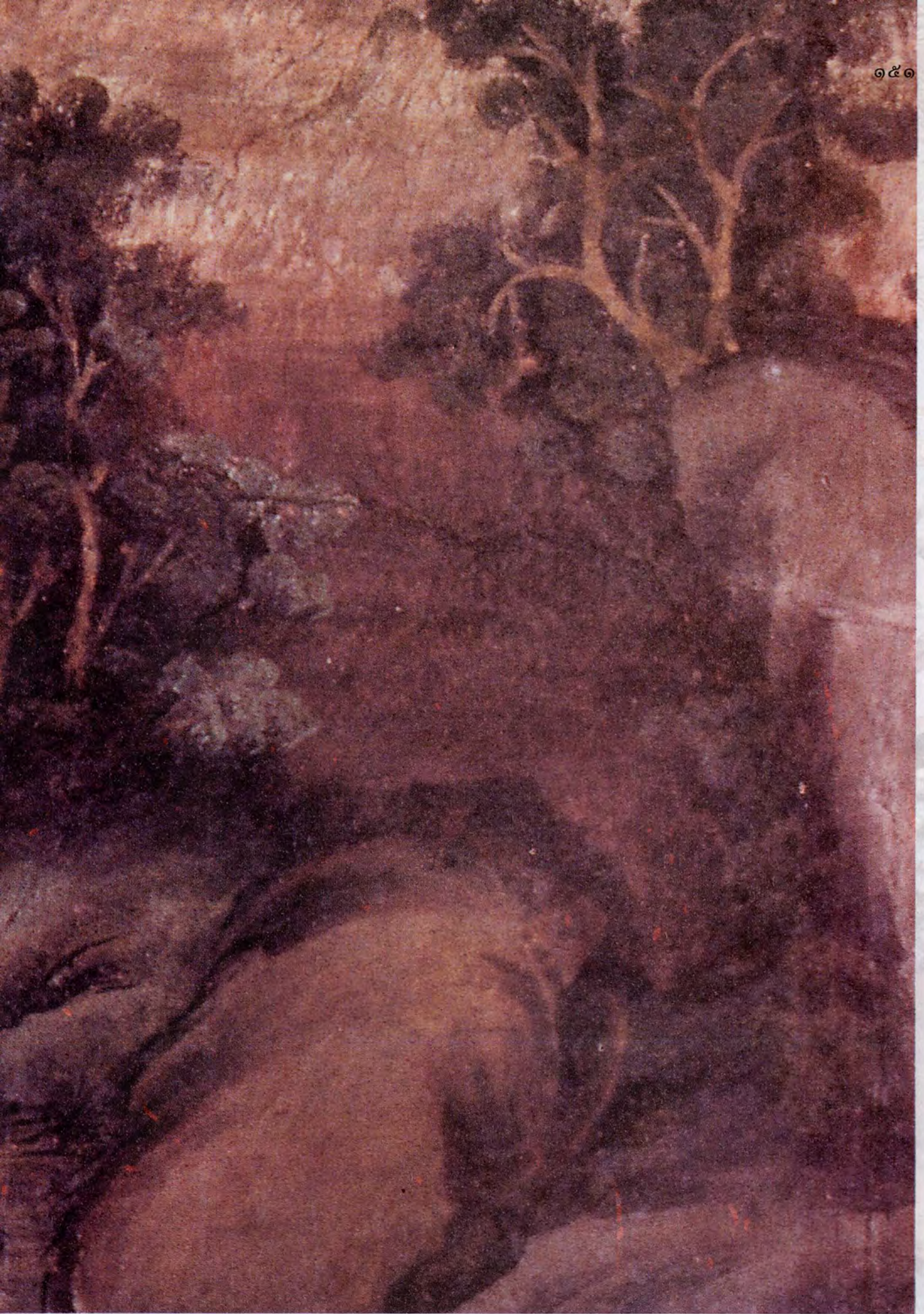

กโปตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องนกพิลาปตัวหนึ่ง กล่าวเยาะเย้ยกาที่โลกขโมยอาหาร ถูกพ่อครัวจับได้ถูกถอนขนจนตาย

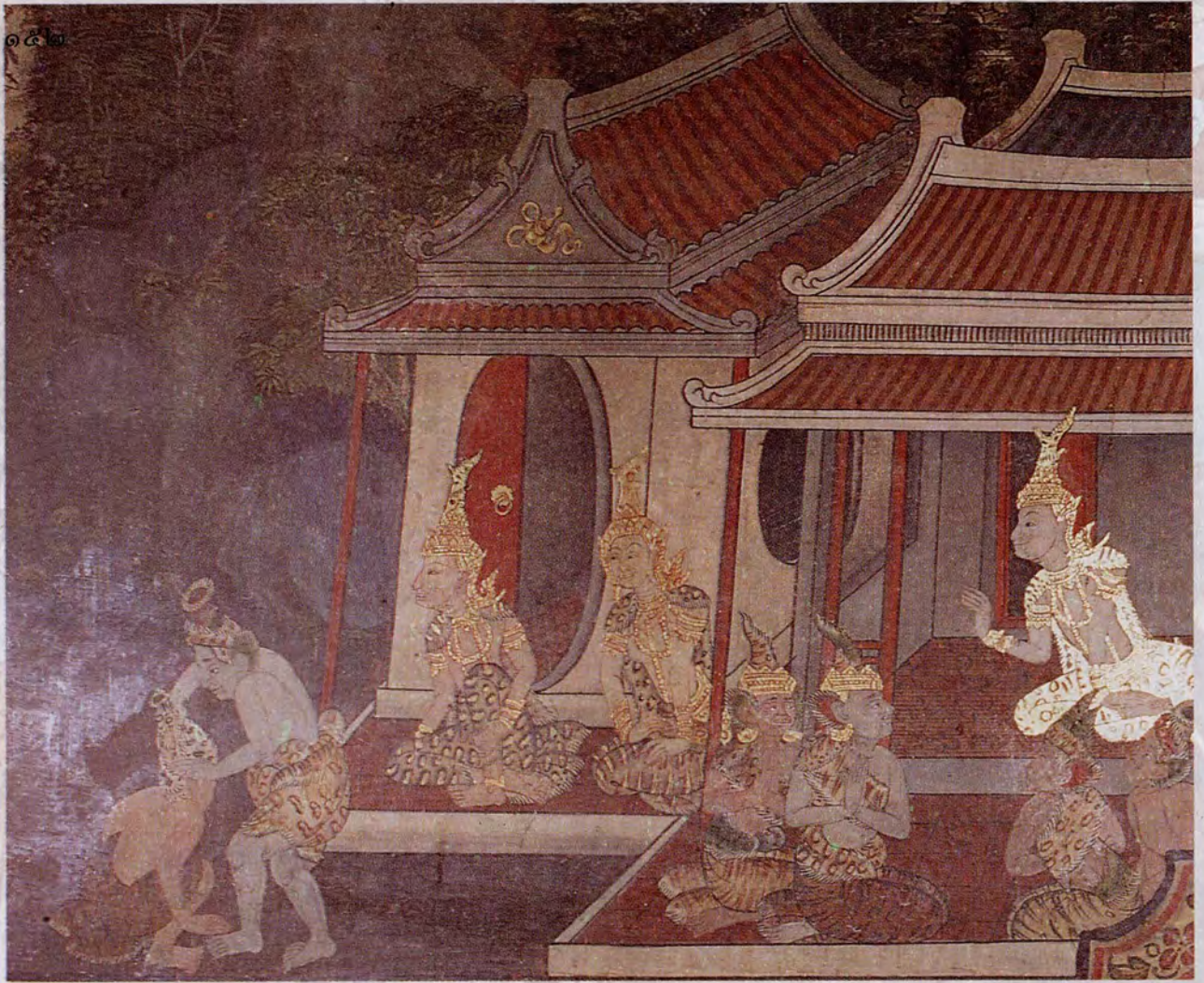

มัจฉาตลก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องฝน พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าว่า ครั้งหนึ่งแคว้นโกศลเกิดความแห้งแล้งไปทั่ว น้ำในบึงและสระต่างๆแห้งไปหมด เหล่าฝูงปลา (มัจฉะ) ต่างติดอยู่ในปลักตม พวกนกกาสามารถ

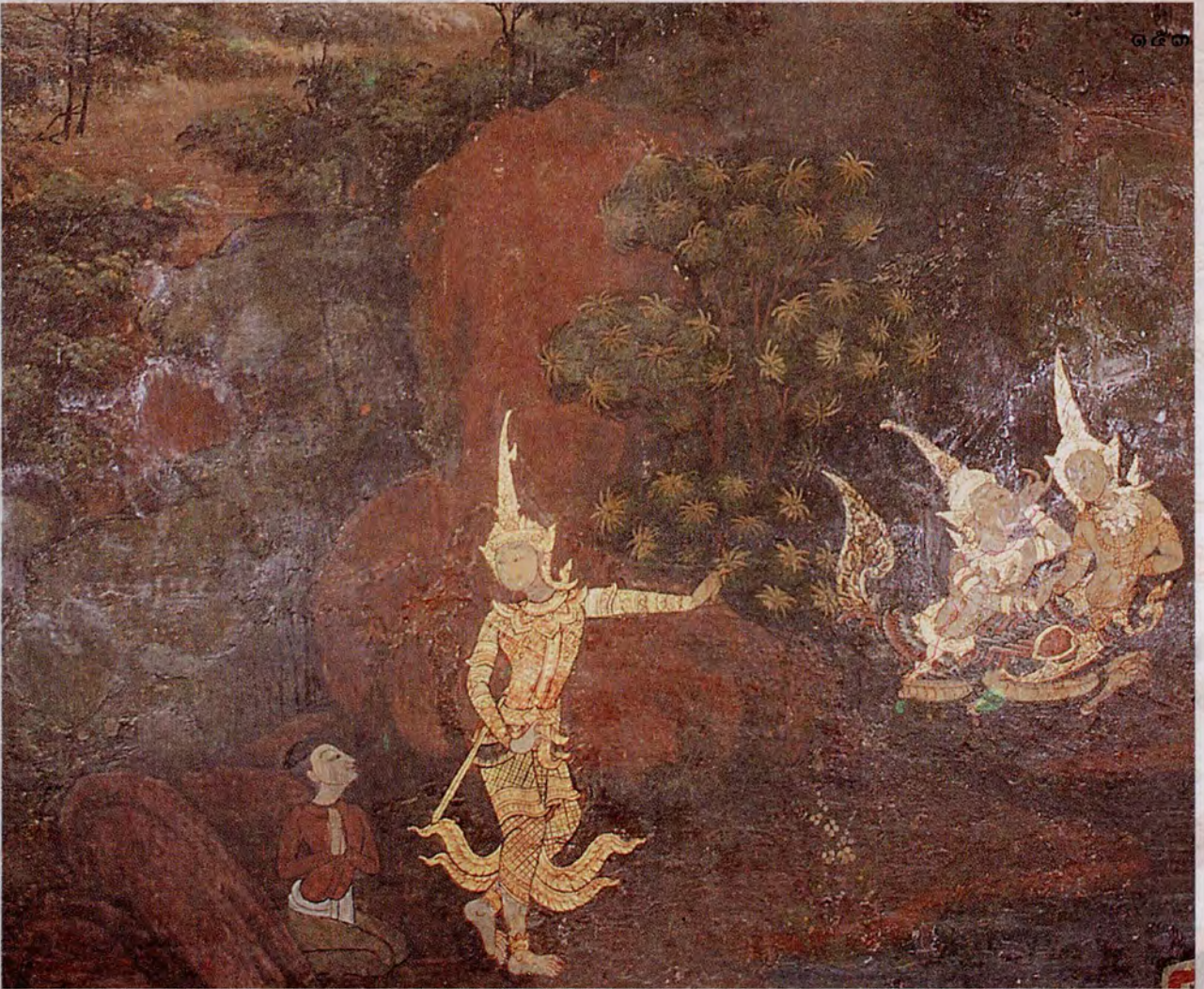
จิกกินปลาที่นอนติดอยู่ในปลักทมได้ พญาปลาเห็นความพินาศของพวกปลาจึงตั้งสัตยาธิษฐานขอให้ท้าวเทวราชบัชชุน (เจ้าแห่งฝน) บันดาลให้ฝนตก ทำให้ฝนตกใหญ่ทั่วแคว้นโกศล เหล่าฝูงปลาทั้งหลายจึงรอดพ้นอันตราย

จุลลสุดโสมชาดก

นพินกาชาดก

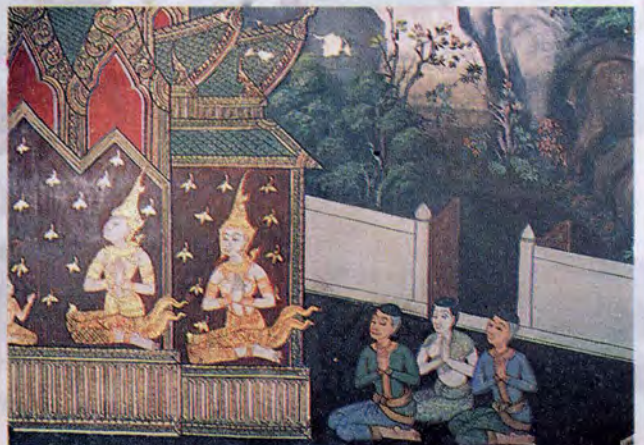
กัลลาดิกษาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนาแก่พระราชา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระเจ้ากัลลาดิกะ พระราชาเมืองพาราณสี ขณะที่พระองค์เสด็จล่าเนื้อได้ทรงฟังกนิกร ๒ ตัว พรรณาถึงความทุกข์ที่ต้องพลัดพรากจากกัน เมื่อเสด็จกลับเมืองแล้วได้ทรงบำเพ็ญแต่บุญกุศล

จุลลสุวกราชชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญานกแขกเต้าจุลลสุวกะที่ถือสันโดษเล็กน้อย พระอินทร์ได้ลงมาปราศรัย และให้พรต่างๆ

สัมพูลาชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเทวีของพระเจ้าพรหมทัต พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องพระราชโอรสโสติเสนเมืองพาราณสีเป็นโรคเรื้อน จึงเสด็จออกไปอยู่ป่ากับพระชายาสัมพูลา พระนางสัมพูลาทรงอดทนปรณนิตพระสามีจนหายจากโรคเรื้อน แต่เมื่อพระโสติเสนได้เป็นพระราชกษัตริย์เมืองพาราณสี กลับลุ่มหลงสตรีอื่น พระฤาษีซึ่งเป็นพระราชบิดาของพระเจ้าโสติเสนต้องประทานโอวาทให้พระราชากลับไปยกย่องพระชายาดังเดิม

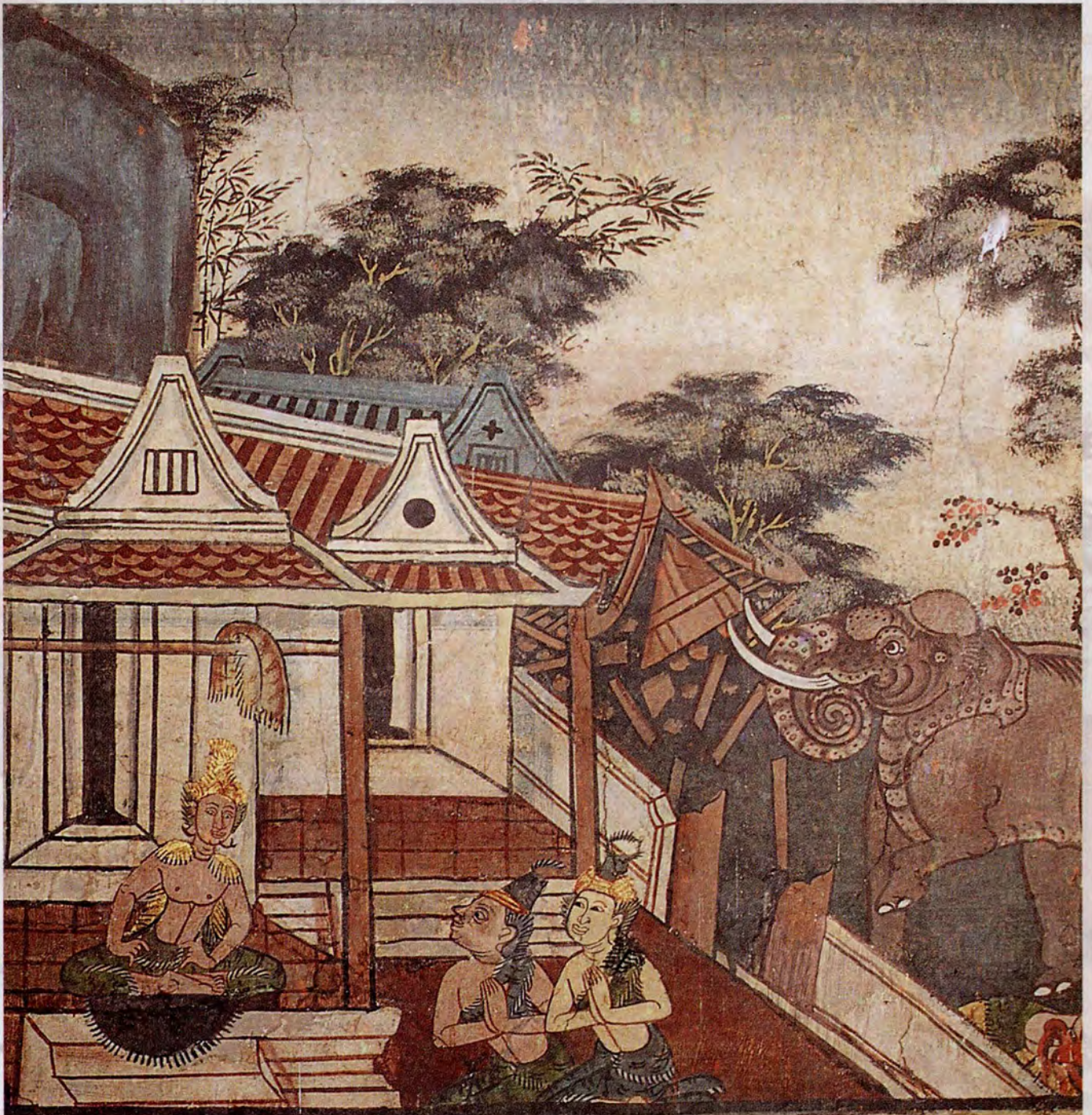
โสมนัสชาดก

กุกกุกขาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเทวทัตที่พยายามปลงพระชนม์พระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญาไก่ (กุกกุก) ตัวหนึ่งปกครองไก่หลายร้อยตัว เขี้ยวคิดอุบายที่จะล่อลวงจับพญาไก่กิน แต่พญาไก่อระมัดระวังตัวอยู่ในกอไม้ เขี้ยวจึงอุบายชักชวนให้พญาไก่ไปหากินที่อื่นที่อุดมสมบูรณ์มากกว่า พญาไกรู้เท่าทันในอุบาย กลับขับไล่เขี้ยวให้ออกไปจากที่นั้น

พาเวรุรัฐชาติก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพวกนอกศาสนา พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญานกยูงตัวหนึ่งได้แสดงการพ้อนางและบรรเลงเสียงให้พวกชาวนครพาเวรุได้ชม จึงได้รับลาภสักการะมากกว่า นกกา ซึ่งชาวนครพาเวรุเคยนิยมมาก่อน

อินทสมานโคตตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาพระภิกษุที่ว่ายากรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องดาบสรูปหนึ่งได้ตีเตียนลูกศิษย์ที่ชื่อว่าอินทสมานโคตร ซึ่งเลี้ยงช้างกำพรว้าไว้ แม้ผู้ใดจะห้ามปรามก็ไม่เชื่อฟัง วันหนึ่งช้างตกมันจึงทำร้ายอินทสมานโคตรจนสิ้นชีวิต

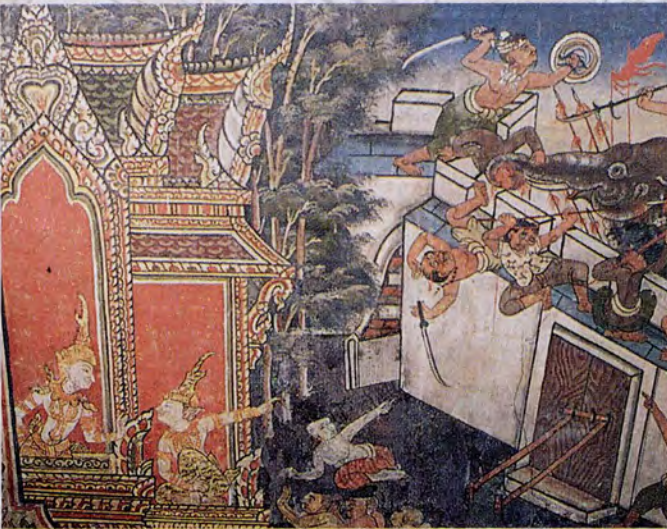

เวริชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงอนาถบิณฑิกเศรษฐี พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องเศรษฐีผู้หนึ่งเข้าใจสังเกตสถานที่ที่มีอันตราย (เวริ) จึงสามารถหนีรอดจากพวกโจรไปได้

กาญจนกัณฑ์ชนชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระภิกษุว่ายากรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องชานาคคนหนึ่งได้ทองคำแท่งใหญ่ (กาญจนกัณฑ์ชณะ) จึงอธิษฐานว่าจะแบ่งใช้ ๔ ส่วนคือไว้เลี้ยงตน เก็บสะสม ประกอบการงาน และบำเพ็ญทาน ทำให้ยากมาเรือนได้

จัมเปยยชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาอุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญานาคจัมเปยยะ ซึ่งรักษาศีล อุโบสถอยู่เหนือจอมปลวก แม้พระองค์จะถูกหมองจับและทรมานต่าง ๆ นานา แต่พญานาคจัมเปยยะก็มีได้ประทุษร้ายตอบ

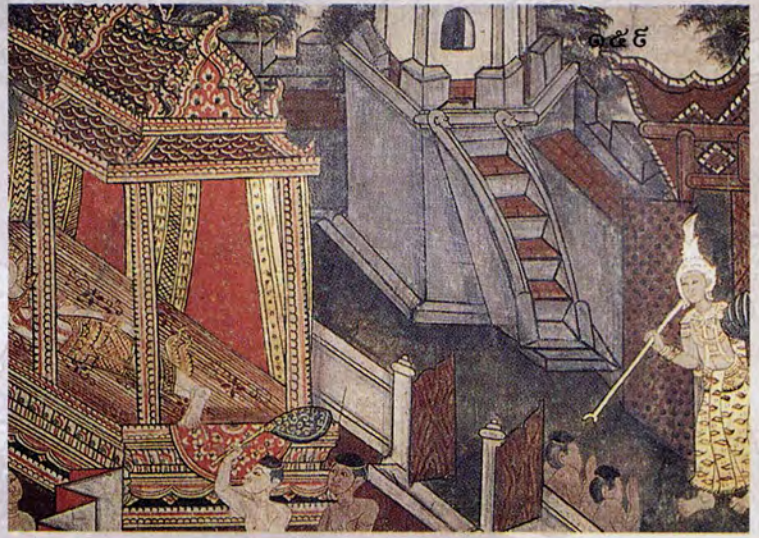

หริตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาพระภิกษุผู้เบื่อหน่ายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่า หริตจกุมาร ได้ออกบวชเป็นฤๅษี ต่อมาได้หลงรักพระเทวีของพระราชาพาราณสีจึงเสี้อมจากฉาน ภายหลังพระราชาเตือนสติ จึงได้มานกลับคืน

คันทราชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาพระภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระเจ้าคันทาระ ได้สละราชสมบัติแล้วออกบวรพชาเป็นฤๅษีที่เคร่งครัด ไม่สะสมสิ่งใดเลยแม้แต่เกลือเพียงก้อนเดียว

กามชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพราหมณ์ผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องบัณฑิตมาณพผู้หนึ่งได้รักษาพระเจ้าพาราณสีซึ่งประชวรเพราะความโลภ (กาม) ที่จะปกครองราชอาณาจักรทั้งหลาย บัณฑิตมาณพได้แสดงธรรมเทศนาให้พระเจ้าพราหมณ์ตัดสินทายประชวร

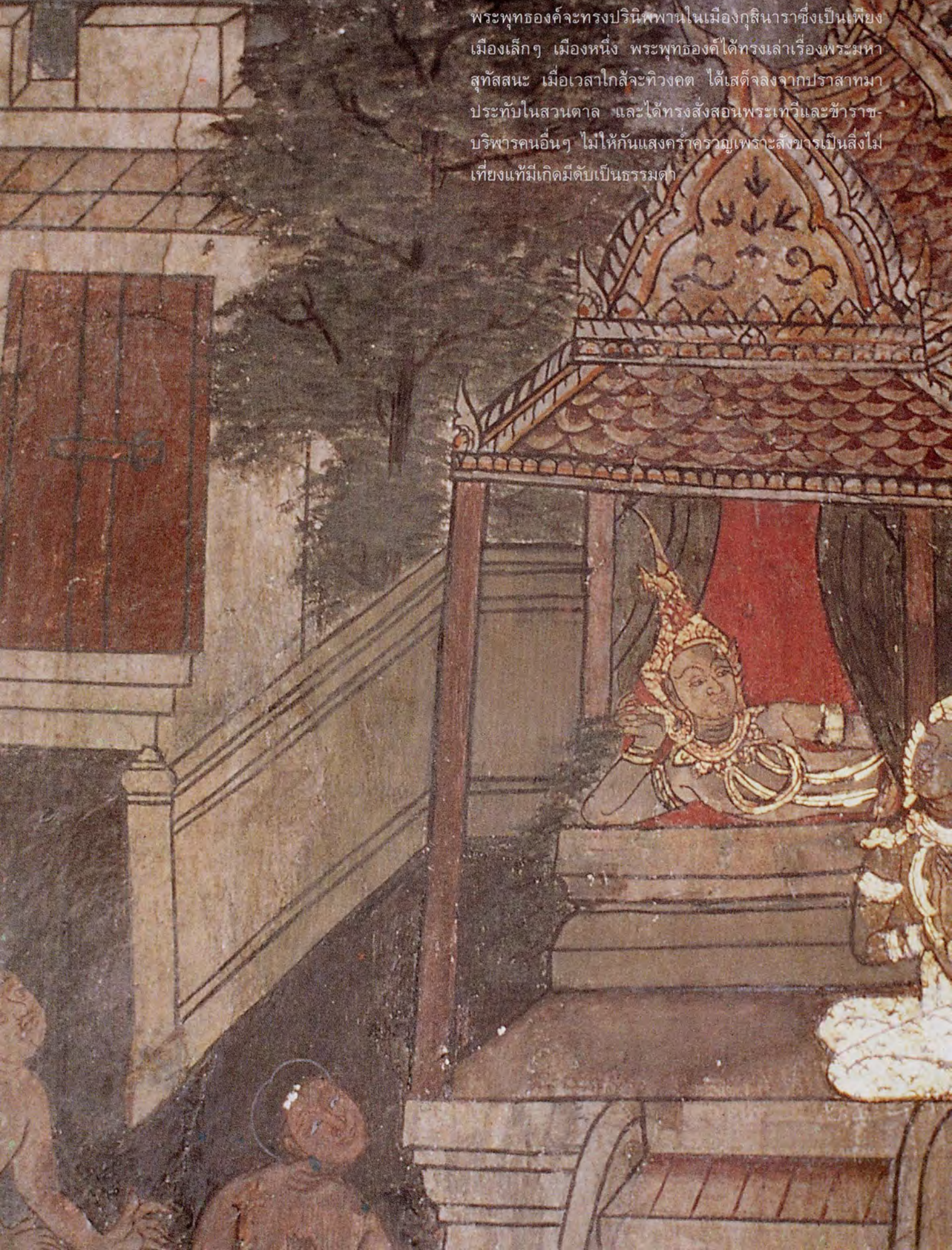

ฉัททันตชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาภิกษุณีสรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญาช้างฉัททันต์ ถูกพระเทวีของพระราชามือเมืองพาราณสีจองเวรให้นายพรานตามล่ายิงด้วยลูกศรอาบยาพิษ แม้พญาช้างจะจับพรานที่ยิงตัวเองได้ก็ไม่ทำร้ายตอบ และยอมให้นำงวงช้างไปถวายพระเทวี พระเทวีเมื่อทราบพญาช้างฉัททันต์สิ้นชีวิตแล้ว พระหฤทัยของพระนางก็แตกสลายสิ้นชีวิตตาม

มหากปิชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเทวทัต
 ที่พยายามปลงพระชนม์พระองค์ พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญาลิง
 (มหากปิ) ได้ช่วยพราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งตกเหวให้รอดพ้นจากความตาย
 พราหมณ์นั้นกลับประทุษร้ายก็ไม่โกรธตอบ

มหาสุทนต์สนชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรง
 ปรารภกับพระเถระอนนทฺ์ พระเถระอนนทฺ์ได้ท้วงติง
 พระพุทธองค์จะทรงปรินิพพานในเมืองกุสินาราซึ่งเป็นเพียง
 เมืองเล็กๆ เมืองหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระมหา
 สุทนต์สนะ เมื่อเวลาใกล้จะทิวงคต ได้เสด็จลงจากปราสาทมา
 ประทับในสวนตาล และได้ทรงสั่งสอนพระเทวีและข้าราชการ
 บริพารคนอื่นๆ ไม่ให้กันแสงคร่ำครวญเพราะสังขารเป็นสิ่งที่
 เที่ยงแท้มีเกิดมีดับเป็นธรรมดา

สมุททชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่ พระภิกษุชรรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง เทวดา ประจำท้องทะเล (สมุทร) ได้ติเตียนนกกาน้ำที่ทำตัวเป็น เจ้าของน้ำห้ามฝูงปลาและฝูงนกให้กินน้ำแต่พอสสมควร

มัททกฐชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึง พระภิกษุจอมปลอมผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง พราหมณ์ผู้หนึ่งออกบวชเป็นฤาษีอยู่ในป่าพร้อมกับบุตรชาย วันหนึ่งลิงป่า (มัททกฐะ) ปลอมตัวเป็นดาบส เข้าไปฝังไฟฤาษี รู้เท่าทันลิงไล่ให้หนีไป

มาตุโปสกขาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ทรง
ปรารภถึงภิกษุรูปหนึ่งที่เลี้ยงดูมารดา พระพุทธองค์ได้ทรง
เล่าเรื่องพญาช้างเผือกหาอาหารเลี้ยงดูมารดา (มาตุโปส-
กะ) พระเจ้าพาราณสีโปรดให้จับมาเป็นช้างทรง พญาช้าง
จึงได้ทูลบอกพระราชาเรื่องมารดาของตน พระราชาจึง
ทรงปล่อยช้างนั้นเข้าป่าไปดังเดิม

บัพพชิตวิเทฐกขาดก เป็นเรื่องที่
พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลาย
พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องวิถยารรตนหนึ่ง
ปลอมตัวเป็นนักบวชลักลอบเข้าไปหาพระราชา
เทวีของพระเจ้าพาราณสี พระเจ้าพาราณสีพิโรธ
ทรงขับไล่ให้นักบวชทั้งหลายให้ออกไปจากแคว้น
(บัพพชิตวิเทฐกะ) พระอินทร์จึงได้นำพระปัจเจก
พุทธเจ้ามาถวายโอวาทพระเจ้าพาราณสีให้ดำรง
อยู่ในธรรมและบำเพ็ญทานต่อนักบวชดังเดิม

สุกรชาติก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้า
ตรัสเทศนาแก่พระภิกษุชรรูปหนึ่ง พระ-
พุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง สุกรตัวหนึ่งสำคัญ
ผิดคิดว่าราชสีห์กลัวตน จึงร้องท้าทายราช-
สีห์ ราชสีห์ไม่ยอมเข้าใกล้สุกรนั้นเพราะ
เกลือกกลัวอาจมา จึงยอมให้สุกรเป็นผู้ชนะ

มหามงคลชาติก

มังสขาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่อง บุตรเศรษฐีผู้หนึ่งขอเนื้อ (มังสะ) นายพรานได้มากกว่าเพื่อนๆ เพราะมีธรรมาศัยดี และวาจาอ่อนหวาน

ขันตีวาทีขาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุที่โกรธง่ายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องดาบสผู้หนึ่งยึดมั่นในขันตี (ขันตีวาที) ไม่โกรธตอบพระเจ้ากัลปุมเมืองพาราณสีที่สั่งให้ประหารชีวิตตน สุดท้ายพระเจ้ากัลปุมกลับถูกแผ่นดินสูบตกนรกไป

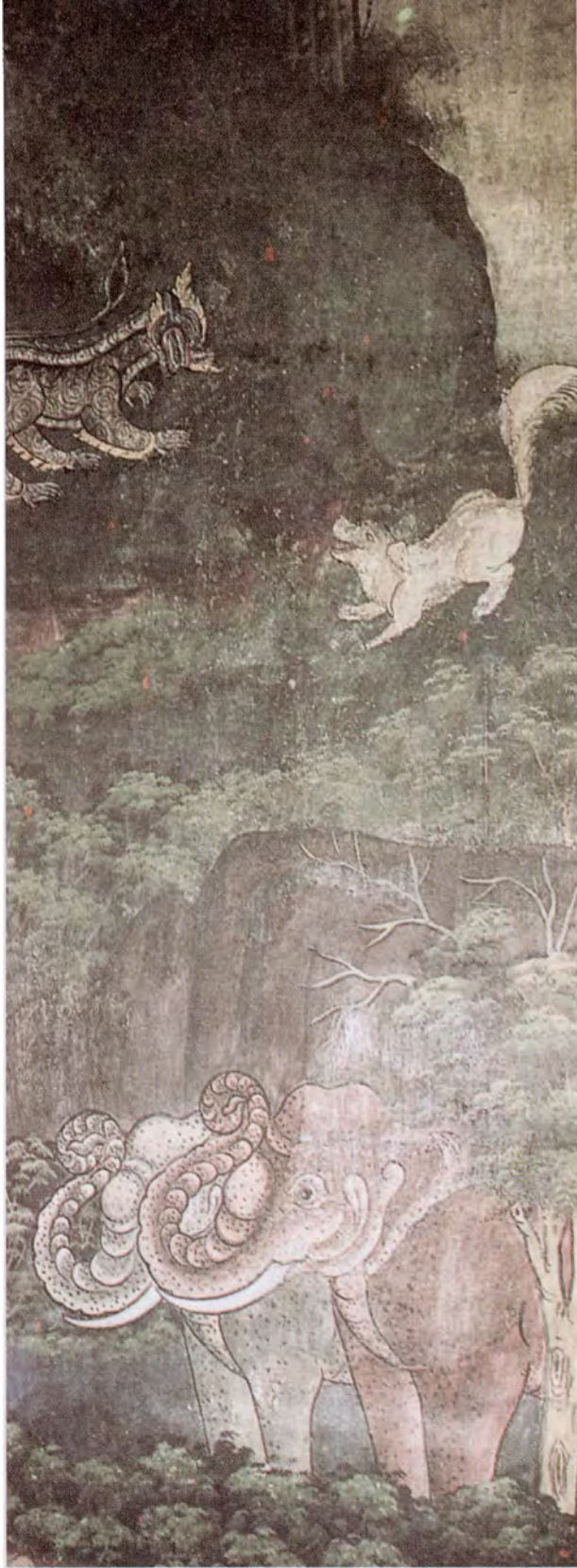
สตปัตตชาตก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องนายโจรคนหนึ่ง ขณะจะดักปล้นทรัพย์ชายผู้หนึ่ง ได้สังเกตเห็นนางสุนัขจิ้งจอกเป็นห่วงชายผู้นั้นห้ามปรามมิให้เดินทางเพราะโจรจะดักปล้นทรัพย์ แต่นกกระเต็น (สตปัตตะ) กลับร้องบอกให้โจรปล้นชายผู้นั้นเสีย ชายผู้นั้นไม่เชื่อฟังนางสุนัขจิ้งจอก จึงถูกโจรจับ นายโจรได้สั่งสอนและปล่อยตัวชายผู้นั้นไป

จันทกนิทรชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระมารดาของราहुล ราชกุมาร พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องจันทกนิทร ถูกพระเจ้าพาราณสียิงสลบปางตาย นางจันทกนิทรต้องบวงสรวงเทพยดาขอให้ช่วยเหลือ พระอินทร์ได้เสด็จลงมาช่วยจึงรอดตาย

จุลนารทกัศสป-
 ชาตก เป็นเรื่องที่พระ-
 พุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่
 อุบาสิกาคูหนึ่ง พระพุทธ-
 องค์ได้ทรงเล่าเรื่อง
 พราหมณ์ผู้หนึ่ง ครั้น
 ภรรยาตายจึงได้ออกบวช
 เป็นฤๅษีพร้อมกับดาบส
 กุมารบุตรชาย(จุลนารท
 กัศสปะ) วันหนึ่งมีเด็กสาว
 ผู้หนึ่งหนีรอดจากโจร และ
 ได้มาพักอยู่ในอาศรมของ
 ฤๅษีทั้งสองนั้น ได้ทำลาย
 ศีลดาบสกุมารภายหลัง
 ฤๅษีผู้พ่อได้สั่งสอนให้
 เจริญกสิณภาวนาต่อไป

วิโรจนชาดก

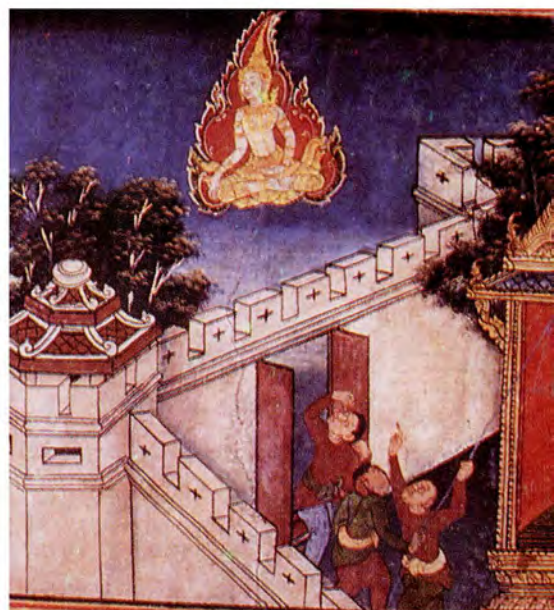
กุมภิลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเทวทัต พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องพญาวานร ตัวหนึ่งรู้เท่าทันจระเข้ (กุมภิละ) ได้ลวงจระเข้หนีพ้นอันตรายได้

ชัมพูกชาดก เป็นเรื่องพระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเทวทัตที่ชอบกระทำตามอย่างพระองค์ พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องราชสีห์ตีเตียนสุนัขจิ้งจอกที่ชื่อว่าชัมพูกะที่ไม่รู้จักกำลังของตนทำตามอย่างราชสีห์จนถึงแก่ความตาย

เอกราชชาดก เป็นเรื่องที่
พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงอำมาตย์ของ
พระราชานเอกราช นครโกศล พระพุทธ-
องค์ได้ทรงเล่าเรื่องอำมาตย์ของพระเจ้า
พาราณสีคิดการร้ายไปเข้ากับพระราช-
โกศล พระราชาโกศलयกพลมาจับมัด
พระเจ้าพาราณสีไว้ พระเจ้าพาราณสีได้
แสดงธรรมทำให้พระราชานเอกราชยอมแพ้
เสด็จกลับเมืองตนเอง

ชวนหังสชาติก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญาหงส์ตัวหนึ่งบินได้รวดเร็ว (ชวนหังสะ) แข่งกับพระอาทิตย์ได้ วันหนึ่งได้แสดงธรรมแก่พระเจ้าพาราณสีว่าชีวิตมนุษย์เรื่อยิ่งไปกว่านั้น ดังนั้นไม่ควรประมาทควรบำเพ็ญบุญในช่วงเวลาอันน้อยนี้

กุกกภูชาติก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุที่เบื่อหน่ายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพญาไก่ป่า (กุกกภูชะ) นางแมวตัวหนึ่งพยายามล่อลวงจะกินพญาไก่ป่ารู้เท่าทันอุบายของนางแมวจึงรอดพ้นนางแมวไปได้

ตักกลชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึง อุบาสิกที่เลี้ยงดูบิดาผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง บัณฑิตกุมารผู้หนึ่ง ได้ฟังมารดาอุยงให้บิดาฆ่าปู บิดาก็ทำตามโดยเตรียมชุดหลุมสำหรับฝังปู บัณฑิตกุมารจึงทำ อุบายชุดหลุมเตรียมฝังบิดาบ้าง ทำให้บิดามีสติคิดได้ ปูจึง รอดตาย ภายหลังได้คิดอุบายให้มารดา กลับตัวเป็นคนดีได้

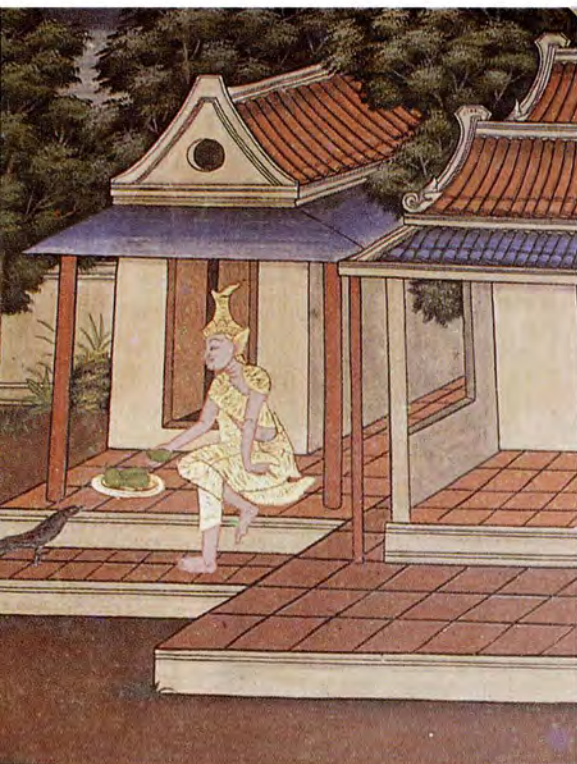

ติดติริชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภ ถึงพระเถระราหุล พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพระฤๅษี ผู้หนึ่ง ได้ตอบคำถามนกกระทา (ติดติริ) เรื่องบาปกรรม ของนกกระทาที่ถูกบังคับให้เป็นนกต่อล่อลวงนกอื่นๆ ให้ นายพรานฆ่าตาย

ทลัณณกษัตริย์ เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาพระภิกษุที่เบื่อหน่ายรูปหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องพราหมณ์เสนกบัณฑิต ผู้เป็นอำมาตย์ถวายธรรมแก่พระเจ้ามัททวราช แคว้นทลัณณะะ วันหนึ่งพระเจ้ามัททวราชประชวรเพราะเสียพระทัยที่บุตรปุโรหิตพาพระมเหสีหนีไป พราหมณ์เสนกบัณฑิตได้แสดงธรรมให้พระองค์หายประชวรได้

มิตตวินทชาดก เป็นเรื่องที่
พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่พระภิกษุ
มิตตวินทะผู้ว่ายากรูปหนึ่ง พระ-
พุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องเทพบุตร
ผู้หนึ่งได้แสดงธรรมเรื่องบาปกรรม
ที่สัตว์นรกได้ทำไว้ จึงได้ตกรนรก

อัพภันดรชาดก เป็นเรื่องที่
พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาพระภิกษุ ทั้งหลาย
พระพุทธรองค์ได้ทรงเล่าเรื่องเหล่าดาบส
ถูกโบายตีขับไล่ออกจากอุทยานด้วยอุบายว่า
ลักมะม่วงทิพย์ (มะม่วงอัพภันดร) ของพระเจ้า
พาราณสี พระเจ้าพาราณสีได้ให้นักแขกเต้า
ออกสืบหามะม่วงทิพย์นั้น ภายหลังดาบส
ผู้หนึ่งได้ให้มะม่วงทิพย์นั้นแก่นักแขกเต้า
ให้นำไปถวายพระเจ้าพาราณสี

วัดเครือวัลย์วรวิหาร

วัดทั้งหลายคล้ายกันเป็นอันมาก
 ไม่นับจากอย่างเก่าเป็นอันไหน
 แต่วัดเครือวัลย์ใหม่อำไพพาน
 หันโบราณแปลกเพื่อนไม่เหมือนใคร
 เขียนชกดยกเรื่องโพธิสัตว์
 ทอดประทัดตีตารางสร้างไสว
 เป็นห้องห้องช่องช่องละชาติเอกดาษไป
 นับชาติได้ห้าร้อยสิบชาติตรา

นายมี มหาตเล็ก
 ฉากหนังสือ กถอนเพลงยาอธรรมเสริญพระเกียรติ
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

มุมหนึ่งของวัดเครือวัลย์วรวิหาร

วัดเครือวัลย์วรวิหาร

คนไทยสมัยก่อนมีความนิยมในการสร้างวัด จำนวนวัดจึงมีอยู่มากมายทั้งที่เป็นวัดหลวงที่ พระมหากษัตริย์และเจ้านายโปรดให้สร้าง และวัดราษฎร์ที่ราษฎรร่วมกันสร้างขึ้นจนถึงกับมีตำนาน และคำกลอนผูกไว้ล้อเลียนลูกขุนนาง หรือลูกผู้มีอัน จะกินที่ไปวิ่งเล่นในวัดของเด็กอื่นแล้วถูกไล่รังแกจึง วิ่งกลับมาฟ้องบิดามารดาของตนว่า

*กลับมาบอกบิดาน้ำตาไหล
พ่อก็สร้างอารามให้ตามใจ
วัดจึงได้เคลื่อนกลาดดูตาดูตา*

ความนิยมในการสร้างวัดของคนในสมัยก่อนนี้ ก็เพื่อเป็นที่บรรจุอัฐิธาตุของคนในสกุลวงศ์ จึงมักจะ สร้างเจดีย์ขนาดใหญ่ ๒ องค์ไว้ด้านหน้าของ

บริเวณลานวัดและหระฆัง

เจดีย์ทรงระฆังคว่ำประดิษฐานระหว่างพระอุโบสถกับพระวิหาร

พระอุโบสถ ไว้สำหรับเป็นที่บรรจุอัฐิธาตุของบิดา มารดา เมื่อถึงวันนักขัตฤกษ์ ลูกหลานก็จะพากันไป ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ เด็กๆ ลูกหลานที่ไปด้วย ก็จะพากันมาวิ่งเล่นในลานวัด จึงเกิดคำกล่าวที่ว่า สร้างวัดให้ลูกหลานเล่น วัดเครือวัลย์วรวิหาร ก็เป็น อีกวัดหนึ่งสร้างขึ้นเพราะเหตุดังกล่าวนี้

วัดเครือวัลย์วรวิหาร เป็นวัดที่มีความสำคัญ มากวัดหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พระอุโบสถของ วัดนี้กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เนื่องจากภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังสมัย ต้นรัตนโกสินทร์เป็นเรื่องนิทานชาดก ๕๕๐ ชาดก ที่ งดงามมากซึ่งในปัจจุบันไม่มีในที่อื่น

วัดเครือวัลย์วรวิหาร มีชื่อมาจากนามของ เจ้าจอมเครือวัลย์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สร้าง ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ โดยเจ้าจอมเครือวัลย์ธิดา ของเจ้าพระยาอภัยภูธร (น้อย บุญยรัตพันธุ์) เป็นผู้สร้าง แต่การดำเนินการก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ เจ้าจอมเครือวัลย์ถึงอสัญกรรมเสียก่อน พระบาท- สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณา- โปรดเกล้าฯ ให้สร้างต่อจนแล้วเสร็จและพระราชทาน นามว่า วัดเครือวัลย์วรวิหาร

ชุ่มพัทธสีมา ภายในวัด

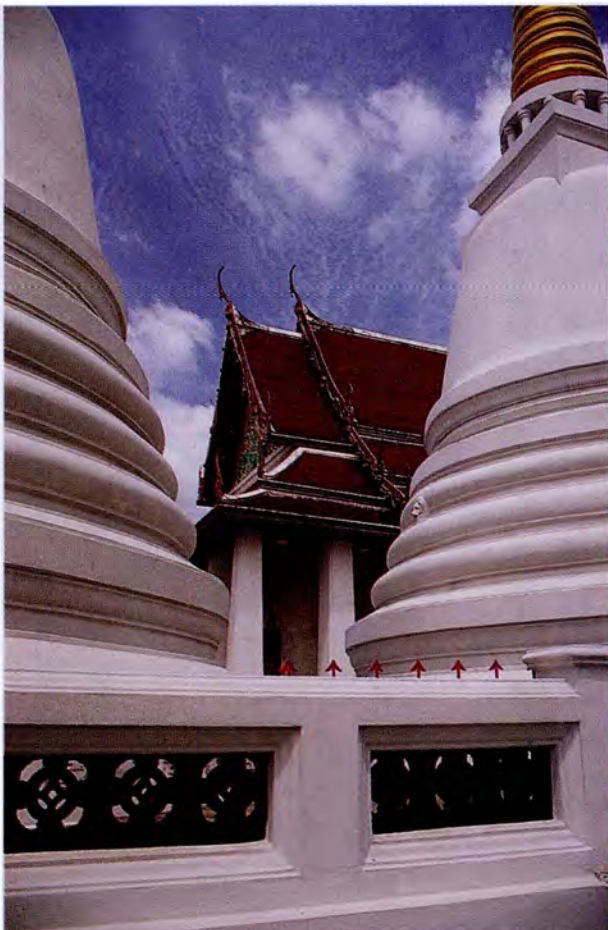
ส่วนหนึ่งของภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในพระอุโบสถ

สถานที่ตั้งและอาณาเขตของวัด

วัดเครือวัลย์วรวิหาร เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๓๖ แขวง อรุณอมรินทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร อาณาเขตของวัดมีดังนี้

ทิศเหนือ จด คลองมอญ
 ทิศใต้ จด กองพันสารวัตรนาวิกโยธิน
 ทิศตะวันออก จด กองพันทหารราบนาวิกโยธิน
 ทิศตะวันตก จด วัดนาคกลาง

วัดเครือวัลย์วรวิหารตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่ริมถนนอรุณอมรินทร์ การคมนาคมไปมาได้สะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ ทางบกมีถนนอรุณอมรินทร์ ส่วนทางน้ำมีคลองมอญตัดผ่าน บริเวณวัดกว้างขวาง พื้นที่ลานวัดเทคอนกรีตทั้งหมด

มุมหนึ่งของพระอุโบสถ

ทรัพย์สินของวัดเครือวัลย์วรวิหาร

วัดเครือวัลย์วรวิหาร แต่เดิมมีพื้นที่ตั้งวัดทั้งหมด ๑๘ ไร่ ๔๘ ตารางวา ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ กรุงเทพมหานคร ได้ขยายถนนอรุณอมรินทร์ จึงได้ใช้ที่ดินของวัดไปบางส่วน ปัจจุบันวัดเครือวัลย์เหลือพื้นที่ตั้งวัดทั้งหมด ๑๕ ไร่ ๒ งาน ๔ ตารางวา ตามโฉนดเลขที่ ๓๒๗๕ แขวง อรุณอมรินทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีที่ธรณีสงฆ์* ๖ แปลง ดังนี้

แปลงที่ ๑ ตั้งอยู่แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เนื้อที่ ๓ ไร่ ๔๔ ตารางวา

*ที่ธรณีสงฆ์ หมายถึง ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

พระอุโบสถ วัดเครือวัลย์วรวิหาร

แปลงที่ ๒ ตั้งอยู่ที่ตำบลโสนลอย อำเภอ บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เนื้อที่ ๓๐ ไร่ ๒ งาน ๖๐ ตารางวา

แปลงที่ ๓ ตั้งอยู่ที่ตำบลระแหง อำเภอ ลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี เนื้อที่ ๑๗๙ ไร่ ๒ งาน ๙๒ ตารางวา

แปลงที่ ๔ ตั้งอยู่ที่ตำบลบางปลาจอก อำเภอ องครักษ์ จังหวัดนครนายก เนื้อที่ ๒๙ ไร่ ๑ งาน ๕๒ ตารางวา

แปลงที่ ๕ ตั้งอยู่ที่ตำบลบางปลาจอก อำเภอ องครักษ์ จังหวัดนครนายก เนื้อที่ ๕๑ ไร่ ๒ งาน ๗๔ ตารางวา

แปลงที่ ๖ ตั้งอยู่ที่ตำบลบางปลาจอก อำเภอ

องครักษ์ จังหวัดนครนายก เนื้อที่ ๗๕ ไร่ ๒๕ ตารางวา

ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ

วัดเครือวัลย์วรวิหาร มีปูชนียสถานและปูชนียวัตถุที่สำคัญๆ ดังนี้

๑. พระอุโบสถ สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เป็นอาคารทรงไทยก่ออิฐถือปูน หลังคาลาดระดับ ๒ ชั้น กว้าง ๗.๗๐ เมตร ยาว ๑๖.๒๕ เมตร ประดับช่อฟ้าใบระกา หน้าบันพระอุโบสถรวมทั้งซุ้มประตู หน้าต่างแต่งด้วยปูนปั้นเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา และดอกไม้ และรูปนก บานประตูด้านนอกสลักเป็นรูปต้นไม้ ไม้ดอกและรูปนก ด้านในเขียนเป็นรูปฉัตร ๗ ชั้น บานหน้าต่างด้านนอกตกแต่งด้วยลวดลาย เช่นเดียวกับซุ้มประตูหน้าต่าง ส่วนระเบียงและมุข

ลวดลายซุ้มและบานประตูพระอุโบสถ

พระพุทธรูปปางห้ามญาติ พระประธานในพระอุโบสถ

โดยรอบพระอุโบสถตกแต่งด้วยหินอ่อน

ภายในพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปปางห้ามญาติ หล่อด้วยโลหะ สูงประมาณ ๔ วา บนฐานชุกชีรูปดอกบัวคว่ำบัวหงาย หนุนเด่น มีรูปแบบงดงามที่แตกต่างจากวัดอื่นๆ

ฝาผนังพระอุโบสถทั้ง ๔ ด้าน เขียนเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับนิทานชาดก จากพระไตรปิฎก ที่นิยมเรียกกันว่า พระเจ้า ๕๐๐ ชาดก โดยเขียนกรอบเป็นลายก้านดอกโบเทศ กั้นเป็นช่องสี่เหลี่ยมจัตุรัส ช่องละประมาณ ๘๕ เซนติเมตร ประมาณ ๕๕๐ ช่อง แต่ละช่องเขียนเรื่องชาดกไว้ ๑ เรื่อง โดยจำลองเหตุการณ์ตอนสำคัญมาเขียนไว้

ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดเครือวัลย์วรวิหารนี้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

กากชาดก

หลิททราดชาดก

มณีโจรชาดก

ธัมมัทธชาดก

พิพารโกสิยชาดก

สีลวีมังสชาดก

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ช่างเขียนในสมัยนั้น
เขียนขึ้นโดยพระราชทานทรัพย์เป็นรางวัลแก่ช่าง
เขียนช่องละ ๑ บาท ภาพเหล่านี้เป็นการรวบรวม
เรื่องราวนิทานชาดกเก่าที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์
พระพุทธศาสนา มาเขียนไว้ นัยหนึ่งเพื่อเป็นการ
อนุรักษ์หลักธรรมคำสอนและเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง
กับพระพุทธศาสนาไว้ให้คงอยู่เสมือนหนึ่งการจด
จารึกคำสอนลงในใบลาน เพื่อป้องกันการลบเลือน

สรภังคชาดก

ปัญจอุโบสถชาดก

จัมมสาฎกชาดก

สูญหาย และเพื่อเป็นประโยชน์แก่อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และอีกนัยหนึ่งเพื่อใช้เป็นสื่อในการอบรมสั่งสอนประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

ภาพจิตรกรรมที่วัดนี้ ได้รับการบูรณะซ่อมแซมติดต่อกันเรื่อยมาหลายครั้ง เพื่อให้ภาพจิตรกรรมเหล่านี้คงอยู่เป็นสมบัติของชาติและแก่อนุชนรุ่นหลัง ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะซ่อมแซมครั้งใหญ่ โดยช่างฝีมือของ

กัจฉปชาดก

นกุลชาดก

กรรมศิลปากรและช่างฝีมือที่กรรมศิลปากรคัดเลือกมา โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถด้าน จิตรกรรมฝาผนังเป็นผู้ควบคุมดูแล เพื่อให้การ บูรณะซ่อมแซมครั้งนี้เป็นไปตามแบบของเดิม ทุกอย่างทุกประการ ถึงแม้จะผ่านการบูรณะ ซ่อมแซมมาหลายครั้งแล้วก็ตาม ภาพจิตรกรรม เหล่านี้ยังคงคุณค่าและความงดงามให้ผู้พบเห็นได้ ชื่นชมอยู่เสมอ

วิถันนกะชาดก

ภิกขาปรัมปรชาดก

พระพุทธรูปปางมารวิชัย พระประธานในพระวิหาร

๒. พระวิหาร เป็นอาคารทรงไทยก่ออิฐถือปูนหลังคาประดับ ๒ ชั้น สร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างพระอุโบสถ ประดับช่อฟ้าใบระกา หน้าบันตลอดถึงซุ้มประตูหน้าต่าง แต่งด้วยปูนปั้นเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา ดอกไม้และรูปนก ลงรักปิดทอง บานประตูและบานหน้าต่างด้านนอกสลักเป็นรูปต้นไม้ ดอกไม้และรูปนก ลงรักปิดทอง ภายในพระวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโลหะหล่อปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๒ วา พระวิหารหลังนี้ได้รับการบูรณะครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕

๓. เจดีย์ เจดีย์วัดเครือวัลย์วรวิหาร มีอยู่ ๓ องค์เป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ สูงประมาณ ๑๐ วา ประดิษฐานเรียงรายกันอยู่ระหว่างพระอุโบสถกับพระวิหาร องค์แรกมีฐานแยกออกมาต่างหาก

โปรสหัสชาดก

อธิบดีกรมวิชาการกล่าวถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ประจำปี 2540

สังคามาวจรชาดก

ภิกขาปริมปราชาดก

ลวดลายฐานชุกชี ภายในพระวิหาร

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ฐานข้างเจาะเป็นช่องสำหรับเป็นที่บรรจุอัฐิ ส่วนอีก ๒ องค์ที่เหลือตั้งอยู่บนฐานอันเดียวกัน เจ้าพระยาภูธราภัย (นุช บุนนรัตตพันธ์) บุตรเจ้าพระยาอภัยภูธร เป็นผู้สร้างขึ้น เพื่อเป็นที่บรรจุอัฐิของทายาทในตระกูลบุนนรัตตพันธ์

วัดเครือวัลย์วรวิหารถือเป็นวัดประจำตระกูลบุนนรัตตพันธ์ ในวันที่ ๖ เมษายนของทุกปี ทายาทในตระกูลบุนนรัตตพันธ์จะมาพร้อมกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษและร่วมกันบริจาคทรัพย์เพื่อทำนุบำรุงวัด

๔. ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารทรงไทย ก่ออิฐถือปูน สร้างขึ้นพร้อมๆ กับการสร้างพระ-

พิธีถวายผ้ากฐินพระราชทานประจำปีของวัดเครือวัลย์วรวิหาร

หอรระฆัง

อุโบสถ กว้าง ๑๐.๘๘ เมตร ยาว ๑๘.๘๒ เมตร แต่เดิมใช้เป็นอาคารเรียนของโรงเรียนเทศบาลวัดเครือวัลย์ ต่อมาโรงเรียนได้ย้ายไปอยู่ที่วัดนาคกลาง กองทัพเรือจึงได้บูรณะซ่อมแซมใช้เป็นศาลาบำเพ็ญกุศลจนถึงปัจจุบัน

๕. กุฏิสงฆ์ วัดเครือวัลย์วรวิหาร มีกุฏิติกแถวคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้นจำนวน ๓ หลัง เป็นกุฏิเดี่ยวคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น จำนวน ๒ หลัง กุฏิไม้ทรงไทย (กุฏิเก่า) จำนวน ๒ หลัง และกุฏิเจ้าอาวาส จำนวน ๑ หลัง

๖. หอรระฆัง เป็นอาคารทรงโบราณ ก่ออิฐถือปูน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระอุโบสถ ได้รับการบูรณะซ่อมแซมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ ด้านบนติดตั้งนาฬิกาไฟฟ้าไว้ทั้ง ๔ ด้าน

งานถวายผ้ากฐินพระราชทานของวัดเครือข่ายวัลย์วรวิหาร

๗. หอประชุมวีระนาวิณ เป็นอาคารทรงไทยจตุรมุข คอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ แต่เดิมใช้เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ต่อมาเมื่อทางวัดสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมเสร็จแล้ว จึงได้ใช้หอประชุมนี้เป็นห้องสมุดของวัด

๘. โรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นอาคารทรงไทยคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ ตั้งชื่อตามนามสกุลของผู้สร้างว่าศาลาเจียรจรรุวัฒน์

๙. ศาลาสุมโน เป็นอาคารทรงไทยจตุรมุข คอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ ใช้เป็นศาลาบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน และเป็นที่พักประชุมของคณะกรรมการของวัด

มูมหนึ่งของพระอุโบสถ

การปกครองคณะสงฆ์

เดิมวัดเครือวัลย์วรวิหาร เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ต่อมาในสมัยของพระเทพโมลี (เอี่ยม ธรรมสิริ) เจ้าอาวาสองค์ที่ ๒ ได้เปลี่ยนมาเป็นสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย มีเจ้าอาวาสปกครองตั้งแต่ออดีตจนถึงปัจจุบันทั้งหมด ๑๑ รูป ดังนี้

๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์ (จันทร์)
 ๒. พระเทพโมลี (เอี่ยม ธรรมสิริ)
 ๓. พระอรียกวี (พุ่ม)
 ๔. พระเทพกวี (นิ่ม สุจิณโณ ป.ธ.๔)
 ๕. พระสมุทมนี (เนตร)
 ๖. พระศิริธรรมมุนี (จาบ เขมโก ป.ธ.๗)
 ๗. พระธรรมจิตติญาณ (แจ่ม ทานโต)
 ๘. พระครูธรรมสารโสภณ (เชียว สุจิตโต)
 ๙. พระครูธรรมสารโสภณ (ห้วง จิตตเลโข ป.ธ.๓)
 ๑๐. พระราชธรรมโสภณ (เผื่อน สุขโน ป.ธ.๕)
 ๑๑. พระเทพสารเวที (สุบิน เขมโย ป.ธ.๙)
- เป็นเจ้าอาวาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๙ ถึงปัจจุบัน
- ในปี ๒๕๕๐ นี้ มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาทั้งหมด ๔๒ รูป พระภิกษุ ๓๒ รูป สามเณร ๑๐ รูป

การศึกษา

วัดเครือวัลย์วรวิหาร เป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในหมู่พระภิกษุสามเณรโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของ

ซุ้มพัทธสีมา ด้านหน้าพระอุโบสถ วัดเครือวัลย์วรวิหาร

พระครูธรรมสารโสภณ (ห้วง) เป็นเจ้าอาวาส การศึกษาพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะแผนกบาลีเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก

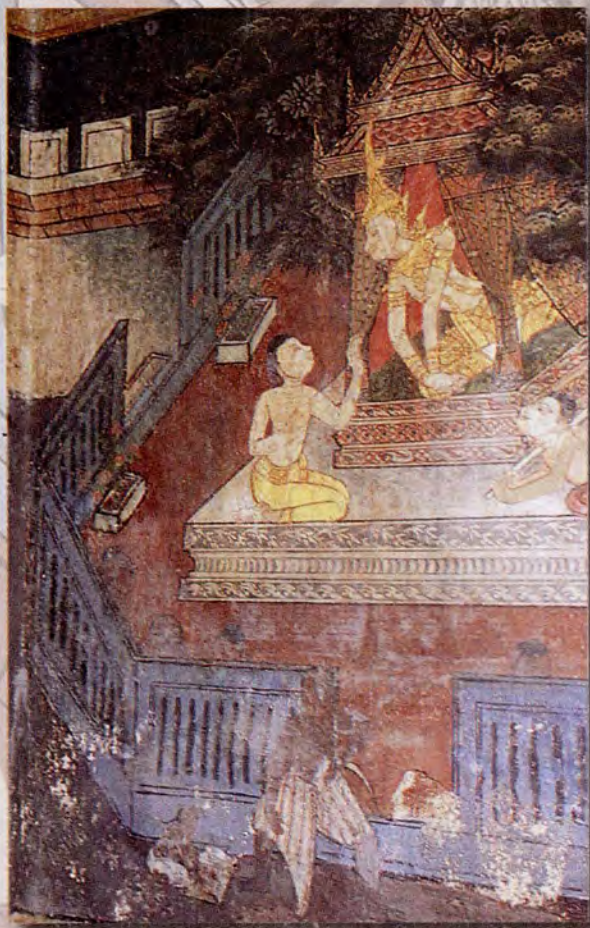
ปัจจุบันวัดเครือวัลย์วรวิหาร มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๑ หลัง เปิดดำเนินการเรียนการสอนทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี

การสาธารณสุขสงเคราะห์

วัดเครือวัลย์วรวิหาร เป็นสถานที่ตั้งของฌาปนสถานของกองทัพเรือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๔ นอกจากจะทำการฌาปนกิจสงเคราะห์แก่สมาชิกของกองทัพเรือแล้วยังทำการฌาปนกิจสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปอีกด้วย

ความสำคัญของวัดเครือวัลย์วรวิหาร

วัดเครือวัลย์วรวิหาร ไม่เพียงแต่มีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นสถานที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชนเท่านั้น ยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านจิตรกรรมฝาผนัง อันเป็นสมบัติที่สำคัญของชาติไว้แก่นุชนรุ่นหลัง ภาพจิตรกรรมฝาผนังมีมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นภาพที่มีความงดงามและรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับนิทานชาดก จากพระไตรปิฎกไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีหลงเหลืออยู่แห่งเดียวในประเทศไทย

ตักการิชชาดก

ภาคผนวก

แผนผังการลำดับจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดศรีอรัญญ์วรวิหาร ทิศใต้

19	20	21	22	23	24	25	26	27	
73	74	75	76	77	78	79	80	81	
127	128	129	130	131	132	133	134	135	
181	182	183	184	185	186	187	188	189	
235	236	237	238	239	240	241	242	243	
289	290	291	292	293	294	295	296	297	
343	344	345	346	347	348	349	350	351	
397	398	399	400	401	402	403	404	405	
441	125	X	522	442	443	444	525	X	445
467				468	469	470			471
493				494	495	496			497

ทิศตะวันออก

18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
520	519	492	491	518	517	490	489	516	515	488	487	514	513	486	485	512	511
520	519	492	491	518	517	490	489	516	515	488	487	514	513	486	485	512	511
520	519	492	491	518	517	490	489	516	515	488	487	514	513	486	485	512	511

ทิศตะวันตก

28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
525	526	472	473	527	528	474	475	529	530	476	477	531	532	478	479	533	534
525	526	472	473	527	528	474	475	529	530	476	477	531	532	478	479	533	534
525	526	472	473	527	528	474	475	529	530	476	477	531	532	478	479	533	534

510	538	X	537	509	508	507	536	X	535	506
484				483	482	481				480
458				457	456	455				454
432	431	430	429	428	427	426	425	424		
378	377	376	375	374	373	372	371	370		
324	323	322	321	320	319	318	317	316		
270	269	268	267	266	265	264	263	262		
216	215	214	213	212	211	210	209	208		
162	161	160	159	158	157	156	155	154		
108	107	106	105	104	103	102	101	100		
54	53	52	51	51	49	48	47	46		

ทิศเหนือ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเครือวัลย์วรวิหาร

ช่องที่	เรื่อง	ช่องที่	เรื่อง	ช่องที่	เรื่อง
1	อัปถนอชวดก	36	สกุณชวดก	71	วรนชวดก
2	วถนอชวดก	37	ตตตชวดก	72	สวลนชวดก
3	สรววณชวดก	38	พกชวดก	73	สจจกชวดก
4	จลลชวรสชวดก	39	นนชวดก	74	รูกชวรสชวดก
5	ตณทูลนาพชวดก	40	ชทจจชวดก	75	มจจชวดก
6	ทวชวรสชวดก	41	ลอสกชวดก	76	อสจกชวดก
7	กฏรชวดก	42	ชวดกมทชวดก	77	มหาสชวดก
8	คณชวดก	43	เวทชวดก	78	อลลชวดก
9	มชทวชวดก	44	มกชวดก	79	ชรสชวดก
10	สชวชวดก	45	รอนชวดก	80	กมชวดก
11	ลชชวดก	46	อวชชวดก	81	กพกชวดก
12	นคชวดก	47	วชชวดก	82	มตชวดก
13	กชชวดก	48	เวทชวดก	83	สชชวดก
14	วชชวดก	49	นชชวดก	84	อชชวดก
15	ชชชวดก	50	ทชชวดก	85	กชชวดก
16	ตชชวดก	51	มหาชชวดก	86	สชชวดก
17	มาชชวดก	52	จชชวดก	87	มชชวดก
18	มชชวดก	53	ปชชวดก	88	สชชวดก
19	อชชวดก	54	ผลชวดก	89	กชชวดก
20	นชชวดก	55	ปชชวดก	90	ลชชวดก
21	กชชวดก	56	กชชวดก	91	มหาชชวดก
22	กชชวดก	57	วชชวดก	92	วชชวดก
23	กชชวดก	58	ตชชวดก	93	ลชชวดก
24	อชชวดก	59	กชชวดก	94	มหาชชวดก
25	ตชชวดก	60	สชชวดก	95	ตชชวดก
26	มชชวดก	61	อสชชวดก	96	นชชวดก
27	อชชวดก	62	อชชวดก	97	กชชวดก
28	นชชวดก	63	ตชชวดก	98	สชชวดก
29	กชชวดก	64	ทชชวดก	99	ปชชวดก
30	มชชวดก	65	อนชชวดก	100	อสชชวดก
31	กชชวดก	66	มชชวดก	101	ปชชวดก
32	นชชวดก	67	อชชวดก	102	ปชชวดก
33	สชชวดก	68	สชชวดก	103	เวชชวดก
34	มชชวดก	69	วชชวดก	104	มตชชวดก
35	วชชวดก	70	กชชวดก	105	ทชชวดก

ตอนที่	เรื่อง	ตอนที่	เรื่อง	ตอนที่	เรื่อง
106	อุทัยจนีชาดก	142	กากชาดก	178	วาโลทกชาดก
107	สาธิตตกชาดก	143	บุปผรัตตชาดก	179	คิริทตชาดก
108	พาหิยชาดก	144	สิคาลชาดก	180	อนภริตติชาดก
109	กุนทกปฐชาดก	145	เอกปัทมกชาดก	181	ทริวาหนชาดก
110	สัพพสังหารกปัญห	146	สัญญาชีวาชดก	182	จตุมัญจกชาดก
111	คัทธกปัญห	147	ราโชวาทชาดก	183	สีหโกฏฐกชาดก
112	อมราเทวีปัญห	148	สิคาลชาดก	184	สีหัจฉมชาดก
113	สิคาลชาดก	149	สุกรชาดก	185	สีลานสังขชาดก
114	มิตจินตติชาดก	150	อูรคชาดก	186	รูกชาดก
115	อนุสาสิกชาดก	151	จันทกนิพนชาดก	187	จุลลปทุมชาดก
116	ทุพพชาดก	152	ภักคชาดก	188	มณีโจรชาดก
117	ติดติรชาดก	153	อลีนจิตตชาดก	189	บัพพตูปัตถชาดก
118	วิภูฏกชาดก	154	คุณชาดก	190	วลาหกัสนชาดก
119	อกาลราวีชาดก	155	สุหนุชาดก	191	สาธินราชชาดก
120	พันธนโมกขชาดก	156	โมรชาดก	192	ราชชาดก
121	กุสนาพิชาดก	157	อินทสมานโคตตชาดก	193	คหปติชาดก
122	กฏาหกชาดก	158	สันถวชาดก	194	สาธุสีลชาดก
123	อสิลักขณชาดก	159	สุสิมชาดก	195	พันธนาคารชาดก
124	กัลณทุกชาดก	160	คิชนชาดก	196	เกฬีสลชาดก
125	มุสิกชาดก	161	นกุลชาดก	197	ขันธปริตตชาดก
126	อุททาลกชาดก	162	อุปสาพชาดก	198	วีรกชาดก
127	โกสิยชาดก	163	สมิทธิชาดก	199	คังเคยยชาดก
128	อสัมปทานชาดก	164	สกุณคมิชาดก	200	กรุงคมิชชาดก
129	ปัญจกัรูกชาดก	165	อรกชาดก	201	สุนชชาดก
130	ฆตาสนชาดก	166	กักกฏกชาดก	202	กักกรชาดก
131	สุวัณณหงสชาดก	167	กัลยาณธรรมชาดก	203	กันทลลกชาดก
132	โมรชาดก	168	ทัทธรชาดก	204	โสमतตตชาดก
133	จันทกชาดก	169	มกกฏกชาดก	205	อุจฉัญญกัตตชาดก
134	พัพพชาดก	170	ทุพภิมกกฏกชาดก	206	ภรชชาดก
135	โคธชาดก	171	อาทิจจุปฏฐานชาดก	207	ปุนณนทชาดก
136	อุกโตกัฏฐกชาดก	172	กพายมุฏฐกชาดก	208	กัจฉปชาดก
137	กากชาดก	173	ดินทุกชาดก	209	มัจฉชาดก
138	โคธชาดก	174	สตรธรรมชาดก	210	เสคคชาดก
139	สิคาลชาดก	175	ทุททชาดก	211	ภูฏวานิชชาดก
140	วิโรจนชาดก	176	อสทิสชาดก	212	ครทิตชาดก
141	นังคภูฏฐกชาดก	177	สังคามาวจรชาดก	213	ธัมมัทธชชาดก

ช่่งที่	เรื่อง	ช่่งที่	เรื่อง	ช่่งที่	เรื่อง
214	กาลสาวชาดก	250	คามณีนันทชาดก	286	ชมพูชาทกชาดก
215	จุลลนันทียชาดก	251	มันธาทูราชชาดก	287	อันทชาดก
216	ปฏักตชาดก	252	ติริตวิจณชาดก	288	สมุททชาดก
217	กุมภิลชาดก	253	ทุตชาดก	289	กามวิลปชาดก
218	ขันตวิถณนชาดก	254	ปทุมชาดก	290	อุทุมพรชาดก
219	โกสิยชาดก	255	มุกุปาณิชาดก	291	โกมาริยปุตตชาดก
220	คูดปาดชาดก	256	จุลลปโลกชาดก	292	พกชาดก
221	กามนิตชาดก	257	มหาปนาทชาดก	293	จุลลกาลิงคชาดก
222	ปลายิชาดก	258	ขุรียปชาดก	294	มหาอัสนาโรทชาดก
223	ทุตติยปลายิชาดก	259	วาทคคสิทธวชาดก	295	เอกราชชาดก
224	อุปาหนชาดก	260	สุวัณนถักกภูชาดก	296	ทัททราชชาดก
225	วีณาถุณชาดก	261	อารามทูลกชาดก	297	อินทสมานโคตตชาดก
226	วิกัถณนชาดก	262	สุชาดาชาดก	298	สุชาดาชาดก
227	อสิตาทูชาดก	263	อุลुकชาดก	299	ปลาสชาดก
228	วิจณนชาดก	264	อุทปานทูลกชาดก	300	ชวลกุนชาดก
229	พกชาดก	265	พัยคฆชาดก	301	ฉวกชาดก
230	สาเกตชาดก	266	กัจฉปชาดก	302	สัยชาดก
231	เอกปทชาดก	267	โลลชาดก	303	ปุจิมันทชาดก
232	หริตมาตชาดก	268	มุสิกชาดก	304	กัสนปม้นทียชาดก
233	มหาปิงคชาดก	269	กัถเหชาดก	305	ขันตวิทชาดก
234	สัพพทาทูชาดก	270	โรมชาดก	306	โลทกุมภิชาดก
235	สุนขชาดก	271	มทิสชาดก	307	สสนันทิตชาดก
236	คุดตลชาดก	272	สตปิตตชาดก	308	มั่งสชาดก
237	วิคติจณชาดก	273	ปฏทูลกชาดก	309	มตโรทนชาดก
238	มุลปரியายชาดก	274	อัพกันทรชาดก	310	กณวีรชาดก
239	พาโลวาทชาดก	275	ไสยชาดก	311	ติตตริชาดก
240	ปาทัญชลิชาดก	276	สิริชาดก	312	สุชชาดก
241	กิงสุโกปมชาดก	277	มณีสูกรชาดก	313	ทัททภายชาดก
242	มหาปทุมชาดก	278	สาลูกชาดก	314	พรหมทัตตชาดก
243	พัยคฆชาดก	279	ลากรทิกชาดก	315	จัมมสาฎกชาดก
244	กปีชาดก	280	มัจจนานชาดก	316	กุกุทูลกชาดก
245	ตลมุฏฐิชาดก	281	นทานันทชาดก	317	กักรารูชาดก
246	มณิกัถนฐชาดก	282	สิลวิมั่งสชาดก	318	กาทาติชาดก
247	กุนทากกุกฉลิตนทวชาดก	283	กัทธมกุนทาทกชาดก	319	อนนุโลจยชาดก
248	สูกชาดก	284	สุปิตตชาดก	320	กาฬพาหุชาดก
249	ชรูทปานชาดก	285	ภายนิพพินทชาดก	321	สิลวิมั่งสชาดก

ช่่งที่	เรื่อง	ช่่งที่	เรื่อง	ช่่งที่	เรื่อง
322	โกกาลีภชาดก	358	ผ่นทนชาดก	394	กปีชาดก
323	รณยัฏฐีชาดก	359	ทิมิตโกสธชาดก	395	คันธารชาดก
324	โคธชาดก	360	กุกกุฏชาดก	396	มหากปีชาดก
325	ราโชวาทชาดก	361	ธัมมัทธชชาดก	397	กุมภการชาดก
326	ข้มพุกชาดก	362	รูรูชาดก	398	ทัพพรธมชาดก
327	พหาลัตตชาดก	363	สรวาชาดก	399	โสมทัตตชาดก
328	ปัฐชาดก	364	อหิตุนทักชาดก	400	สุลิมชาดก
329	ถุสชาดก	365	คุมพียชาดก	401	โกฏฐิมพลชาดก
330	พาววรัฐฐีชาดก	366	สาเลียชาดก	402	ฐุมภารีชาดก
331	วิสัยหชาดก	367	ทริมุขชาดก	403	ชาครชาดก
332	วานรชาดก	368	เนรุชาดก	404	กุมมมาสปีณทชาดก
333	กุนตนิชาดก	369	ปลาสชาดก	405	ปรีนคปชาดก
334	อัมพชาดก	370	มหากปีชาดก	406	กัจจანიโคตตชาดก
335	คชกุมภชาดก	371	ปัตนพรกชาดก	407	อฏฐลัทธชาดก
336	เกสวชาดก	372	ลัมพูลาชาดก	408	สุลสาชาดก
337	อัยกุกุชาดก	373	ภัททสลาชาดก	409	สุมงคิลชาดก
338	อรัญญชาดก	374	สมุททวณเฑชชาดก	410	คังคมาลชาดก
339	สันธิภทชาดก	375	กามชาดก	411	เจตยราชชาดก
340	มณิกุณเฑลชาดก	376	สุลิจชาดก	412	อินทวียชาดก
341	สุชาตชาดก	377	ตุนเทิลชาดก	413	อาทิตตชาดก
342	เวณสาชชาดก	378	บัพพชิตติเวฐกชาดก	414	อฏฐานชาดก
343	อูรคชาดก	379	อาสังกชาดก	415	ทปีชาดก
344	ชุนเหชาดก	380	มิลโลปชาดก	416	ทลธชาดก
345	ภารันทียชาดก	381	อุปสิงขมบุฝชาดก	417	มหาสุวราชชาดก
346	ลฎกิกชาดก	382	สิริกาลกัณเฑชชาดก	418	หริตจชาดก
347	จุลลธรรมปาลชาดก	383	นันทียมิกวราชชาดก	419	ปทกุสลชาดก
348	สุวธรรมมิกชาดก	384	ชูรปุตตชาดก	420	โฆมสกลสปชาดก
349	สุสันธิชาดก	385	สุลิจชาดก	421	ปุตติมังสชาดก
350	วธรรณาโรหชาดก	386	ตุนเทิลชาดก	422	จตุทวารชาดก
351	สิลวิมังสชาดก	387	สุตณชาดก	423	สุตณชาดก
352	หิริชาดก	388	สุวัณเฑกัฏกชาดก	424	ภันเฑตินทกชาดก
353	จุลลธนุคคหชาดก	389	มัยหกสกุณชาดก	425	โสมนทชาดก
354	ทุตชาดก	390	ทลัณเฑกชาดก	426	เตสกุณชาดก
355	อวาววียชาดก	391	เสนกชาดก	427	กฐธัมมชาดก
356	เสตเกตุชาดก	392	อฏฐฐีเสนชาดก	428	สังกัปปชาดก
357	ชวณหังสชาดก	393	มิตตตามิตตชาดก	429	จกกวากชาดก

ชื่องที่	เรื่อง	ชื่องที่	เรื่อง	ชื่องที่	เรื่อง
430	ติดติรชาดก	467	ตักกาวีรยชาดก	504	หัตถิปาลชาดก
431	โกสัสมพิยชาดก	468	คิซมชาดก	505	ชยัทธิสชาดก
432	คิซมชาดก	469	หัทพบุผชาดก	506	เดมียชาดก
433	จุลลโพธิชาดก	470	สมุคชาดก	507	มหาชนกชาดก
434	กัณห์ที่ปายนชาดก	471	มหาอุกกุสชาดก	508	สุวรรณสามชาดก
435	นิโครธชาดก	472	จักกวกชาดก	509	เนมิราชชาดก
436	ตักกลชาดก	473	นัททันตชาดก	510	มโหสถชาดก
437	มหาธรรมपालชาดก	474	สังขपालชาดก	511	อัมพชาดก
438	กุกกุชาดก	475	สุธาโกชนชาดก	512	โสมนัสสชาดก
439	มัญญกุณฑลชาดก	476	โสณนันทชาดก	513	อินทสมานโคตตชาดก
440	พิหารโกสิยชาดก	477	จุลลสุดโสมีชาดก	514	อลัมพสาชาดก
441	ราชชาดก	478	ตัจฉิกสูรชาดก	515	สัมภวชาดก
442	มหามังคลชาดก	479	กุนาชาดก	516	หังสชาดก
443	ฆตบันทิตชาดก	480	สังขพราหมณชาดก	517	กุกกุชาดก
444	มาตุโปสกชาดก	481	สิวีราชชาดก	518	มหาวาณิชาดก
445	มหาโพธิชาดก	482	จุลลสุภราชชาดก	519	มัททกชาดก
446	ธรรมเทวบุตรชาดก	483	มาตังคชาดก	520	อุมาทันตีชาดก
447	อุทยชาดก	484	จิตตสัมภุตชาดก	521	กโปตชาดก
448	ปานียชาดก	485	ภูริทัตตชาดก	522	วิฏฐกชาดก
449	ยุธิยชัยชาดก	486	จันท์กุมารชาดก	523	มโนชชาดก
450	นพินิกชาดก	487	พรหมนารถชาดก	524	อัคคิกชาดก
451	คันธารชาดก	488	วิฐฐชาดก	525	มหาไมรชาดก
452	สังวรมหาราชชาดก	489	จุลลนารถกัสนสชาดก	526	สมุคชาดก
453	สุปารกชาดก	490	กัจฉบชาดก	527	ตจสารชาดก
454	สิริกาลกัณณิชาดก	491	หลัททราชชาดก	528	โรมชาดก
455	จุลลหังสชาดก	492	จัมเปยยชาดก	529	โรหนมิตชาดก
456	มหาหังสชาดก	493	กุมภชาดก	530	วิโรจนชาดก
457	กुरुธัมมชาดก	494	มหาปโลภนชาดก	531	จุลลนารถกัสนสชาดก
458	โกสิยชาดก	495	สีลวีมังสชาดก	532	อโยฆรชาดก
459	มิตตามิตตชาดก	496	ภิงสกชาดก	533	ปัญจอุโปสถชาดก
460	อัมพชาดก	497	กิงฉันทชาดก	534	ภิกขาปรัมปรชาดก
461	มหาภักทชาดก	498	เวสสันดรชาดก	535	โคธชาดก
462	ภัลลาตักชาดก	499	วินิลกชาดก	536	สรภังคชาดก
463	มหาสุดตโสมีชาดก	500	มิกโปตกชาดก	537	อัสสกชาดก
464	สังกัจจชาดก	501	ธังกชาดก	538	ยกตัญญูชาดก
465	กาลิงคชาดก	502	โสมนัสสชาดก		
466	อภิตติชาดก	503	ชนสันธชาดก		

บรรณานุกรม

- การศาสนา, กรม. ประวัติวัดที่วราชอาณาจักร เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. เอกสารการสอนชุดไทยคดีศึกษา : อารยธรรม เล่มที่ ๒ หน่วยที่ ๖-๑๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๓.
- ชมพูนุท พงษ์ประยูร. จิตรกรรมไทย. กรุงเทพฯ, ๒๕๑๒.
- _____. จิตรกรรมฝาผนังและลายเส้นในประเทศไทย. กรุงเทพฯ, ๒๕๑๕.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- น. ณ ปากน้ำ. ความงามในศิลปะไทย รวมข้อคิดเห็นทางด้านศิลปะที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ และชาวกรุง.
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๐.
- _____. จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย : วัดบางขุนเทียนใน. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๐.
- _____. สยามศิลปะจิตรกรรมและสถาปัตยกรรม, รวมบทความระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๓๕, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๓๘.
- ปรีดา กอนันตกุล, เฉลิมเผ่า กอนันตกุล. ภาษาของจิตรกรรมไทย. การศึกษาระหัสของภาพและ ความหมายทางสังคม วัฒนธรรมของจิตรกรรมพุทธศาสนาต้นรัตนโกสินทร์ รายงานการวิจัยเสนอต่อสถาบันไทยคดี ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.
- พระราชวรมณี. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- พระธรรมสิริชัย. พุทธนิบาตชาดก เล่ม ๑-๗. กรุงเทพฯ : บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด, ๒๕๓๘.
- พิริยพงษ์ รุจิเส็นดี. ทศชาติชาดก. กรุงเทพฯ : ลายกนก, ๒๕๓๘.
- พูนศักดิ์ ศักดานุวัฒน์ และคณะ. พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ เล่ม ๑-๒. กรุงเทพฯ : อำนวยสาสน์, ๒๕๓๗.
- ไพโรจน์ สโมสร. จิตรกรรมฝาผนังอีสาน (E-Sam Mural Paintings) ขอนแก่น : ศูนย์วัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. ประวัติวัดเครือวัลย์วรวิหาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- วรรณิกา ณ สงขลา. การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง : พระวิหารหลวง วัดสุทัศน์เทพวราราม. กรุงเทพฯ, ๒๕๓๑.
- วิชาการ, กรม. ความรู้เรื่องพระไตรปิฎก นิตานชาดก เล่ม ๑-๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.
- ศิลปากร, กรม. จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๘.
- _____. จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นตริง กรุ๊ป, ๒๕๓๕.
- _____. จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย พระที่นั่งพุทไธสวรรย์. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๒๖.
- _____. จิตรกรรมประเพณีไทย หนังสือชุด ๐๐๑ เล่มที่ ๑-๒. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นตริงกรุ๊ป, ๒๕๓๓.
- สันติ เล็กสุขุมและกมล ฉายาวิวัฒนะ, จิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา (Mural Paintings of The Ayudhaya Period). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔.
- สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.
- _____. ประวัติวัดเครือวัลย์วรวิหาร. กรุงเทพฯ : มณีวิทยาการการพิมพ์, ๒๕๑๕.

คณะทำงานจัดทำหนังสือ

ที่ปรึกษา

อธิบดีกรมวิชาการ	(นายพยุ่งศักดิ์ จันทร์สุรินทร์)
รองอธิบดีกรมวิชาการ	(นายสมาน ชาดิยานนท์)
รองอธิบดีกรมวิชาการ	(นายสมยศ มีเทศน์)

ประธานกรรมการ

ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ	(นายวินัย รอดจ่าย)
------------------------------	--------------------

กรรมการ

นางวันเพ็ญ สุทธากาศ	นางบุญสม นำเจริญ
นางสาวกฤษณา บุญเรืองรอด	นางปรานี ปราบริปู
นางบุษบา ประภาสพงศ์	นายณรงค์ แก้วสว่าง
นายทวีพร ทองคำใบ	นายพินิจ สุขะสันต์
นายจำรัส เดชพรหม	นายอุทัย ไชยกลาง
นางสาวสละ กำทรัพย์	นางสาวพรรณมณี ชูเชาวน์
นางสาวสุชาดา กังวาลยศศักดิ์	นางประไพ พักตรเกษม
นางธนาภรณ์ กอวัฒนา	นางจรรยาศรี ชื่นมีศรี
นางสาวรัตนา รอดโพธิ์ทอง	นางสาวฐานิกา พงศะบุตร
นางเจรจา อยู่ประยงค์	นายวสันต์ เกิดสิน

กรรมการและเลขานุการ

นางระวีวรรณ ภาคพรต

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นายสว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน

ผู้เขียน

นางระวีวรรณ ภาคพรต
นางบุษบา ประภาสพงศ์

นายสว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน
นายทวีพร ทองคำใบ

บรรณาธิการ

นางระวีวรรณ ภาคพรต

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นายสว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน

ถ่ายภาพปกและออกแบบปก

นายทวีพร ทองคำใบ

ถ่ายภาพประกอบและจัดทำรูปเล่ม

ฝ่ายเลขศิลป์ ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ
นายสุฤษดิ์ สิงห์ลำพอง
นางนฤมล เขียวขจี

นางสาวจันทมาศ ร่วมวงศ์
นางภัสสร พลโท

ประสานงานพิมพ์

นางมาลีรัตน์ อดุลย์ชีวะ

ปกหลังด้านใน
เกสวชาดก
พระเกสวดาบสรักษาอาจารย์ซึ่งอาพาธหนักให้หายได้

